

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VESTNIK

2
2025

TEMA MESECA

**130 let
Planinskega
vestnika**

Z NAMI NA POT

Dolina Zirknitz

4,80 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - IZDELEK MESECA MARCA

ČEZ ROB, Vladimir Habjan

Leposlovno delo *Čez rob* je zbirka petnajst kratkih zgodb. Glavna tematika je gorsko reševanje, pa tudi alpinizem in splošne planinske teme. Opisane so zahtevne, nevarne in težavne razmere, v kakršnih pogosto poteka reševanje. S tem je poudarjena tudi humanitarna dejavnost, ki jo pogosto spregledamo. Knjiga je obenem vabilo v naravo, v gorski svet.

Format: 140 x 205 mm; 152 strani, italijanska vezava

CENA: V času od 1. 3. 2025 do 31. 3. 2025 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,45 €* (redna cena: 16,90 €*).

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

MOJSTRANŠKE VEVERICE, zbral in uredil Vladimir Habjan

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja so se mladci v Mojstrani in na Dovjem merili in ostrili svoj pogum s plezanjem v domačih stenah, s smučanjem ali skoki v bližnji Planici. Plezalska stremljenja so jih vodila naprej v Durmitor, Dolomite in še dlje. Po zgledu znanih Cortinskih veveric so se poimenovali *Mojstranške veverice* in tudi sami postali uspešni alpinisti, smučarji, gorski reševalci in organizatorji športnih dogodkov. Svoje odmevne in tudi manj poznane alpinistične in gorskoreševalne zgodbe delijo v novi knjigi. Plezalskih legend šestdesetih in sedemdesetih let ni združeval le skupni cilj - plezanje v težkih smereh, ampak predvsem izredno dobro sodelovanje.

CENA: 32,90 €*

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 125. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA

Peter Šilak, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

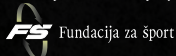
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDELSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 48 EUR, 72 EUR za tujino, posamezna številka 4,80 EUR,oletna številka 5,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (36 EUR, tujina 62 EUR). Letna naročnina e-revije 40 EUR, za člane PZS 30 EUR, kombinacija tiskane in e-revije 64 EUR (za člane PZS 48 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Patricija Verdev drugi dan vzpona na Lalung 1

Foto Anja Petek

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

On pa kar "hoj" Beseda o uredniku in reviji

Da, časi so taki, da se ogovarjamo bolj na kratko in brez ovinkarjenja.

Pa recimo bobu bob! Beseda je tokrat tudi o odgovornem uredniku najstarejše slovenske revije. Ob vseh mogočih ujmah v preteklosti se sooča tudi s splošnim padcem bralne kulture, ki je najbolj značilen za tiskane medije. Tekma z minljivejšimi mediji je neusmiljena, zato je bolje ne bežati od resnice, ampak se z njo spopasti. Naš Vestnik ob častitljivi obletnici nima časa za dolge zdravice in upravičeno slavlje, kljubuje sodobnim nagibom, ponuja že tudi elektronsko izdajo. Morda v delovni korespondenci tudi zato tisti značilni urednikov "hoj", ki označuje, da z uvodnim pozdravom ne kaže izgubljati časa. "Hoj", torej gremo takoj v akcijo!

"Hoj, čimprej mi pošlji obljubljeni besedilo!", "Hoj, pregled in popravi pdf!", "Hoj, a imaš kakšno boljšo fotko?", "Hoj, ali boš ti še kaj delal s tem besedilom? Če boš, ti pošljem zadnjo različico, ker sem vmes več zadev že popravil."

Kdor se z njim zaplete v globlje razmerje, poleg prispevkov za Vestnik morda tudi s kakšnim knjižnim delom Planinske založbe (tudi tam je urednik), doživlja ta "hoj" še pogosteje; včasih, ko se vsa dejanja zgostijo, lahko tudi večkrat dnevno. Je bolj znak neposrednosti, večkrat tudi tega, da se (mu) mudi, saj ga kot večnega priganjača – nekdo pač mora biti, da ne zaspimo – v notranjosti tišči zastavljeni načrt. Revija oziroma knjiga vendar mora, po možnosti čim bolj vsečna in ozaljšana, zagledati luč sveta na ta in ta dan. Beseda "priganjač" tokrat ni slabšalna, je bolj poklon trdemu delu. Realnost urednika, odgovornost, ki se je mora prav on najbolj zavedati, je kot strategija častnika, ki je vojaki kdaj ne razumejo ali nočejo doumeti. Zato se zatekajo k razlagi, da je naš poveljujoči (danes) malo čuden. Je mar zahteva po točnosti, kakovosti in predanem delu čudaštvo? Le za tistega, ki zastavljenih nalog ne sprejema resno. Če pa ima odgovorna oseba enake delovne zahteve tudi do samega sebe, je tisti odrezavi "hoj" sam po sebi umeven. Poleg bližnjih ciljev ga priganjajo tudi strateške usmeritve (beri: uredniška politika).

Tu je novi jubilej našega Planinskega vestnika, ki mora, vsem Scilam in Karibdam navkljub, ostati še naprej naš, ob elektronski seveda tudi v tiskani obliki. To pomeni, da moramo razmerje do njega skrbno negovati – brati, naročati in pridno dopisovati. Ali bomo šli preprosto in brez razmisleka na morebitno jubilejno veselje na planinskem muzeju? Pred petimi leti smo se namreč nasmejali domiselno in hudomušno predstavljenemu ozadju delovanja uredniškega odbora (naša revija namreč kot častitljivi starosta spada tudi v muzej). Morda si bomo ogledali tudi filmsko upodobljen portret sto trideset let stare slavljenke in doživeli dobrodošle trenutke sprostitev, opomina na dolgost življenja revije? Ne, življenje ni (le) praznik. Storit moramo veliko več. Revijo in knjižne izdaje moramo ohraniti. Jezikovno kulturo moramo širiti tudi v planinskem občestvu, tako kot je kultura tudi sicer nepogrešljivi del že od vseh začetkov krovne organizacije.

Jubilej Planinskega vestnika je skupaj z minulim knjižnim sejmom prav gotovo svojevrsten praznik slovenske tiskane besede. Je trajen dokaz, da smo in obstajamo, je opomin in zaveza za naprej. Pa ne pozabimo, kolikokrat nam je bila v preteklosti domača beseda iztrgana iz ust! Hoj, mar si jo bomo vzeli kar sami?

Žarko Rovšček

4

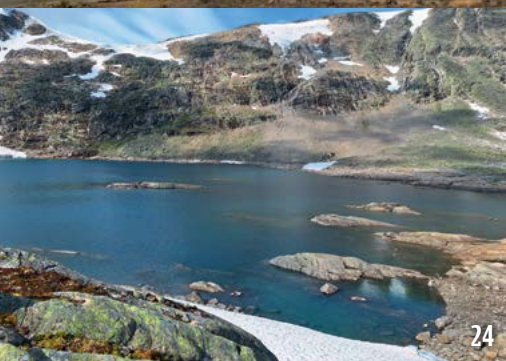
6

10

18

24

UVODNIK

1 On pa kar "hoj"

Žarko Rovšček

130 LET PLANINSKEGA VESTNIKA

4 Zimzeleni viharik

Igor Škamperle

130 LET PLANINSKEGA VESTNIKA

6 Uredniške napake in tiskarski škrti

Dušan Škodič

STRIP

8 Planinski vestnik 130

Ažbe Polšak

ODPRAVA

10 Kljub dvomom do vrha

Julija Šuligoj

ARARAT

18 Konec vesoljnega potopa

Damir Šantek

DALJINSKE POTI

24 Zahteven pohodniški biser Norveške

Marta Jenko

GLOSA

30 Rampa

Dušan Škodič

Z NAMI NA POT

33 Smučine po stopinjah nekdanjih zlatokopov

Tomaž Hrovat

USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI

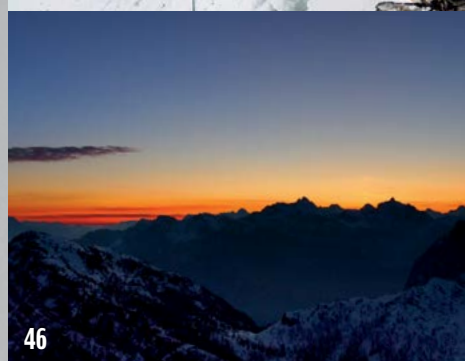
30

33

41

46

50

53

41 **ODPRAVA**
Nanda Devi East

Mitja Filipič

46 **KARNIJSKE ALPE**
**Popotovanje po dolini,
ki ločuje dva ljubimca**

Anka Rudolf

50 **(PRE)UZGOJA**
"En'ga smo pa še zmeri!"

Simona Nahtigall

53 **INTERJUJ**
Pogovor s Sašem Mačkom

Andreja Erdlen

56 **ALPINISTIČNO-PLEZALNI VEČER**
**Ko je bila pot do gore bolj
problematična od cilja**

Mire Steinbuch

60 **LITERATURA**
Iskrí se beseda

Marjan Bradeško

61 **ZDRAVJE**
Sončna slepota

Petra Zupetl

64 **MLADINA IN GORE**
**Zmagali ekipi iz
Medvod in Litije**

Zdenka Mihelič

66 **SPOMINI**
**Prenj plánina je tam,
kjer tišina šepeta**

Juso Ikanović

69 **OBLETNICE**
70 let APD Kozjak Maribor

Petra Gregorc

72 **VEZNE POTI**
Mučka obhodnica

Andreja Senica

74 **LITERATURA**
75 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

e-revija.planinskivestnik.com

Zimzeleni viharnik

Meseca februarja letos praznujemo 130. obletnico izhajanja *Planinskega vestnika*, te žlahtne in dragocene planinske revije. Da mesečno glasilo – sprva Slovenskega planinskega društva, pozneje Planinske zveze Slovenije – z izjemo premora v času prve svetovne vojne izhaja tako rekoč nepretrgano vse od leta 1895, ni le posrečen in hvalevreden dogodek običajne kronike, ampak veliko več kot to.

Imamo ga lahko za pomemben družbeno-kulturni steber nacionalnega pomena, ki s svojim bogatim in dostopnim arhivom, pisano besedo ter izvrstnimi podobami, od fotografij do ilustracij in slik, spremlja razvoj in življenje naroda na ozemlju, kjer živimo, in širše, v povezavi z naravo in gorami. V tem pogledu lahko *Planinski vestnik* postavimo ob bok dvema najstarejšima slovenskima založbama, ki sta si prizadevali za slovensko pisno kulturo in izobrazbo na ozemlju, kjer živimo, Mohorjevo družbo in Slovensko Matico.

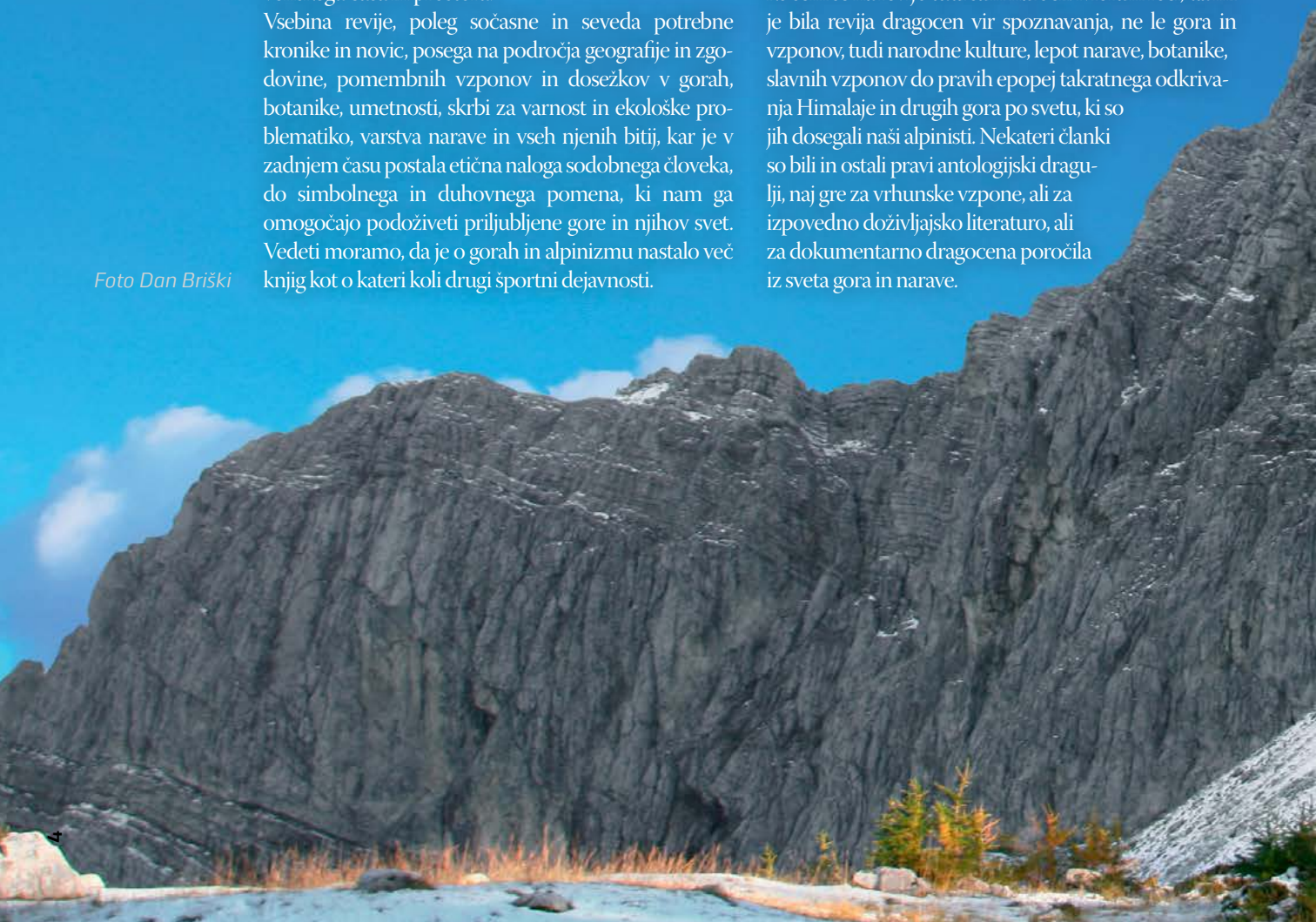
Revija se posveča predvsem dejavnostim, ki so povezane z gorami in hribovitim svetom, od planinarjenja do plezalnih vzponov in drugih oblik, ki so se razvile v zadnjem času, pa do razvejane društvene dejavnosti planinske organizacije, poti, koč in zaslužnih oseb, a to nikakor ni le glasilo gorskih dogodkov in rekreacije, ampak široko zasnovana kulturno krajevna revija, ki nastopa kot družbeni in zgodovinski dokument slovenskega časa in prostora.

Vsebina revije, poleg sočasne in seveda potrebne kronike in novic, posega na področja geografije in zgodovine, pomembnih vzponov in dosežkov v gorah, botanike, umetnosti, skrbi za varnost in ekološke problematiko, varstva narave in vseh njenih bitij, kar je v zadnjem času postala etična naloga sodobnega človeka, do simbolnega in duhovnega pomena, ki nam ga omogočajo podoživeti priljubljene gore in njihov svet. Vedeti moramo, da je o gorah in alpinizmu nastalo več knjig kot o kateri koli drugi športni dejavnosti.

Za tiste, ki *Planinski vestnik* radi prebiramo od mladih let, pa je to tudi lepa revija. Čeprav se je grafično posodobila šele z novim in sedanjim uredništvom po letu 2000, ko lahko uživamo ob kvalitetnih barvnih fotografijah v večjem formatu, je bilo listanje, branje in motrenje posnetkov in drugih podob tudi v stari grafični obliki – za navdušence in poznavalce gora – vedno veliko doživetje. Ob besedilu, imenih in podobah so misli kar same poletele v fantazijski svet novih načrtov in pričakovanj. Tudi v tem pogledu je Vestnik dragocen narodnokulturni in krajinski steber, saj nam ohranja zgodovinsko dediščino in hkrati spodbuja nove odhode na znane ali pa neznane poti ter željo po njihovem spoznanju.

Sam sem začel to revijo prebirati v svoji deški dobi, v času urednikovanja dr. Tineta Orla, ko sem živel v Trstu in sem v nekem društvu, mislim, da je bilo pri tabornikih, odkril in s seboj lahko domov odnesel cele kupe letnih izdaj, za vsak mesec, od konca 60. let do leta 1978, ko sem se na revijo tudi sam naročil. Moram reči, da mi je bila revija dragocen vir spoznavanja, ne le gora in vzponov, tudi narodne kulture, lepote narave, botanike, slavnih vzponov do pravih epopej takratnega odkrivanja Himalaje in drugih gora po svetu, ki so jih dosegali naši alpinisti. Nekateri članki so bili in ostali pravi antologijski dragulji, naj gre za vrhunske vzpone, ali za izpovedno doživljajsko literaturo, ali za dokumentarno dragocena poročila iz sveta gora in narave.

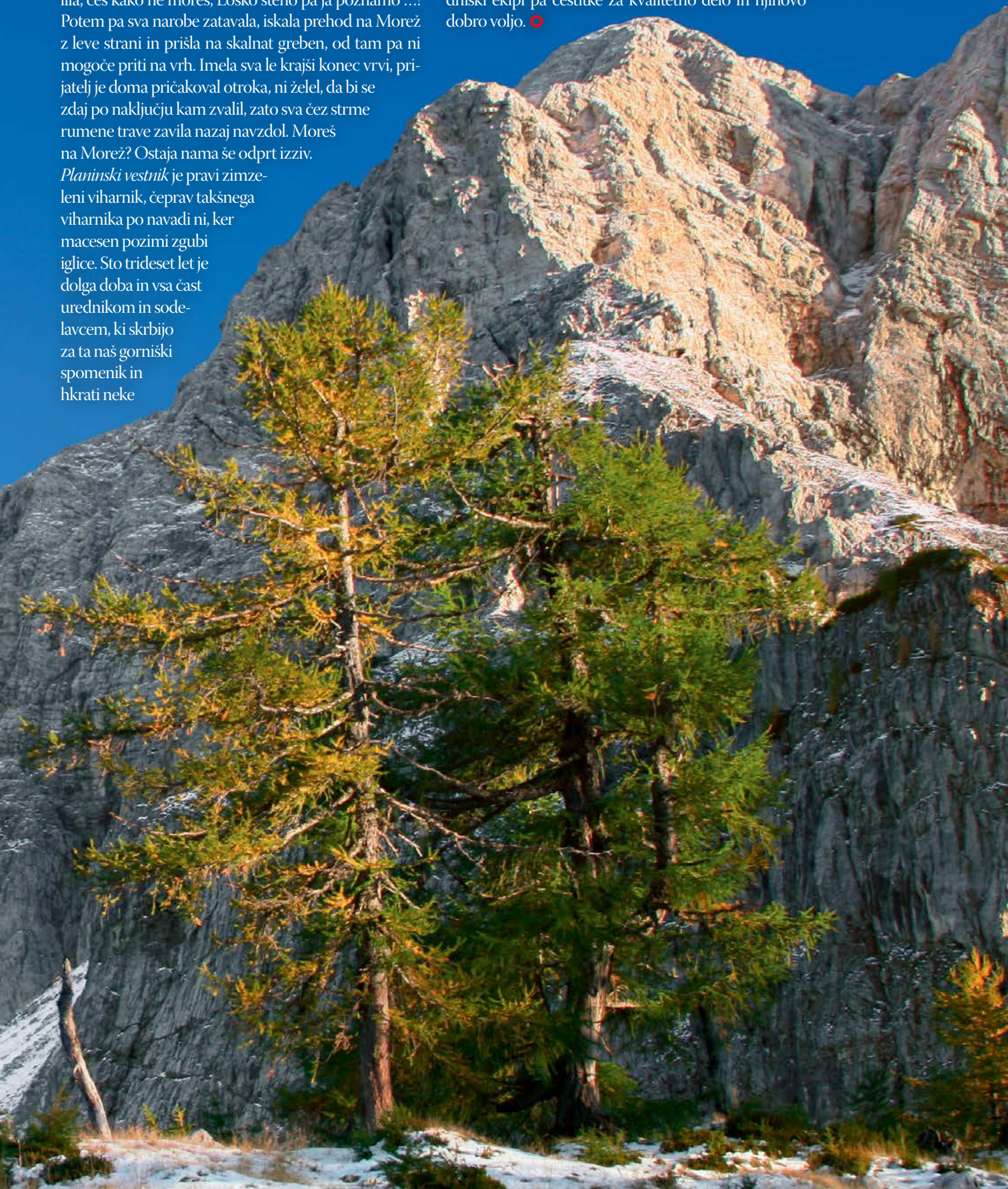
Foto Dan Briški

Čeprav je minilo že petdeset let, imam nekatere naslove še vedno v spominu. Kakor tistega, ki je povezan z osebno anekdoto. Pred leti sva se z Edom Kozorogom odpravila jeseni iz Bavšice po brezpotju na Morež. Pa sva se že v dolini spomnila, oba, na članek Toneta Wrabra verjetno iz sedemdesetih let: "Moreš na Morež?". Da, oba sva se spomnila članka in se pošalila, češ kako ne moreš, Loško steno pa ja poznamo ...! Potem pa sva narobe zatavala, iskala prehod na Morež z leve strani in prišla na skalnat greben, od tam pa ni mogoče priti na vrh. Imela sva le krajši konec vrvi, prijatelj je doma pričakoval otroka, ni želel, da bi se zdaj po naključju kam zvalil, zato sva čez strme rumene trave zavila nazaj navzdol. Moreš na Morež? Ostaja nama še odprt izziv.

Planinski vestnik je pravi zimzeleni vihar, čeprav takšnega viharika po navadi ni, ker macesen pozimi zgubi iglice. Sto trideset let je dolga doba in vsa čast urednikom in sodelavcem, ki skrbijo za ta naš gorniški spomenik in hkrati neke

vrste izpovedni informativni in kulturni dom v hribih. Lahko bi v naslovu zapisal pozlačeni vihar, a to se mi zdi preveč muzejsko. *Planinski vestnik* je živa revija, ki nas vedno znova nagovarja v svežih barvah, kakor se letni časi živo spreminjajo in vedno znova presenečajo. Naj ohrani to svežino in moč nagovora, v sliki in v besedi, ker smo z njim vsi vsakodnevno bogatejši. Uredniški ekipi pa čestitke za kvalitetno delo in njihovo dobro voljo. 🍷

Dušan Škodič

Uredniške napake in tiskarski škrtati

Uredniški proces je kompleksno kolesje, ki se kljub najboljšim namenom včasih zavrti po svoje. Nastanejo napake, ki so skoraj izključno posledica človeškega dejavnika, ta pa jih po navadi rad prevale na koga tretjega – zato si je tudi izmislil izraz "tiskarski škrtat". Nekatero napako je lažje priznati kot druge, spet tretje so tako malenkostne, da jih ni smiselno omenjati. Spomnijo nas, da smo vsi le ljudje – ranljivi, zmotljivi, a tudi sposobni smeha in učenja.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj zabavnih in hkrati poučnih primerov, ki so tudi našemu uredništvu dali vedeti, da natančnost ni samoumevna. Tičejo se seveda samo tega uredništva in odgovornega urednika, ki revijo ureja od septembra 2001.

Od labodov do svinj

Nemški grad Neuschwanstein, ki slovi kot navdih za Disneyjev pravljичni grad, je postal tarča precej bizarne preobrazbe, saj smo ga v eni od objav poimenovali Neuschweinstein. Opazil ni nihče od uredništva, niti lektorice, šele neki bralec nas je z rahlo hudomušnim tonom opozoril na to jezikovno napako. "Schwein" namreč pomeni svinja, "Schwan" pa labod, in ko razmišljamo o čudovitem gradu, je precej očitno, katero ime je ustrežnejše. Vsekakor je to eden najpogostejših škratov, če ne že splošnih zmot, ki se redno dogajajo ob obiskih prelepih bavarskih gradov. Le redke so skupine turistov, ki jih vodiči že na poti tja ne opozorijo na veliko podobnost dveh pomensko različnih besed v nemščini.

Pa tudi izpuščena črka v naslovu se lahko zgodi, naj jo gleda še toliko parov oči. Nam se je to zgodilo leta 2012, ko smo med bralci revije delali anketo o zadovoljstvu. V tistih časih smo reviji še prilagali posebne dopisnice z možnimi odgovori, ki so imele plačano poštnino. Nad vprašanji je z velikimi črkami in vsem na očeh pisalo VRAŠALNIK. Vrnjenih smo dobili

kar okoli 700 vprašalnikov, le dva naročnika pa sta nam omenila, da imamo v naslovu napako. Brez teh dveh, ki se jima lepo "zahvaljujemo" za opozorilo, namreč tega še danes ne bi vedeli!

Ko se celo avtor utruji od napak uredništva

Leta 2002 nam je pisal gospod Zvonko Čemažar (1927–2010). Bil je upravičeno začuden, ker je bila uredništvu njegova kratka pesmica z naslovom *Nekoč se je dečku sanjalo* očitno tako pri srcu, da je bila v dveh letih kar trikrat objavljena. Gospod Čemažar je bil sicer priznan besedilopisec, ki je nekaj pesmi zložil celo za Avsenike, vseeno pa je v njegovem primeru težko pojasniti napako. Prvič je pesem objavil še predhodni urednik, potem pa kmalu dvakrat še novo uredništvo. In ker se je avtor v pismu pohecal, da nima nič proti, če bo objavljena še četrtič, ker se kaj takega v več kot sto letih še ni zgodilo, mu je bilo z veseljem ustrezno. Danes jo za osvežitev spomina objavljamo še petič, saj je od zadnje objave minilo celih 23 let.

Nekoč se dečku je sanjalo,
da klatil zvezde bi z neba;
v gore ga danes je prignalo,
vesel je gledal prek' sveta.
Pod njim globoko so vasice
in polja, travniki, ljudje;
smehljaj prešinil mu je lice,
zavriskal z vrha je goré.
Odmev odbil se je od stene,
zamrl sredi divjih skal;
še dolgo so oči ognjene
sijale z vrha kot kristal.
Sedaj lahko bi zvezde klatil,
visoko blizu njih sedi;
pa le s klobukom je zamahnil:
naj svetijo, naj noč žari!

In še napaka, ki smo jo skrivali več kot 20 let

Februarska številka letnika 2003 je bila sveže natisnjena. Urednik se je peljal iz službe proti domu, ko mu je nekaj šinilo skozi možgane. Šlo je za odstavek v uvo-

Pravljичni kralj

Pravljичni kralj – Märchenkönig – tako ljubkovalno imenujejo Ludwiga II. Wittelsbacha (1845–1886), bavarskega kralja, ki je alpski svet, popisan v našem članku, še posebej občudoval. Bil je velik ljubitelj glasbe Richarda Wagnerja, njegov mecen in podpornik. Ob vznožnih obronkih bavarskih Alp je zgradil slikovite gradove Herrenchiemsee, Schloss Linderhof in Neuschweinstein, ki so danes prvovrstna turistična atrakcija. Za njihovo gradnjo kot tudi z bogato finančno podporo Richardu Wagnerju je močno ogrozil finance svojega kraljestva. Poleg tega je njegovo obnašanje vse bolj kazalo na določeno duševno motnjo, zato so ga prisilno odstavili in internirali k jezeru Starnberg južno od Münchna. Pri poskusu bega so ga najverjetneje umorili skupaj z njegovim zdravnikom, ki ga je spremljal na sprehodu. Usodo tega nesrečnega kralja so prikazali v številnih literarnih delih in na filmu.

Prvi urednik Planinskega vestnika Anton Mikuš je uredil štirinajst letnikov Arhiv Planinskega vestnika

Josip Tominšek je bil urednik kar 32 let, a je zaradi mirovanja revije med prvo svetovno vojno uspel urediti "le" 26 letnikov. Arhiv Planinskega vestnika

Fran Orožen, načelnik SPD se je zavedal, da bo planinstvo brez informiranja članov prepočasi napredovalo, zato so začeli izdajati lastno glasilo. Arhiv Planinskega vestnika

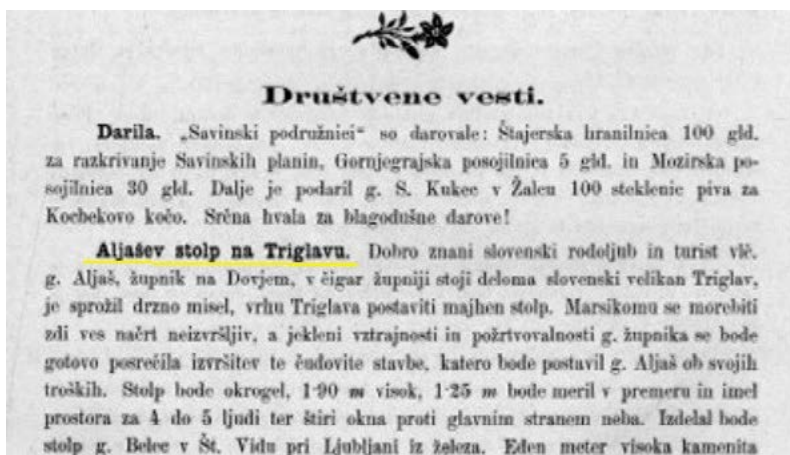
Jakob Aljaž je že v majski številki napovedal postavitev stolpa na vrhu Triglava, kar je zelo razburilo člane nemških planinskih društev na naših tleh. Arhiv Planinskega vestnika

dniku, ki je bil prepis govora tedanjega predsednika PZS Franca Ekarja – ta ga je povedal planincem na Kališču pod Storžičem.

Ekar je v svojem govoru zagrešil napako, ko je dejal: "Znameniti slovenski alpinist in športnik Valentin Stanič je pred 195 leti na vrhu Triglava zapisal: 'Moje največje veselje je na gorah.' Nekdo v uredništvu se je spomnil, da je bil to v resnici Ivan Dežman, in sledila je hitra menjava imena, potem je šla revija v tisk.

Ponovno se vrnimo k prizoru, ko se je odgovorni urednik peljal domov, revija pa je bila že natisnjena. Postalo mu je vroče, da je težko povedati, kako. Kdo je bil že Dežman? Ali ni bil to tisti najhujši narodni odpadnik, najglasnejši ljubljanski nemškutar in vodja Kranjske sekcije DÖAV, ki se je tako neusmiljeno boril za ponemčenje naših gora? In mi smo ga zdaj v uvodniku ustoličili kot znamenitega slovenskega alpinista??? Mar bi pustili notri napačnega Staniča, pa naj se z napako ukvarja tisti, ki jo je zagrešil ...

Urednik je ob prvi priložnosti zapeljal s ceste in panično poklical v tiskarno, če lahko še kako popravimo napako. Tako pač je bilo, urednik je imel v tistem trenutku še skromno uredniško kilometrino in

nikomur ne bi bilo lahko, če bi zagrešil takšno napako. Na srečo so bili v tiskarni sami stari mački, ki jim ga je uspelo pomiriti, češ da so v preteklosti počeli že marsikaj drugega, ne samo tiskali.

Celotna naklada je bila preusmerjena na stroj za razvezavo, ponovno so natisnili drugi in predzadnji list revije, to vstavili in vso naklado je stroj ponovno "sklamfal" skupaj. Seveda tokrat brez spornega stavka, ki ga je urednik preprosto vrgel ven, saj ni hotel ničesar tvegati, bodisi s Staničem, Dežmanom ali komerkoli drugim. Ostala pa je napaka v zapisu avtorja, namesto Ekar je bilo natisnjeno Ekarr ...

Zdaj ko po toliko letih brez pritiska gledam obe različici uvodnikov, mi je seveda popolnoma jasno, kje se je zalomilo: predsednik Ekar je naredil napako, ker je besede pripisal našemu prvemu alpinistu Staniču. Dejansko jih je izrekel Ivan Dežman, ki je bil kaplan z Jesenic. Bil je navdušen planinec, nikakor pa ne alpinist. Dežman, ki je tako prestrašil urednika, pa je bil nemško usmerjeni Karel Dežman. Šlo je torej za dve osebi z enakim priimkom, ki sta zakuhali celo klobocijo. Absolutno je bilo najbolj prav, da je bil sporni stavek pobrisan, odgovornega urednika pa je stal precej živcev. ●

Napoved postavitve stolpa

Naslovnica februarске številke letnika 2003

PLANINSKI VESTNIK 130

V KRALJESTVU ZLATOROGA SE PRAZNUJE.

DANES JE PRAV POSEBEN DAN. PRED TOČNO 130 LETI JE NA PREŠERNOV DAN PRVIČ IZŠEL PLANINSKI VESTNIK!

NO, V VSEH TEH LETIH SE JE NABRALA CELA GORA REVIJ, KI POVEZUJEJO SLOVENSKO GORNIŠKO KULTURO.

IN TO NA OSUPLJIVIH 61 TISOČ STRANEH, V 1400 ŠTEVILKAH, V 125 LETNIH, ČE SMO NATANČNI.

KOT ZANIMIVOST: ČE BI DAL VSE PLANINSKE VESTNIKE NA KUP, BI BIL TA VISOK KAR 4,5 METRA!

SKUPAJ PA TEHTAL 140 KILOGRAMOV.

NO, VSEGA TEGA PA NE BI BILO BREZ VAS, SRČNIH PISCEV IN BRALCEV.

CELO NAJZNAMENITEJŠI SLOVENSKI ALPINISTI SO SODELOVALI PRI PISANJU ČLANKOV.

DA, V NJEM NAJDETE TUDI ČLANKE JOŽA ČOPA, PAVLE JESIH IN NEJCA ZAPLOTNIKA.

A VZEMIMO SI MALO ČASA IN PREDSTAVIMO TUDI LJUDI V ZAKULISJU.

PLANINSKI VESTNIK
JE IMEL DO ZDAJ
OSEM ODGOVORNIH
UREDNIKOV!

PRVI JE BIL ANTON MIKUŠ
(1895-1908), KI SE JE V Z
NEMŠČINO PREPLAVLJENEM
SVETU TRDO BORIL ZA ČIST
SLOVENSKI JEZIK.

NASLEDIL GA JE
JOSIP TOMINŠEK
(1908-1940), KI
SE JE MOČNO
TRUDIL DVIGNITI
PLANINSKI
VESTNIK NA
VISOKO RAVEN,
KJER OSTAJA ŠE
DANES.

NASLEDNJI JE BIL ARNOŠT
BRILEJ (1941-1949), VELIKI
LJUBITELJ GREBENSKIH
ZEMLJEVIDOV IN SLIK
PLANINSKIH KOČ.

V POVOJNIH ČASIH GA JE
NASLEDIL TINE OREL
(1950-1979), KI SE JE KOT
UČITELJ VTISNIL V SRCA
SVOJIH UČENCEV S ŠIROKIM
ZNAJEM IN LJUBEZNIJO
DO JEZIKA.

NJEGOV NASLEDNIK
MARIJAN KRIŠELJ
(1980-1985) JE BIL
RADIJSKI VETERAN S 40
LETI IZKUŠENJ.

ZA KRATEK ČAS JE BIL
POTEM UREDNIK MILAN
CILENŠEK (1986), ZNAN
PO SVOJEM ZAGRETEM
LEKTORSKEM DELU.

SEDMI PO VRSTI JE BIL MARJAN
RAZTRESEN (1986-2001), KI SE JE
KOT NOVINAR UDELEŽIL PRVE
SLOVENSKE ODPRAVE NA EVEREST
TER O NJEJ POROČAL NEPOSREDNO
IZ BAZNEGA TABORA.

ZADNJI PA JE AKTUALNI
UREDNIK VLADIMIR
HABJAN (OD 2001) S
SVOJIM OSUPLJIVIM
OPUSOM.

V NJEM JE 300 ČLANKOV, ČEZ
1000 OBJAVLJENIH FOTOGRAFIJ
TER 266 UREJENIH PLANINSKIH
VESTNIKOV.

ZA KONEC PA HVALA
TEBI, DRAGEMU BRALCU,
IN TEBI, DRAGA BRALKA!

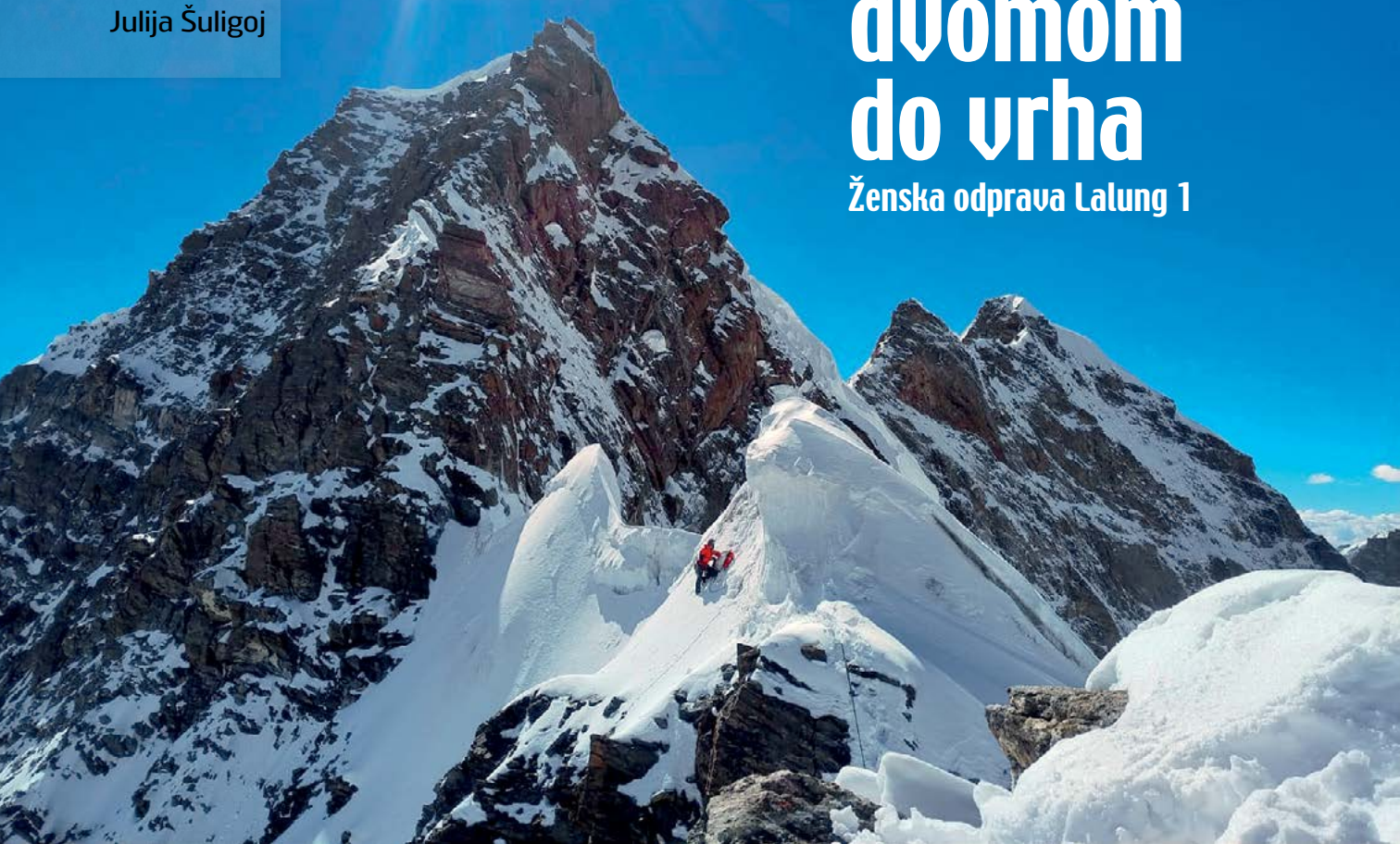

S TVOJO PODPORO ŠIRIMO
KULTURO SLOVENSKE GORA,
KI JIH VSI TAKO LJUBIMO. PA
LEP PLANINSKI MESEC!

Kljub dvomom do vrha

Ženska odprava Lalung 1

Anja Petek med prvenstvenim vzponom na Lalung 1
Foto Patricija Verdev

Štiri alpinistke so kot članice slovenske ženske odprave lani poleti odpotovale v dolino Lalung v pokrajini Ladak v indijski Himalaji. Njihov cilj je bila gorska skupina Lalung v Kašmirju, ki je bila dolga leta predmet ozemeljskih sporov med Indijo, Pakistanom in Kitajsko ter zato zaprta za tujce. To pomeni tudi alpinistično odmaknjeno in neraziskano območje, torej priložnost za nove vrhunske vzpone. Članice so si za cilj izbrale še nedosežen vrh Lalung 1.

Zaradi uspešne odprave so se morale po vrnitvi iz Himalaje podati še na eno: medijsko. V sproščenem intervjuju, polnem smeha in obujanja spominov, smo se zato izognile klasičnim vprašanjem, na katera že imamo odgovore, in se pogovarjale o izkušnjah, ki so jih pridobile kot članice ženske odprave.

Vseeno začnimo z nekoliko klišejskim vprašanjem: zakaj ravno Lalung 1?

Patricija: Sredi februarja me je poklicala Anja in me vprašala, ali bi šla na odpravo. Izstrelila sem kot strela z jasnega: "Da!" Tega sem si želela že kar nekaj časa, tako da je bilo kot na pladnju prineseno. Nisem se niti pozanimala v službi, ali lahko grem, takoj sem zagrabila priložnost. Začeli sva izbirati in krajšati seznam možnosti, kam bi šli, kam si želiva. Prišli sva do tega hriba, in ko sva videli njegovo fotografijo, sploh ni bilo dvoma. Sledila sta razpis in iskanje drugih članic odprave. Prijavili sta se Urša in Ana in postale smo ekipa.

Je bila "v igri" tudi nepalska Himalaja?

Anja: Lokacijsko je bil v igri cel svet. Pomembno nama je bilo le to, da najdeva deviški šesttisočak, ki naju bo prepričal s svojo steno.

Je bila izključno ženska sestava glavni pogoj odprave?

Anja: Ne. Zelo sem si želela na odpravo, a ker sem imela občutek, da bo izključno žensko zaradi števila alpinistk v Sloveniji težje organizirati, sem poskusila najti moškega vodja za mešano odpravo. Za mešano odpravo se mi zdi moški namreč primernejši vodja kot ženska. Ker ga nisem našla, je bilo jasno, da bo odpravo morala voditi ženska.

Urša in Anja, vidve sta že bili na mešani odpravi. Kako bi primerjali žensko odpravo z mešano?

Urša: Razlike so zelo očitne, predvsem zato, ker smo se *punce* bolj povezale med sabo in smo bolj sodelovale, predvsem na drugačen način kot z moškimi. Komunikacija je bila boljša, dogovorile smo se, da

si bomo vse povedale. Pri moških to včasih ne gre, čeprav se dogovoriš tako. Ženske delujemo nekako drugače, bolj intuitivno.

Anja: Ja, to si zelo dobro izpostavila. To, o čemer smo razpravljale, se je potem dejansko izpeljalo. Ta občutek zanesljivosti je bil večji. S tem se zelo strinjam.

Ana: Jaz ne morem primerjati, meni je bila zamisel všeč in hotela sem na odpravo. Verjetno bi se tudi v mešani odpravi znašla, bomo videli, ko bo prišlo do tega. Si pa trenutno ne predstavljam, da bi kako drugače izpeljale. Dobro je bilo, da smo bile v tej zasedbi. Od začetka so bile naloge za vsako točno določene in zato je vse teklo gladko.

Ali ste pred odhodom slišale kakšne negativne ali pozitivne opazke o tem, da gre za žensko odpravo?

Vse: Pozitivne.

Ana: Nekateri niso niti komentirali tega, da gre za žensko odpravo. Komentarji pa so bili v smislu: "Ful dobro, da greš na odpravo!" Ženska, mešana, ni važno. Samo da se gre in da se pleza.

Ženske odprave v preteklosti je marsikdaj zaznamovalo kar nekaj negativnih opazk ...

Ana: No, saj smo v resnici kakšen podoben komentar slišale tudi mi: "Ha ha, same ženske greste, *ziher* se boste prepirale!" (*smeh*)

Urša: Ampak na splošno je bilo več spodbude kot kritike. Predvsem to, da gremo ženske same, je veliko ljudi navduševalo.

Kakšna pa je vaša izkušnja z indijsko planinsko organizacijo?

Anja: Pri njih je bilo čutiti precej spodbudno vzdušje; razen enega dogodka ... Stala sem ob zemljevidu, na

katerem je bila dolina Lalung, in ga opazovala. Mimo sta prišla dva uslužbenca IMF in zanimalo ju je, kakšni so načrti štirih žensk iz Slovenije v Indiji. Na tistem zemljevidu Lalung 1 ni bil označen, zato sem s prstom pokazala mesto, kjer bi morala biti njegova oznaka, in dejala, da ko se vrnemo na IMF, bomo lahko dopisali Lalung 1. (*smeh*) Verjetno sem delovala precej samozavestno, onadva pa sta molče zadrževala misli.

Rekle ste, da je na odpravi vladalo zaupanje. Je zaupanje v ženski navezi večje kot v mešani? V čem je razlika?

Urša: V mešani navezi se mogoče kdaj res bolj zanašaš na soplezalca v smislu varnosti. Če ne bom mogla česa preplezati, je tako in tako on močnejši, bo on. Ali če se bo kaj zgodilo, bo že nekako rešil. Ko pa greš plezat z žensko, veš, da sta enakovredni in je dojemanje naveze čisto drugačno. Tudi motivirajoče, ker si več drzneš, saj nimaš potuhe. Saj ne, da bi jo imela vedno, ampak včasih lahko kaj težjega preplezaš v mešani navezi, ker imaš to potuho. Ko si pa z žensko, načeloma veš, da je nimaš. Sama sebe bolj ženeš naprej in zato postajaš boljša.

Anja: Med sabo smo že govorile o tem in smo se strinjale, da smo to vse podobno doživljale. Ne vem, zakaj je ta občutek odgovornosti toliko močnejši. Recimo, če to primerjam s plezanjem na odpravi v Peruju, takrat ni bilo tako, takrat smo se zabavali v steni, no, tukaj je bilo precej bolj resno.

Urša: Se strinjam, občutek odgovornosti je dejansko večji.

Patricija: Čeprav je bilo iz baznega tabora do ceste zgolj tri ure, so to vseeno zelo odmaknjeni kraji ... Teren je drugačen, imaš samo satelitski telefon. To se zelo čuti.

*Patricija Verdev
na grebenu
Lalunga 1 tretji dan
prvenstvenega
vzpona
Foto Anja Petek*

Patricija in Anja
med vzponom
Foto Anja Petek

Ana: Ta odgovornost se v Sloveniji drugače čuti. Imaš neko rešitev, če gre slučajno kaj narobe. Seveda je nočes uporabiti, ampak dejansko imaš GRS na dosegu roke. Tam pa ... tudi če bi šlo kaj narobe, bi eventualno sicer dobile pomoč, vendar ne čez nekaj ur, ampak čez nekaj dni. Zato je tudi občutek odgovornosti do sebe in do soplezalke toliko večji. Na odpravo smo šle s tem zavedanjem in smo se temu primerno tudi pripravile, se opremile s satelitskimi telefoni, zdravili itd.

Anja: Pravzaprav je vseeno, kje plezaš in s kom, tako in tako si izbereš cilj, ki si mu kos, ki mu je naveza kos. Težko bi rekla, kaj bi bilo tako drugače v eni ali drugi navezi. Vsebinsko pogovora mogoče, z ženskami je globlja.

Patricija: In soplezalko lahko vprašaš za tampone ali vložke! (vse v smeh in pritrdjevanje)

Ana: Imam precej stalne soplezalce in soplezalke. Ko sem bila še tečajnica, je bilo več moških, potem sem želela več plezati z ženskami. V naši generaciji je bilo veliko tečajnic in smo plezale skupaj in se učile druga

od druge. Potem sem začela hoditi na ženske tabore in tam spoznala nekaj deklet. Za zimo je težje najti soplezalko, malo je deklet, ki se jim da zmrzovati. Od tečajnikov peljem po navadi plezat več žensk, mogoče zato, ker sem z njimi bolj poštekam na ferajnu.

Anja: Zelo je odvisno od posameznika ali posameznice.
Ana: In izkušeni.

Urša: Pa časa. Včasih pač ne dobiš soplezalca ali soplezalke in moraš kombinirati. Sama si želim več plezati z dekleti, a se časovno težje uskladimo. Ampak to izhaja iz tega bazena ljudi, s katerimi plezam. Nočem pa plezati s komer koli, plezam zase in hočem iti z nekom, s katerim se bom imela dobro in ki mu tudi zaupam.

Vrnimo se k odpravi. Kako ste se pripravljale nanjo?

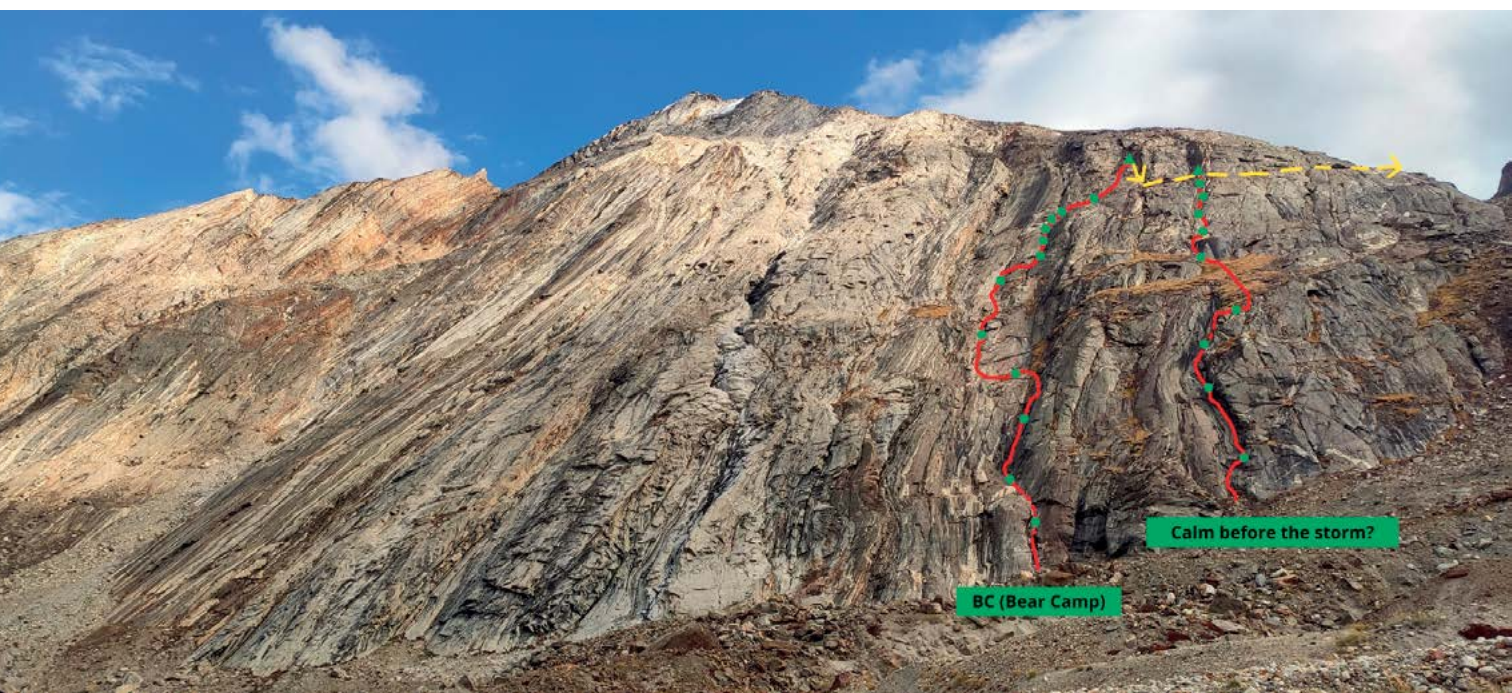
Ana: Trenirale smo vsaka zase, vedele smo, kaj moramo narediti. Ko sem šla plezat z Uršo, sva se dobro ujeli, ugotovili sva, da se na precej podoben način odločava in argumentirava te odločitve. Zato se lahko potem pripravljala sama, ker veš, da se bo tudi druga v redu pripravila, in ko boš na licu mesta, veš, da ne bo posebnih dilem.

Patricija: Na prvem sestanku je Anja odprla Excelovo tabelo, kamor smo vpisovale treninge. Mislim, da je to ogromno pripomoglo k naši motivaciji, saj je bila to dodatna spodbuda, ko se je katere lotevala lenoba. Vse smo pridno vnašale podatke v tabelo vse do odhoda.

Anja: S Patricijo sva imeli več načrtov, kako se bova skupaj pripravljali, predvsem sva želeli preplezati kakšne daljše ali kompleksnejše smeri v naših hribih. Vseeno sva prvič skupaj plezali šele februarja. Preplezali sva celo eno prvenstveno smer, večkrat sva šli skupaj v hribe in se pred odpravo tudi aklimatizirali na Mont Blancu. Sama grem bolj pomirjena na odpravo, če sem ušla s soplezalcem.

Patricija: Ta čas nama je dal možnost za spoznavanje, pogovore. S tega vidika je bilo kar intenzivno poletje.

Vrisani smeri BC
(Bear Camp) in Calm
before the storm?
Foto Urša Kešar

Kaj pa logistika in organizacija pred odhodom – kako ste si razdelile naloge?

Anja: S Patricijo sva pred prvim skupnim sestankom oblikovali načrt in izpostavili ključne naloge, ki smo jih morale dosledno in pravočasno izpeljati. To je zajemalo vse od dogovarjanja z IMF, letalskih vozovnic, finančnega dela, iskanja pokroviteljev, prodaje majic do vizuma, nakupovanja opreme, zavarovanja itd. Nato smo se na prvem skupnem sestanku dogovorile, da si bomo sproti razdeljevale naloge in da bo vsaka odgovorna za svoj del. Urša je poskrbela za letalske vozovnice, Ana za izdelavo majic in vse, kar je bilo povezano z njimi, jaz sem *furala* finančni del in sprotna dogovarjanja. Glavni del, ki je zajemal dogovarjanje z IMF in agencijo, je prevzela Patricija. Nobena od nas se verjetno dejansko ni zavedala, kako konkreten zalogaj bo to, in smo bile Patriciji na koncu res hvaležne, ker je vse uredila brez težav.

Patricija: Vsaka je prispevala svoj del in skupaj smo to izpeljale od začetka do konca. Anja se je na primer ukvarjala s PZS in razpisom, Urša in Ana sta priskrbeli zdravila, ker to področje poznata; to je ogromno štel. *Anja:* Pa Urša je bila "financ minister" ves čas odprave!

Območje, kamor ste šle, je zelo slabo raziskano, tudi nosači niso imeli informacij o gori. Kako je to vplivalo na potek odprave?

Ana: IMF nam ni kaj dosti pomagal, tam so o gori vedeli precej manj kot me. Agencija tudi ni vedela veliko. Rekli so le, da bo bazni tabor na višini 5000 metrov: "Daleč, daleč, hodili boste šest ur..." V resnici smo do baznega tabora hodili približno dve uri. Skratka, vse smo odkrivala sproti.

Po postavitvi baznega tabora vam je aklimatizacija najprej preprečilo slabo vreme, potem pa so se pojavile še druge težave. Urša in Ana, vidve sta se morali vrniti v bazo zaradi težav z višino. Kako sta se spoprijeli s tem?

Urša: Počutila sem se prav bedno, ko sem ugotovila, da je to nekaj, kar ne bo minilo, da ni enodnevna

muha, ampak da vodi v nekaj resnejšega. Najhuje mi je bilo potem še Ani povedati, da se slabo počutim in da morava dol. Ni me toliko skrbelo moje zdravje, ampak bolj dejstvo, da to vpliva tudi nanjo. Sva se pa res dobro razumeli in ni bilo kančka dvoma, da bi lahko bilo kako drugače, zdravje je prioriteta. Tudi zaradi njenega odziva sem se bolje počutila.

Ana: Tako je. Tisti hribi so daleč in visoki, in če se kdo ne počuti dovolj dobro, da bi šel naprej, sploh zaradi zdravstvenega stanja, je odločitev jasna. Bile smo pripravljene na to, da bomo tam samooskrbne in odvisne same od sebe, to pa pomeni tudi samostojno odločanje v takih primerih – brez pretiranega razglabljanja, kako se počutiš ob taki odločitvi. Pač sprejmeš jo, ker veš, da je to edino pametno. Nisem imela zelo visokih pričakovanj, zato sem bila tudi precej bolj fleksibilna, ne toliko zavezana jasnemu načrtu. Seveda pa se ni preprosto kar mirno obrniti, sploh ker smo do tja znosile toliko opreme in se namučile, da smo sploh prišle tako daleč. Ampak tako je, nobenih obžalovanj.

Anja in Patricija, v steni sta morali bivakirati, enkrat tudi brez šotora, ker vama je odpihnilo šotorske palice. Kako preživiš tako ekstremno izkušnjo?

Patricija: Manj kot se *sekiraš*, lažje ti je! To se nanaša še posebej na te palice. Pač sprememba načrta, *spalke*, ležalke in bivač vrečo ven in to je to. Najbolj mi bo v spominu ostal tretji dan, ko sva bili ves dan v šotoru.

Vris prvenstvenega vzpona na Lalung 1
Foto Patricija Verdev

Uzponi

- 31. avgust: neimenovani vrh, 5332 m, *Connection* (VI-/V-IV, 1400 m, 15 h), Patricija Verdev in Anja Petek
- 10. september: neimenovani vrh, 5332 m, *BC* (Bear camp; V-/IV-III, 800 m, 8 h), Ana Baumgartner in Urša Kešar
- 13. september: neimenovani vrh, 5332 m, *Calm Before the Storm?* (V+/IV, 670 m, 6 h), Ana Baumgartner in Urša Kešar
- 9.-14. september: Lalung 1, 6243 m, *Here Comes the Sun* (ED, M6+, AI5+; 2000 m), 5 plezalnih dni, Patricija Verdev (AO) in Anja Petek

Malo sva dremali, malo sva se pogovarjali, debatirali o tem, kje sva bili, kam bi še šli, gledali sva fotografije z odprave, ki sva jih naredili do takrat ... Nekako se poskusiš zamotiti, poiskati tople spomine.

Se je kadar koli pojavil dvom o uspehu, trenutek, ko bi odnehali?

Anja: Misli o tem, da lahko sledi vrnitev brez doseženega cilja, so bile prisotne. Prvič prvi dan, ko sva v temi plezali v enem zelo zahtevnem raztežaju v granitnem stolpu in nisva vedeli, kje bova postavili šotor, zato sva že prvo noč bivakirali na ozki polici. Naslednjič se je v kar veliki meri pojavil dvom tretji dan na hribu, ko sva čakali, da neha snežiti. Misli so bile povezane predvsem s tem, da bova zares realno ocenili položaj, šele ko bo nehalo snežiti in bova prišli iz šotora. Če bi bilo preveč snega, ne bi mogli napredovati in bi se morali obrniti. Pomemben pomislek je bil, kod dejansko sestopiti – čez severno steno bi težko zaradi plazov, po grebenu, kjer sva prišli, bi lahko trajalo več kot en dan ... Šele četrty dan, ko se je sneženje umirilo, sva presodili, da bi bil najbolj optimalen umik s hriba po južnem grebenu. Vendar je bilo do tja treba preplezati še nekaj višinskih metrov. Patricija je predlagala, da preplezava nekaj raztežajev v stolpu, ki se je dvigal pred nama, do mesta, od koder bova presodili, kako daleč je še do sedla. Domišljali sva si, da bova sedlo dosegli že prvi plezalni dan, v resnici pa sva, tudi zaradi sneženja, potrebovali tri dni. Patricijina odločna drža me je osvobodila dvomov in nadaljevali sva do sedla in še naprej.

Urša Kešar v
prvenstveni smeri
Foto Ana
Baumgartner

Patricija: Zelo všeč mi je bilo, da nisva ure in ure razglabljali, kaj bo in česa ne bo. Nisva se cel dan in celo noč v bivaku obremenjevali, počakali sva do naslednjega dne, da sva lahko ocenili stanje, in se odločili. Možnosti tako ni bilo veliko. Mislim, da sem imela največjo krizo četrty dan po tem sneženju. Pričakovali sva lažji teren, pred nama pa stolp za stolpičem ... Počutila sem se, kot da sem ves čas na istem mestu.

Anja: Mislim, da naju je pomirilo tudi dejstvo, da imava s sedla, ki je dolgo približno dvesto, tristo metrov, možnost sestopa v drugo dolino, na južno stran. Sicer je nisva poznali, ampak ko sem ocenjevala možnost sestopa, mi je deloval domače. Morali pa sva priti višje. Če ne bi bilo tega grebena, bi se bilo verjetno še težje odločili.

Ampak napovedano je bilo lepo vreme ...

Patricija: Ko sva ležali v šotoru in je bil okoli naju snežni metež, sem preverila vremensko napoved in je kazalo, da ne sneži in da se je skoraj že zjasnilo. Zunaj pa kot za božič! (*smeh*)

Ana: Vremenska napoved res ni zanesljiva. Moj nasvet je, da pozabiš na vse kanale in se odločiš glede na to, kako je videti zjutraj. To smo počeli v bazi in nam je na koncu šlo že kar dobro. Še šalila sem se iz tega, opazovala sem jutranje nebo, ugotavljala, kam piha veter, in ugibala, kaj bo popoldne.

O čem sta razmišljali na vrhu po preplezani smeri?

Anja: Zadnji plezalni dan je vrh obdajala difuzna svetloba. Ko se je po čudežu sonce prebilo skozi tisti gosti oblak, sva bili hvaležni, saj sva lahko videli, kje je vrh,

*Bivak na grebenu
Foto Anja Petek*

vse okoli je bila namreč megla. Na vrhu sva se usedli in gledali meglo. Spomnim se, da nisem mogla sedeti pri miru, saj sem se bolj ukvarjala z vprašanjem, kdaj greva dol in ali je že čas, da lahko začnem spodbujati za sestop ali bom s tem nadlegovala Patricijo in pokvarila njen zaslužen užitek. *(smeh)*

Patricija: Seveda si vesel, da si gor, ampak tam ni *konfetov* in šampanjca. *(smeh)* Nimaš energije in šele na pol poti si. Na vrhu sva bili slabo uro, pojedli in popili sva nekaj, ampak tudi jaz sem občutila to nemirnost, ki jo omenja Anja. Da se čim prej začneva premikati, ker nisva vedeli, kaj naju čaka, koliko časa bo terjalo itd. Sestop nama je na koncu zelo dobro uspel.

Odpravo ste zaradi medvedov zaključile prej. Ste imele še kakšne cilje, ki jih zato niste izpolnile?

Urša: Seveda, če medvedov ne bi bilo, bi z Ano poskušali doseči še nekaj ciljev, podrobneje bi raziskali okolico in preplezali še kakšno smer. Ampak potem je prišla v ospredje ta potreba, da čim prej zapustimo bazni tabor.

Ana: Vsak dan smo se v bazi pogovarjali, kako bomo čim prej odšli. Začelo nam je vedno bolj okupirati misli, bolj, kot smo si na začetku mislili, da nam jih bo.

Anja: S Patricijo nisva imeli drugih ciljev, čeprav bi ostali do konca. Jedli bi, ležali pa spali.

Bi odpravo ponovile? Imate že kakšne načrte za naslednjo žensko odpravo?

Ana: Točno te doline najbrž ne bi še enkrat obiskala, svet je velik. Šla pa bi še na kakšno odpravo. Že prej sem bila motivirana, odkar sem prišla nazaj, sem pa še bolj. Dajmo biti še boljši, da bomo lahko še to počeli! Vrnile smo se v četrtek in v nedeljo sem že šla v hribe.

Urša: V tem trenutku z mislimi še nisem pri načrtih za prihodnost. Moja prioriteta je prihajajoča zimska sezona, potem pa se spraviti nazaj v plezalno formo, ta na odpravi kar pade. Motivacija pa je še vedno prisotna in visoka.

Anja: Če bi zavrtela čas nazaj, bi želela ponoviti identično odpravo. Bi pa absolutno bila hvaležna za malo manj groze tisti tretji dan na hribu. Če pa se to vprašanje navezuje na novo odpravo v prihodnosti, sem trenutno z mislimi drugje. Je pa toliko zanimivih in še neraziskanih dolin, da bi se bilo škoda vračati na isto mesto.

Patricija: Se strinjam. Območje je lepo, verjetno se v dolinah severneje in južneje najde še kaj lepšega in boljšega.

Kaj vam bo od odprave še ostalo v spominu? Morda kaj, kar ni povezano s plezanjem?

Ana: Prebrala sem tri knjige! Pa to, da ni bilo medmrežja, je bilo prav dobro; no, občasno mi je kar manjkalo. Redko se zgodi, da imaš toliko časa samo zase.

Urša: Mir in odmik od zunanjega sveta, kar res dobro dene. Za stike z domačimi bi bilo dobro imeti medmrežje, ampak to, da se lahko miselno odklopiš in razmisliš o stvareh, za kakršne doma ne najdeš časa ali si ga ob vsem hitenju in obveznostih ne vzameš, to je res dobro. Temu se tem pravzaprav sploh ne moreš izogniti.

Anja: Pred prihodom v dolino je bilo ogromno dražljajev in obveznosti: letališča, *check in*, taksiji, aklimatizacija, kaj kupiti, kaj pustiti ... Po odhodu iz doline je spet sledil en tak "bum" vsega, kaj je treba narediti, sporočiti, pa mediji in novice, kaos. To je bil kar šok

po skoraj dvajsetih dneh bivanja v dolini, kjer smo bile same s sabo, še v stiku z domačimi nisem bila zares. Biti sam s sabo je bilo posebno doživetje, kar bi lahko v današnji dobi označila kot privilegij. Pa ljudje ... V baznem taboru so bile take tople duše, česar res ne doživiš vsak dan.

Patricija: Res je, vsakič, ko smo se vrnile v tabor, so nas bili tako veseli. Sploh ko smo se vse vrnile s hriba ... Tega verjetno še nikoli nisem doživela. Toliko srčnega, iskrenega veselja. Sploh ne znam opisati tega občutka.

Ana: Tisti dan, ko je imela Patricija rojstni dan, smo jedli torto in igrali enko, pri čemer je vsak malo po svoje metal karte na mizo. So se pa domačini naučili reči "prehitevam".

Urša: Pa pico so nam spekli v bazi!

Patricija: Prijaznost lokalcev in njihova srčnost nam bosta vsekakor ostali v spominu.

Ana Baumgartner
in Urša Kešar
Foto Urša Kešar

Kako vaši domači gledajo na odpravo oz. vaš alpinizem?

Ana: Z mojim očetom oba sprejemava: jaz to, da njemu ni všeč moj alpinizem, on to, da se jaz vseeno s tem ukvarjam. Ampak družina se je navadila; veseli so, da rada nekaj počnem in da je to del mene. Vedno bom vedela, da očetu to ni preveč všeč, ampak vem pa tudi, da mi nikoli ne bi rekel, naj ne grem na odpravo.

Urša: Domačim misel na to, s čim se ukvarjaš, mogoče ni najbolj prijetna tudi zato, ker v medijih najdejo predvsem pretresljive zgodbe. Mi pa niso nikoli oporekali in vedno so me podpirali, vedno navijali zame, kar mi veliko pomeni.

Patricija: Družini sem verjetno precej dejstev zamolčala, ker mislim, da bi jih to preveč obremenilo. Vedno pa spremljajo, kam grem. Sploh zdaj, ker je bila odprava medijsko odmevna. Raje jim pokažem fotografije lepih razgledov!

Kako vidite slovenski ženski alpinizem v prihodnosti? Kronološko gledano se je število alpinistk povečalo, kaj pa prinaša prihodnost?

Patricija: Lepo je videti to, kar se trenutno dogaja. Občutek imam, da so ogromno pripomogli ženski tabori, v katere je Anja kot vodja ogromno vložila. Dekleta smo se spoznale in se povezale. Upam, da se bo to nadaljevalo, ker je nujno za nadaljnji razvoj in še za kakšno takšno odpravo. Ti tabori so res odlična vstopnica v alpinizem.

Urša: Se strinjam, ženski tabori so zelo pomagali pri spoznavanju motiviranih deklet, ki si želijo napredovati. Če se navežem na začetek, je res, da se v mešanih navezah velikokrat počutiš varneje, ampak včasih si želiš iz območja udobja. In na teh taborih imaš priložnost najti *punce*, ki so enako motivirane in pripravljene vložiti čas v trening. Vedno večji je tudi vpis *punc* v alpinistične šole. To je spodbudno za prihodnost.

Anja: Na prvi ženski tabor sem se prijavila leta 2019, vem pa, da so ti obstajali že prej in obstajale so alpinistke, ki so zelo spodbujale to, da se ženski tabori izvedejo enkrat letno. Sara Jaklič je pred leti predala štafeto meni in organizirale smo prvi ženski zimski tabor. Takrat smo videle, da nas je veliko (prihodnjih) alpinistk, ki želimo plezati tudi v zimskih razmerah, saj se je na tabor prijavilo kar 25 kandidatk. Namen ženskih taborov ni nikoli bil in še vedno ni ustvarjanje ženskega okolja, ampak predvsem spodbujati ženske, da si dajo priložnost in preplezajo kakšno smer več, kar bi jim pomagalo pri nabiranju vzponov za opravljanje izpita za alpinistke in dodalo kanček samozavesti. Grajenje samozavesti v hribih je pomembno, saj boš lažje zaupal sebi in drugim ter lažje navezal stike za navezo.

Ana: Spomnim se, da sem se želela prijaviti na ta tabor, ampak sem bila še mlajša pripravnica, organiziran pa je bil za starejše pripravnice in alpinistke. Letos sem hotela enega organizirati, pa je bilo premalo prijav ... Skratka, zelo spodbujam prijavljanje, ker je to res odlična možnost, da plezaš z ljudmi, ki so izkušenejši od tebe, ustvariš lahko novo navezo. Kadar koli sem bila na taboru, sem od njega res veliko odnesla.

Članice odprave Ana Baumgartner (AO PD Ljubljana – Matica), Urša Kešar (AO PD Kranj), Patricija Verdev (AO PD Celje – Matica) in vodja Anja Petek (Zgorňesavinjski AK Rinka) so od 22. avgusta do 26. septembra 2024 na odpravi v indijsko Himalajo preplezale štiri smeri, od tega eno smer na še neosvojeni vrh Lalung 1.

Po postavitvi baznega tabora so z njimi v bazi ostali kuhar Lobzang, njegov pomočnik Thuksaj, njun vodja in dežurni zabavljak Lobzang ter oficirka Freni. Niso vedeli, da na tej lokaciji bivajo tudi medvedi. Zverine so jih obiskale več kot desetkrat in jim uničile kar nekaj opreme ter požrle precej hrane, zaradi česar so odpravo zaključili predčasno. ●

Izberi svojo pot

www.fastorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan.

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR

Pogled na Ararat iz
doline
Foto Damir Šantek

Konec vesoljnega potopa

Ararat

Bog pa se je spomnil Noeta, vseh zveri in živine, ki je bila z njim v ladji. Storil je, da je zapihal veter prek zemlje, in vode so začele upadati. Zaprli so se studenci globin in ponehal je dež z neba. Polagoma so vode odtekale z zemlje, po sto petdesetih dneh so začele upadati. Sedemnajsti dan sedmega meseca je ladja obstala na araratskih gorah.¹

Turčija je velika država. Takšne so tudi razdalje med mesti. Zato se med mesti veliko potuje z letalom, ne z avtobusom kot pri nas, ker bi trajalo v nedogled. Če ne bi vedeli, kje smo, bi po rutah, s katerimi so zakrite ženske, zlahka sklepali, da smo v muslimanski državi, a zaradi neobveznosti in ležernosti nošenja le-teh, saj ženske praviloma ne nosijo hidžab, še manj pa burke, je jasno, da nismo v državi na arabskem polotoku. Množici se ni mogoče ogniti, povsod je gneča, ljudje se prerivajo. Značilni obrazi in oblačila starejših moških nas opominjajo, da smo v Turčiji. Čeprav smo na letalu, nas vse skupaj spominja na naše lokalne avtobusne linije, kot je linija Benko-vac–Zadar.

Vzletimo iz Carigrada in pristanemo v Agri, majhnem lokalnem letališču. Vse naokrog so obdelana polja, celotno območje je obarvano v sprano rumene, svetlorjave in bledozelene barve. Povsod so smeti, očitno se z njimi nihče ne obremenjuje. Toplo je, a ne prevroče. Vozimo se mimo zidanih hiš, številnih mošej in bencinskih črpalk ob plitvi, skoraj suhi reki, polni odpadkov in ptic. V oči pade množica gradbenih strojev, ki naj bi gradili boljši jutri. Peljemo se po rahlo hriboviti, deloma obdelani stepi z majhnimi naselji, pokopališči, redkimi drevesi in ograjami iz kombi-

nacije kamnov in avtomobilskih gum. Kombi skoraj razpada, a voznik vztrajno pritiska plin do konca. V daljavi se vidi bela kapa Ararata, prekrita z oblaki.

Po vožnji v tišini, ogledu novih pokrajin in novih obrazov prispemo v Doğubayazit. V tem lokalnem prašnem mestu se nastanimo v velikem hotelu brez fasade in tople vode. Počasi se zbira celotna ekipa. Pet nas je iz Hrvaške, trije Črnogorci, zakonski par iz Poljske, ki živi v Italiji, pet Madžarov in dve Romunki, od katerih je ena pravzaprav Moldavijka in dela v Švici. V vseh pogledih pisana družina.

Drugo jutro naložimo pohodniško opremo v traktorsko prikolico in se namestimo v dva kombija, ki sta v še slabšem stanju kot tisti, s katerim smo se pripeljali včeraj. Očitno gre za terenske kombije, za katere nikoli ne veš, ali bo to njihova zadnja vožnja. Ob prihodu na prašno makadamsko cesto se v kombi počasi zažira prah. Voznik mu ne prizanaša in z največjo hitrostjo drvi po neravni cesti, oblak prahu pa je skoraj enak zunaj in znotraj kombija. Avtobus iz filma "Tko to tamo pjeva" je izjemno luksuzno in udobno vozilo v primerjavi s to lupino.

Peljemo mimo vasi, samostojnih hiš, čred krav in ovac. Vrh Ararata pred nami je še vedno skrit v oblakih. Ko cesta postane ovinkasta, se ustavimo in

¹ Geneza, poglavje 8.

izstopimo. Otresemo prah s sebe in z nahrbtnikov, vreče z ostalo opremo pa ostanejo na traktorju do konca ceste, kjer jih bodo preložili na konje in odnesli do prvega tabora. Sonce močno žge po nas in po vsej armenski, turški in kurdski zemlji. V taki pripeki so kratke hlače, klobuk, sončna očala, voda in krema za sončenje najpomembnejša oprema.

Ağrı Dağı ali Ararat je pred nami, čeprav je sam vrh nekoliko skrit, vendar njegova oblika stratovulkana ne pušča dvoma o tem, kje je in kam se povzpeti, za razliko od mnogih gora, kjer se vzpenjate več dni in zagledate vrh šele proti koncu. Njegova stožčasta oblika je zgrajena iz številnih plasti strjene lave, piroklastičnega materiala in vulkanskega pepela. Čeprav je Ararat danes v Turčiji, je starodavna armenska gora in starodavno armensko ozemlje. Zato je gora Ararat tudi v armenskem grbu.

Srečujemo planince, ki se mehanično spuščajo z gore, očitno izčrpani in željni počitka, kopanja in osvežitve. Pokrajina je monotona, črno-sivo vulkansko kamenje pogosto prekrito z lišaji, prahom, šopi trave, tu in tam kakšna skromna rožica, veliki osat, kravji in ovčji iztrebki. Prvo počivališče je pod šotorom, razpetim nad kamnitim zidom, kjer v senci spijemo čaj. Tu živi družina kurdskih pastirjev, ki skrbi za svoje živali, planinci, ki iščejo senco in osvežitev, pa so zanje dober dodaten vir zaslužka.

Zapustimo široko prašno cesto in se začnemo vzpenjati po shojeni poti, ki obide balvane. Pred vsemi tečeta Romunka Adriana in Moldavijka Maria, ki hočeta pokazati, da je to zanju navaden sprehod. Naš vodnik Zeki ju ves čas upočasnjuje, a vedno znova izbereta nekaj alternativnih poti, da bi bili spet prvi. Sonce še vedno pripeka, a med vzpenjanjem nas veter hladi, tako da je kar prijetno. Po ponovnem počitku in nekoliko strmejšem vzponu v slabih petih urah pri-

spemo do prvega tabora, ki je na višini 3400 metrov. Prevozili smo 14 kilometrov in naredili 1200 metrov višinske razlike.

Nekateri dobijo klasične šotore, nekateri pa "udobne" šotorske hišice s podlogami na tleh. Spijemo čaj in prepakiramo, ker so prišli tudi konji z ostalo opremo. Kosilo postrežejo pod velikim odprtim šotorom. Takoj, ko sonce izgine, temperatura močno pade in postane hladno. Kosilo je preprosto: semena, prigrizki, piškoti, oreščki in lubenica. V šotoru kroži tudi steklenica črnogorskega žganja. Popoldan je namenjen počitku, pripravi opreme za jutri in druženju. Vsake toliko pogledi uidejo proti vrhu. V višinah se oblaki hitro premikajo, tako da je vrh zakrit z oblakom, malo meglen, zavrt v belo, sivo ali črno barvo in nikoli povsem čist, kot si želimo. Večerja je veliko boljša. Dober in okusen golaž, ki mi je bil tako všeč, da sem začel na ves glas hvaliti "turško" kuhinjo. Kuhar me je samo ošvrknil z očmi in hladno odgovoril, da to ni turška, ampak kurdska kuhinja. Točno, vsi ljudje v ekipi, vsi vodniki in vsi ljudje, ki živijo na tej gori in pod njo, so Kurdi. Izgubljeni narod brez države.

Vse tiste malenkosti, na katere v vsakdanjem življenju nismo pozorni, kot so umivanje zob, umivanje, vstavljanje kontaktnih leč ali odhod na stranišče v takih pogojih predstavljajo prave male projekte. Vse zahteva čas, vse je zapleteno in vse je treba narediti dovolj hitro, da drugi ne čakajo. Stranišči sta dve in težko je izbrati tistega, ki manj smrdi. "Čučavci" so luknje, v katerih je cev, ki vodi nekam naprej, zraven pa vedro z vodo za splakovanje in drugo, kamor se meče uporabljen toaletni papir. Zaradi grobega kamenja dostop do stranišča ni enostaven niti podnevi, kaj šele ponoči, ko postane izziv.

Včeraj zvečer je v tabor z gore pihal močan veter, tako da je tiste brez dobre spalne vreče kar zeblo. Danes se

Vzpenjamo se po brezpotju.

Foto Damir Šantek

*Karavana konj se vrača v dolino.
Foto Damir Šantek*

povzpne do tabora II, ki je na višini 4100 metrov, in se po nekaj časa, ki smo ga na taboru II porabili za aklimatizacijo, spet spustimo do tabora I. Pokaže se tudi sonce, a danes zagotovo ni za kratke hlače. Vzpenjamo se enakomerno, ponekod je bolj ali manj strmo. Vreme se tu bliskovito spreminja. Vstopimo v oblake in temperatura drastično pade. Današnji vzpon je zaznamovan s prahom, ki je povsod v zraku in zaide v nahrbtnike, oblačila, lase in vse odprtine in pore v telesu. Pod zobmi čutim zrnca peska, barva čevljev in hlač pa se je popolnoma zlila z okolico. Gneča je. Številni planinci se vzpenjajo do tabora II, nekateri se spuščajo, konji tvorijo opremo gor ali dol, mi pa se jim umikamo, ker je steza zelo ozka. Nekje na pol poti je počivališče z lepim pogledom na pot, po kateri smo se vzpenjali in tabor II, kamor bi morali prispeti. Črnogorec Nikola je sinoči bruhal, danes se muči s hojo, videti je, da ima znake višinske bolezni. Zeki je uvedel red v skupini, hodi prvi in narekuje tempo, ki ni prehitro in kateremu lahko vsi sledijo. Počasi, neprekinjeno brez naglice, kar je najboljši način za uspešno premagovanje višine, ki je največja težava. Nekateri mislijo, da smo počasni in da bi

*Kamnita zgradba,
ki naj bi bila
Noetova barka.
Foto Damir Šantek*

morali iti hitreje, kar je seveda možno, a vprašanje je, za koga in do katere višine. Že tako skromna vegetacija se redči in na približno 3900 metrov skoraj izgine. Ko se vzpenjamo, se pred nami vidi tabor II. Zdi se kot majhno razpršeno mesto. Vsak vodnik znotraj tega mesta ima svojo "sosesko", kjer so njegovi šotori. Hodim mirno in tiho, misli pa letijo po vseh poteh, kjer dolgo ali nikoli niso tavale. Iščem odgovore na vprašanja, kaj in zakaj me žene gor, ali je prav zaradi teh izzivov svoje bližnje pustiti nekje daleč, pa o konjih, Kurdi, Armencih, Noetu, Svetem pismu, kamnitih brezpotjih, o krivici, ki je tako jasna na teh koncih, o naši krhkosti in moči, o ničevosti, o prahu, ki se dviga, o navadah in o tem, kaj je v resnici luksuz in kaj nuja ... in tako naprej, dokler se ne ustavim in se vrnem v realnost tabora II.

Smo v taboru II. Trenutno je v oblaku, mrzlo je in piha močan veter. Oblekel sem si vetrovko in rokavice. Ni mi jasno, kje bomo jutri postavili šotore. Kup kamenja, nekaj manjših očiščenih nagnjenih površin, dva velika šotora, v enem je kuhinja, v drugem jedilnica, stranišče daleč stran na kupu ogromnih kamnov. Kraj ne deluje prijazno, a prav gotovo ne moremo izbirati. Zeki že ve, kje postaviti šotore in se utaboriti na teh strminah in neravninah. Zdi se, da so drugi pohodniki v taboru II, ki so malo nižje, bolje locirani. Ja, tu je nastalo še eno začasno mesto, grše in bolj umazano od spodnjega, težje za bivanje, funkcioniranje in dostavo.

Kar vesel sem bil, ko smo se odpravili navzdol, ker sem se tam zgoraj počutil zelo slabo. Bilo je hladno, vetrovno in bili smo v oblakih, energija okoli mene je bila naravnost grozna. Nazaj grede je Zeki zapel kurdsko pesem in jaz sem se mu pridružil, kar ni bilo težko zaradi preproste melodije in besedila. Seveda ga nisem razumel, a sem pel z vsem srcem, ker sem vse doživel prvinško. Ni prvič, da na daljših potovanjih uživam v poslušanju in petju pesmi v tujih jezikih, ki jih ne razumem, a čutim. Gre za človeško interakcijo, univerzalno energijo in čustva, ki jih lahko zagotovi le glasba.

Prah je bil še hujski kot pri vzponu, a sestop je bil relativno hiter. Hodili smo pet ur. Mrzel dan je in vsi so zlezli v svoje šotore, kjer dremajo, počivajo in se v mislih sprehajajo do vrha in nazaj. Večerja je čas zbiranja in druženja v šotoru, razpoloženje je dobro, kljub vsemu pa nas mraz hitro razžene. Spet počitek, vsi so zlezli v svoje spalne vreče, nekdo od strani bi lahko pomislil, da je tabor prazen. Tu so vse funkcije zmanjšane na minimum. Prav nič se ne razlikujemo od tistih ubogih konjev, ki z izrabljenimi podkvmi prenašajo težko opremo v hrib od tabora do tabora. Prehranjevanje, počitek in hoja gor in dol. Glavna razlika je v tem, da oni to počnejo pod prisilo, ker morajo in zato jih domačini imajo, mi pa to počnemo prostovoljno, menda po zdravi pameti, če se temu lahko tako reče. A kot vedno je za vsem tem nekaj, kar nas razlikuje.

Ker je hladno, pišem zarit v spalno vrečo, razmišljam o besedah, s katerimi bi opisal, kaj sem doživel in kaj

*Pogled na Tabor I
Foto Damir Šantek*

*V pričakovanju
zajtrka v taboru I
Foto Damir Šantek*

čutim. Nekateri fotografirajo, nekateri snemajo filme, nekateri pišejo, nekateri pa si le zapomnijo. Vsak na svoj način skuša te trenutke shraniti. Odlično je, da ni interneta, tako da takoj, ko se malo segreje, kot svizci pokukamo iz spalnih vreč in se začnemo pogovarjati. Obroki so poleg hoje in počitka središče tega omejenega veselja, a tudi prostor za komunikacijo, tako iskreno kot formalno, v vseh možnih jezikih in njihovih različicah. Postopoma tudi tisti, ki najbolj dvomijo o svojih sposobnostih, krepijo vero v uspeh te odprave. Polna luna sije z vso močjo. Osvetljuje šotore, dolino in goro, ki se dviga skoraj dva tisoč metrov nad nami. Tu ni svetlobnega onesnaževanja. Moje telo se je pogreznilo v spalno vrečo, kot bi se pogrezalo v blato. Mislim sem, da zaradi hude utrujenosti spim, a sem se le pogrezal vse globlje in globlje v želji, da bi se skrnil pred mrzlim vetrom in mrazom.

Kot po navadi je jutro mrzlo. Zbudil sem se z eno zamašeno nosnico. Izpihal sem kroglo strjene krvi. Pri zajtrku sem izvedel, da imajo tudi drugi podobne krvavitve iz nosu. Podamo se na že znano pot proti taboru II, za katero smo dobro aklimatizirani. Ararat je popolnoma v oblakih. Sramežljivo sonce, dež in veter se izmenjujejo. Zdi se mi, da se glede na vreme več časa preoblačim kot hodim. Na desni strani proti meji z Iranom se vidi impozanten, skoraj popolnoma pravilen stožec Küçük Ağrı Dağı ali Malega Ararata. Zdi se kot odličen kraj za vzpon, vendar je kot nižji vrh nezanimiv za planince.

Dve ženski jezdita na konjih proti taboru. Zibata se na konjskih hrbtih, videti sta slabo, mračnih oči, izčrpani. Težko je verjeti, da se lahko na vrh povzpeta sami, konji pa ne morejo iti dlje od tabora II. Vprašanje je, kaj ju žene, kakšni so njuni motivi in kaj so zanju porazi. Med vzponom je mimo nas pritekel planinec brez čevljev, bos! O takšnih junakih sem slišal na mojih poteh po visokogorju, a se mi te zgodbe niso zdele verjetne. Kakšna neverjetna bitja smo ljudje; po

začetnem začudenju so se v vseh jezikih vsuli ostri komentarji, zgodbe in šale na njegov račun.

Vsake toliko se umaknemo s poti konjem, ki nosijo opremo in stvari v tabor II, ali pa jo peljemo dol v tabor I. V taboru II je spet mrzlo. Postavljamo šotore, da bi čim prej zlezli vanje kot črvi, ki se spreminjajo v ličinke. Veter ziblje šotore in jih hladi, sonce pa jih občasno močno ogreje in krhka membrana je edino na videz varno mesto, kamor se skrijemo kot v maternicah. Medtem ko ležim v šotoru, konji počasi hodijo mimo, se pozibavajo na strmi in ozki poti, jaz pa samo čakam, da kateri od njih izgubi ravnotežje in pade name.

Doma nikoli ne ležim v brezdelju. To je luksuz, ki si ga ne morem privoščiti. Ob službi, pisanju, potovanjih, otrocih, vrtu in dvorišču, družini, prijateljih ... si tega ni mogoče predstavljati in zato imajo ti trenutki prisilnega počitka zame poseben pomen. Iz šotora grem samo takrat, ko je treba. Večerja je ob 17. uri, ker je treba zgodaj spat. Počutim se dobro. Vse je upočasnjeno in težje kot običajno, a to ni nič čudnega. Sonce zahaja in ob njegovih zadnjih žarkih se kot kraste na telesu gore vidijo številni manjši kraterji, skozi katere je Had zлил svojo jezo. Zeki je nevsiljiv, do zdaj je vse potekalo tako kot mora, brez naglice, nerveze in stresa. To zagotavlja dodatno varnost in mir za jutri, poleg tega se dobro sklada z goro in svetom, v katerem smo.

Huda in težka noč v šotoru. Ne zebe me, ni mi vroče. Ker šotor ni postavljen na ravnem, kar naprej visim in se prevračam na bok. Polulam se v steklenico. Enostavnega izhoda iz šotora v tem vremenu ni in kam sploh urinirati? Poleg tega projekt uriniranja zunaj zahteva čas, popolno prebujenje, ohladitev in počasno vrnitev v začetno stanje. Zdi se, da se je čas ustavil in komaj čakam polnoč, ko bo čas za vstajanje. Ne počutim se slabo, ampak ne morem spati. Preizkušam vse možne tehnike in položaje, a mi uspe zadremati šele malo pred polnočjo, ko že obupam nad vsem. Po prebujanju se počasi uredim v šotoru, vse ostalo pa sem včeraj pospravil v nahrbtnik. Zajtrk mi tekne, a ne jem veliko.

Na vrhu Ararata
Arhiv Damira Šantka

Ob 1.00 se začnemo vzpenjati na črno, strmo, nevidno goro. Na njej so vidni pohodniki kot neka-kšna svetleča hrbtenica dinosavra ali velik kitajski zmaj, katerega rep sestavljajo drobne LED čelke, ki svetijo v temi. V trenutku se mi je zazdelo, da se ne vzpenjam na vrh, ampak plezam po zvezdnatem nebu. Hodimo tiho in skoncentrirano sklonjeni kot kakšni sužnji, ki ne smejo dvigniti pogleda, da bi si osvetlili naslednjo stopnico. Tisti, ki so bili te dni najglasnejši, so zdaj najtišji. Občasno se ustavimo, ker se prav oni med lovljenjem sape, padanjem na kolena, jokom ... prvi naslonijo na palice.

Gora jemlje davek mirno in brez velikih besed. Aroganca in neumnost pogosto ostaneta nekaznovana v svetu ljudi, v gorah pa ne. Tam ni preHITEVANJA, ni iskanja svoje poti, vsi komentarji ostanejo zaprti v telesu, ki se bojuje s samim seboj in z goro. Občutek mraza se pred zoro še okrepi. Počasi se na vzhodu začne risati rdeči rob sončnega vzhoda, ki oznanja svetlobo. Čelke ugašajo in gora vznika kot feniks iz teme. V daljavi desno se vidi zasneženi vrh Ararata. Vzpenjamo se enakomerno brez ustavljanja. Kakšnih sto metrov pred vrhom si natakne dereze, ker snega ne moremo več obiti. V snegu hodimo po položnejšem delu, sledi rahel klanec do končnega vzpona, ki ga premagujemo v ključih. Zadnji koraki so velikokrat najhitrejši, tukaj pa so najpočasnejši, kot da želim te trenutke vgravirati v podzavest.

Po nekaj več kot petih urah hoje smo na vrhu. Tu obrazi, izkrivljeni od napora, dobijo avro uspeha, olajšanja in male zmage. Modro nebo nad belim snegom je postalo pisano od vihtenja raznih državnih zastav. So kot izkaznice, korenine, povezanost z domovino. Od številnih držav na vrhu so se zbrali tudi nekateri pripadniki nekdanje Jugoslavije: Hrvati, Slovenci in Črnogorci. Največja in najzanimivejša je turška zastava, ki vihra s posebno energijo. Ker smo v Turčiji, je na prvi pogled to zelo čudno. Vendar so v tem delu Turčije Kurdi večina in Turkov ni veliko. Vse to se mi je popolnoma posvetilo šele nekaj mesecev pozneje, ko sem se na kavi pogovarjal z direktorjem turške multinacionalke s sedežem v Carigradu. V po-

govoru sem mu omenil, da sem bil letos na Araratu, on pa me je blede pogledal in rekel: "Še dobro, da si živ! To je noro. Tam živijo Kurdi in je zelo nevarno!" Tam res živijo Kurdi, a niti v enem trenutku nisem čutil kančka nevarnosti, sem se pa takoj spomnil na frenetično vihranje turške zastave na vrhu in vse mi je bilo popolnoma jasno.

Jasno je, veter ni premočan in vsak si želi ta trenutek raztegniti v nedogled. Če verjamemo v zgodbo o Noetu, potem je jasno, da se je tu že davno, po potopu, začelo novo življenje, da vsi izhajamo iz Noetove družine, ki je obtičala na nekem delu teh gora in da je to pravzaprav naša domovina. Na severni strani, ki gleda proti Armeniji, je sneg precej nižje, na jugozahodni strani, po kateri smo se povzpeli, pa ga ni veliko, ostal je na vrhu in na velikih samotnih predelih pod njim, ki segajo vse do tabora II in nadmorske višine 4200 metrov.

Z vrha se odpravimo ob 7.00. Zdaj gre vse veliko hitreje. Pred nami se razprostira neznana gora, ki je ob vzponu nismo mogli dobro doumeti. Balvani in poti, ki se poljubno ločujejo in ponovno stikajo. Črne, sive in vijolične skale, kamenčki, ki se kotalijo pod nogami, in prah. Pod nami se vidijo tabori. Po evforiji so nekateri resno zboleli. Arturo ima vročino in se spušča s pomočjo drugih. Marina se trudi napolniti telo z energijo zemlje, zato se vsake toliko usede in nato nadaljuje, vendar so njene baterije izpraznjene in polnjenja so vse pogostejša. Atila je uničen. Sploh se ne spomni, da bi bil na vrhu, spotika se ob lastne noge, kot bi desna postala leva in leva desna. Njegova žena Ana, ki je pol manjša od moža, ki poje malo kot ptiček, hodi ob njem in joka. Ostali so utrujeni od gore, samih sebe in ljudi okoli sebe, ki jim ni dobro. V taboru II se poskušamo spočiti, razstavimo šotor, spakiramo in se počasi spustimo proti taboru I. Ocvrta jajčka telesu zagotovijo potrebno hrano in spust se nadaljuje. Še zadnjič se ozremo na vrh, ki je spet odet v oblake in to je naše dokončno slovo.

Nedaleč od Doğubayazita, v gorah, ki obdajajo vrh Ararata, je nenavadna kamnita oblika, dolga tristo petdeset in široka petdeset komolcev, v obliki ladje ali velikanske vulve, ki jo je leta 1959 med poletom opazil turški pilot İlhan Durupinar. Dimenzije so naravnost svetopisemske, prav tako lokacija, gora Ararat. Vstopamo v kraljestvo samooklicanih amaterskih arheologov, raziskovalcev, manipulantov, samopromotorjev in špekulacij. Posnetki, izkopavanja, teorije, kos oklepa barke, kovinski kosi in sidra so zanimivi, vendar malo verjetni resnični dokazi. Na planoti, s katere je najlepši pogled na ostanke Noetove barke, je manjše središče za obiskovalce, kjer si lahko ogledate kratek film, ki "dokazuje", da so to, kar vidimo pod seboj, verodostojni ostanki Noetove barke; nekaj kamnov, par panojev s slikami in hladilnik s hladno pijačo, ker je zunaj res vroče. V ta kraj in ta odkritja, pa tudi v samo zgodbo o Noetovi barki, lahko verjamemo ali pač ne, vsekakor pa je to kraj, kjer se trudijo prikazati ga kot del naše zgodovinske, svetopisemske

in kulturne dediščine. Daje nam občutek, da smo pomembni, da smo tudi mi Noetovi potomci, z barke nasedle tu pod Araratom. Mit o veliki poplavi je prisoten po vsem svetu in v večini civilizacij, ki so ga uspele zapisati, ne glede na to, ali teorija pravi, da je šlo za eno samo globalno planetarno poplavo ali za serijo katastrofalnih poplav, ki so se zgodile v različnih obdobjih in na različnih mestih. Takšne kataklizme so se globoko vtisnile v zavest ljudi tistega časa, ohranile v spominu najprej z ustnim izročilom, šele nato v pisni obliki. Ziusudra je bil zadnji kralj velikega sumerskega cesarstva pred velikim potopom.

V zgodbi iz 17. stoletja pr. n. št. se bogovi odločijo poslati potop na zemljo, da bi uničili človeštvo. Bog Enki, gospodar morja in voda ter sumerski ekvivalent babilonskega boga Ea, opozori Ziusudro, naj zgradi veliko ladjo. "Veliko ladjo je premetavalo sem in tja po velikih vodah." Vendar se je po strašni nevihti in povodnji, ki je trajala sedem dni, voda umaknila. Da, bogovi imajo zelo radi poplave, da kaznujejo neposlušne podložnike, zato se niti Zevs ni mogel upreti takšni priložnosti.

Pozneje srečneža nista bila Ziusudra ali Noe, temveč Devkalion in njegova žena Pira, ki sta preživela svetovni potop. Zevs je zaradi zločinov Likaonovih sinov hotel uničiti človeško raso. Prometej je ukazal Devkalionu, naj zgradi ladjo in se vanjo zateče med potopom, ki je neprenehoma trajal devet dni in devet noči. Devkalion in Pira sta molila k boginji Temidi za rešitev človeške rase. Naložila jima je, da čez svoja ramena vržeta kosti svoje matere, torej kosti matere zemlje – kamne. Iz kamnov, ki jih je metala Pira, so se rodile ženske, iz kamnov, ki jih je metal Devkalion, pa moški.

V hindujski mitologiji besedila, kot sta Satapatha Brahmana in Purane, vsebujeta zgodbo o veliki

poplavi, v kateri Matsja Avatar Višne opozori prvega človeka Manuja na bližajočo se poplavo in mu svetuje, naj zgradi veliko ladjo, da bo preživel katastrofo. V Zaratustrovi zgodbi poskuša Ahriman uničiti svet s sušo, ki jo Mitra konča tako, da izstrelí puščico v skalo, iz katere izbruhne voda. Voda narašča in se spremeni v vesoljni potop. Preživi le en človek, ki se je s svojo živino zateče na barko.

Potop je univerzalna tema vseh verstev in strah vseh ljudi na tem našem, z vodo bogatem planetu. Vendar Sveto pismo nima izključne pravice do Noeta. V Koranu se v 71. poglavju pojavi Nuh. Za razliko od Noeta, ki je rešil številne pare živali in samo svojo družino, je Nuh rešil tudi 72 članov svoje verske skupnosti. "... in zgradi barko pred Nama in po Najinem navdihu in ne obračaj se več k Meni zaradi nevernikov – gotovo se bodo potopili!"

Ostalo je enako ali podobno kot v Svetem pismu, kot je bilo v Mezopotamiji in v hindujskih, grških in drugih mitih. Bi nas moralo biti strah? Ali naj pogledamo v nebo? Kako se imenuje ta današnji Bog, ki naj bi v tem našem svetu rešil tistega, ki je popolnoma čist in pravičen? Ali se moramo bati poplav, potresov, požarov ali celo samih sebe?

Ne, danes se nam ni treba bati poplav. Ne potrebujemo skrinje ali ladje iz Svetega pisma, Korana, hindujskih, grških ali mezopotamskih mitov. Ni nam treba gledati v nebo in tam iskati možnosti tako velike katastrofe. Ne Bog ne bogovi, ki so dvignili roke od nas, nas ne bodo rešili. Moramo si pogledati v oči in se zavedati, da vse dobro in vse slabo prihaja iz nas samih, kajti do zdaj je vedno, ko je bilo zelo hudo in zelo težko, vstalo še močnejše, tako kot feniks iz pepela. Tako se svet ciklično vrti že vse od začetka nastanka. ●

*Zaplate snega ob sestopu z vrha
Foto Damir Šantek*

Marta Jenko

Zahteven pohodniški biser Norveške

Pot DNT Massiv

Pot DNT Massiv predstavlja 350 kilometrov daljinske poti po Norveški. Zaznamuje ga osemnajst etap veličastne pokrajine izginjajočih ledenikov, snežišč v poznem poletju, številnih jezer, močvirij, potokov, divjih rek, slapov, bolj ali manj izrazitih sedel in ledeniških dolin, surovih skalnatih in po drugi strani travnatih poti, kjer pogled sega daleč do obzorja, ki ga do večera dosežeš peš.

Označena, vendar zelo zahtevna pot, ki jo pogosto spremlja slabo vreme, poteka po štirih narodnih parkih: Breheimen, Jotunheimen, Skarvheimen in Hardangervidda. Na poti srečuješ le redke pohodnike. Hladna pitna voda, ki je bila še včeraj ledenik ali sneg, orosi tvojo plastenko, ko jo znova napolniš.

Želja

Po dobri izkušnji izpred dveh let, ko sva s Tanjo prehodili 460 kilometrov dolgo daljinsko pot Kungsleden v švedskem arktičnem pasu, sva iskali novo pot,

ki bi izpolnila najine dolgoletne želje: celodnevna večtedenska hoja, biti sam s seboj in z naravo daleč od civilizacije, se odzivati na primarne dražljaje zunaj in znotraj sebe, občutiti veličastnost svobode gibanja v svojem ritmu, doživeti užitek v postavljanju šotora ob samo tvojem jezercu za tisti večer. Želeli sva biti del, morda se sliši prevzetno, pomembnega zgodovinskega geološkega trenutka obdobja ledenikov, ki izginja, vendar v sebi še vedno nosi hlad in belino ledu, divjih voda, brezštevilnih jezer in visokogorskih močvirij. Doživeli sva zeleno.

Narodni park
Breheimen, severno
nad jezerom
Illvatnet
Foto Marta Jenko

Več mesecev prej

Priprava na zahtevno daljinsko pot se vedno začne več mesecev pred dnevom dejanskega odhoda. Ravni priprav je več. Za takšno pot je minimalni, vendar nezadostni pogoj, da si telesno pripravljen na tritedensko hojo z nošenjem sorazmerno težkega nahrbtnika v vseh vremenskih pogojih na različno zahtevnih poteh. Midve sva več mesecev, vsaka na svoj način, pred odhodom pa skupaj, pripravljali telo na te izjemne napore. Druga raven priprav je bila posvečena zbiranju informacij o poti, vremenu in pripravi malega internega vodnika. Tretji nivo priprav je bil povezan z opremo in ne nazadnje, kako pripravljáš svoj psihični aparat na to, da vedno ne boš imel vpliva na situacije, da je narava vedno močnejša, da v odnosu s sopotnikom ne bo vedno samo prijetno in da boš v svojem nevidnem nahrbtniku nosil s seboj tudi težo in blagor življenja, ki ga za štiri tedne puščaš za seboj.

Spoznavanje pogojev na poti

Informacije, ki jih pridobivaš postopno, so najprej vezane na samo pot in najprimernejši čas odhoda. Midve sva se odločili za začetek avgusta, ko je taljenje snega in ledu že manjše ter teren in vodotoki niso več visoko vodnati, dnevne temperature na hribovitih planotah v jasnem vremenu so do 16 stopinj Celzija in se v slabem vremenu lahko spustijo do ničle, povprečna količina mesečnih padavin v avgustu je 360 mm, kar je nekoliko manj kot septembra in več kot julija. Kljub vsemu upaš, da boš lahko pogosto uporabljal kremo za sončenje.

Poletni mostovi so postavljeni od sredine junija do sredine septembra, potem jih odstranijo, ker pot za pohodnike postane nevarna zaradi snežnih padavin in nizkih temperatur. Trasa je infrastrukturno minimalno opremljena, vendar omogoča izbiro dveh načinov potovanja. Lahko hodiš s težjim nahrbtnikom in šotorom ter prenočuješ, kjer želiš oz. kjer so pogoji za postavitve šotor, kuhaš si sam. Lahko pa hodiš od koče do koče z lažjim nahrbtnikom, kar omogoča hitreje premikanje in zagotovljene obroke. Ta način v

večji meri določa ritem hoje, saj moraš pravočasno doseči kočo, hkrati pa je včasih res težko – v slabem vremenu, v dežju, ki naliva več ur, v megli, v vetru – opraviti z vsemi tegobami etape do noči. Midve sva se odločili za kombinirani način in osemnajst etap oz. 18 dni podaljšali na 20 dni hoje in en dan počitka. Imeli sva šotor, ki sva ga postavljali v lepem vremenu in si tako vsaj na začetku prilagajali dolžino etap, kar je omogočilo, da sva v prvih štirih sončnih dneh lahko hodili počasneje, uživali v naravi, fotografirali, namakali noge v jezercih in taborili na najlepših kotičkih tega planeta. Ko je nastopilo slabo in mrzlo vreme, sva etape zaključevali v kočah, saj premočenih gojzarjev v deževnih nočeh v šotoru ne moreš spraviti v red.

Visokogorska klima

Teren sam in visokogorska klima narekujeta postavitve koč na lokacijah, ki še omogoča relativno udobno prehodnost poti. Da bi si bralci lažje predstavljali klimatske pogoje v tamkajšnjih gorah, je treba razumeti klimatske razmere na nadmorski višini 1500 metrov. Izhodišče za primerljivost vremenskih pogojev med Alpami in norveškim *fjellom* je gozdna meja. Pri nas je gozdna meja na 1500 metrih, kar pomeni, da se od tam naprej z višanjem nadmorske višine vremenske razmere zaostrejejo. Na območju poti DNT Massiv je gozdna meja na 800 metrih vedno ostala globoko pod nama. To je pomenilo, da so bile na 1600 metrih vremenske razmere podobne kot na naši Kredarici in višje. Sredi avgusta sva prečkali mnogo obsežnih snežišč, ozračje so dodatno ohlajali bližnji ledeniki in mrzli potoki, na eni izmed višje ležečih koč je zjutraj padal sneg; veliko je deževalo, veter je pihal tudi do 60 km na uro in v zadnjem tednu so bile dnevne temperature okoli 4 stopinje Celzija; poti in obsežna močvirja so bila zalita z veliko količino vode.

Koče na poti Massiv

Sistem hribovskih koč je na Norveškem in tudi na Švedskem odličen. Tri vrste koč lahko uporabljamo na norveških hribovskih poteh, ki so si oddaljene

*Narodni park
Breheimen,
Bukkebotnen nad
Storevatnetom
Foto Marta Jenko*

druga od druge od 15 do 20 km pohodne razdalje. Midve sva koristili večinoma kočje DNT (Den Norske Turistforening oz. Norveškega pohodniškega združenja), katerega članici sva. S članstvom sva si pridobili možnost cenejšega bivanja v oskrbovanih kočah in nakup ključa za vstop v samooskrbovane (*selfservice*) kočje. Slovenci, ki smo vajeni kuhanega ričeta na visokogorskih postojankah, si težko predstavljamo samooskrbovane kočje, ki delujejo na principu skrbi, časti in poštenosti obiskovalcev in popolnoma brez oskrbnika.

Samooskrbovane kočje so postavljene na odročnih krajih, na višjih nadmorskih višinah in so bile za naju najprijetnejša oblika bivanja na poti. Imajo od deset do petnajst postelj, opremljeno kuhinjo s plinskim štedilnikom in vsem priborom za kuhanje in serviranje hrane. Tam si lahko sam skuhaš obrok. Vsaka kočja ima majhno, a učinkovito litoželezno peč na drva ter skladovalnico suhih drv v drvarnici, dnevni prostor s kavčem, jedilno mizo in ločenim vhodnim predprostorom. V tem predprostoru odložiš blatne gojzarje in oblačila, od katerih mokrota teče v potokih, potem greš bos v notranji del. V vseh vrstah koč na Norveškem hodimo v nogavicah. Ker takšna kočja nima tekoče vode, je naloga obiskovalca, da takoj ob prihodu v bližnjem jezeru napolni vedra s pitno vodo in jih prinese v kuhinjo ter zakuri peč, saj je zunaj zvečer pogosto samo nekaj stopinj nad ničlo. Ker v kočji ni vode iz pipe, so suha stranišča "na štrbunk" postavljena nekoliko stran od kočje, največkrat v drvarnici, ki je tudi zbiralnica odpadkov in prostor za pse. Zaradi nizkih temperatur tudi v poletnih mesecih takšni objekti niti ne smrdijo, so pa izredno negovani. Vedno sta na voljo WC papir in razkužilo. V nekaterih kočah ni elektrike in so na voljo sveče, v obnovljenih samooskrbovanih kočah je vir elektrike lahko sončni kolektor. Posebnost vseh teh koč je tudi ta, da imajo majhno shrambo s hrano, tako da si obiskovalci, ki nimajo s seboj hrane, lahko iz teh zalog skuhamo potrebne obroke. Tistih pet do deset ljudi, ki se jih do

večera nabere v kočji, sami poskrbijo za vse. Takšne kočje so po čistoči popolnoma primerljive z mojo domačo kuhinjo. Deluje vse in je tam vse, kar potrebuješ, da se naješ, pogreješ, posušiš, oddahneš.

Vsi skupaj naslednje jutro poskrbijo, da je kočja pospravljena, čista in urejena. Plačilo nočitev in porabljenih hrane iz shrambe je vezano na poštenost. Po spletni aplikaciji zabeležiš svojo nočitev in hrano, ki si jo uporabil, in plačaš, ko dobiš signal na mobilni telefon.

Vsi uporabniki takšnih koč dosledno spoštujejo vsa pravila, zato te kočje lahko nudijo varnost, toploto in oskrbo ter druženje s podobno mislečimi oz. živečimi na tej poti. V eni od teh koč sva spoznali Norvežana, ki je nameraval v treh mesecih skupaj s svojima dvema psoma prehoditi pot od Nordkappa do skrajne južne točke Norveške in je bil že v zadnjem delu poti. V teh kočah sva se redno srečevali z mladim Nemcem, ki je pot začel na isti dan kot midve in ga je istočasno zaključil, vendar nismo hodili skupaj. Običajno sva midve vstali bolj zgodaj in se prej odpravili na pot, v približno zadnjem delu etape naju je prehitel, in ko sva prišli v kočjo, je že zakuril peč in prinesel vodo. S svoje napredne navigacijske naprave in satelitov je enkrat dnevno dostopal do sveže vremenske napovedi in jo delil z nama, kar nama je omogočilo več predvidevanja in načrtovanja poti glede na to, ali bova naslednje dni spali v kočah ali v šotoru, ali bova skrajševali ali podaljševali aktualne etape.

Hoja po fjellu

Skandinavci za hribovito pokrajino uporabljajo izraz fjell, ki predstavlja zelo specifično gorsko pokraji-

Narodni park
Skarvheimen,
notranjost
samooskrbovane
koče Sulebu
Foto Marta Jenko

no. Fjell je glede na nadmorsko višino višje ležeče območje nad gozdno mejo med dvema globokima dolinama, lahko tudi fjordoma. Na fjell se povzpneš iz doline iz kakih 1000 metrov na 1500 oz. 1600 m. Potem naslednji dan, dva ali tri hodiš po fjellu od 10 do 30 km po visoki planoti, kjer vstopaš iz ene nižje doline čez sedla v druge doline, na nove planote; nato se po dnevu ali več spustiš spet v globljo dolino, kjer prečkaš cesto ali večjo reko, in se v naslednji etapi povzpneš na naslednji fjell.

Granitna pokrajina, ki sva jo začeli spoznavati kmalu po izhodiščni postojanki Sota Sæter na območju narodnega parka Breheimen (Dom ledenikov), je presenetila s svojo še neerodirano surovostjo, z oglatimi ostrimi robovi, z ogromnimi balvani, z nedotaknjenostjo. Ta pokrajina je zdaj verjetno še vedno takšna, kot je bila pod ledeniki morda pred stoletji. Najbolje jo lahko opišem s stavkom: oznake so in kažejo smer, poti med balvani ni in jo moraš najti sam.

Ta skalnata surovost se v drugem narodnem parku Jotunheimen (Dom velikanov) počasi preobrazi v visoke, ošiljene, lahko tudi v več kot 2000-metrške vrhove z dolinami, kjer prevladujejo grobe skalnate poti in se že zaseje nekaj zelenja, kar omogoči postavitve šotorov na skromnih ravnih površinah. Na tem odseku DNT Massiv pot vodi čez ledenik, ki ga lahko prečiš v skupinici s pomočjo vodnika in se še isti dan povzpneš na 2000 metrov visok skalnati vrh Fannaråki z majhno lično kočjo. Midve sva to, eno krajših etap podaljšali, ker se je vreme po divji nevihti na vrhu gore umirilo in sva želeli postaviti šotor nižje, na bolj travnatem terenu. Potrebovali

sva naslednjih osem kilometrov in osemsto metrov spusta ter več ur hoje, da sva našli primerno mesto. Taborjenju sva dajali prednost pred kočami, ker si v šotoru ves čas v naravi, si sam izbereš prostorček za tisti večer in zares občutiš lepoto, svobodo, neomejenost, povezanost z vsem, kar je tam. Na tem delu poti se spopadaš tudi z brodenjem vodotokov, kar pomeni, da se na 20-kilometrski etapi tri do štirikrat sezuješ, si natakneš superge in se po ledeno mrzli vodi, lahko visoki do kolen, odpraviš na drugi breg, vmes pa kričiš od pekoče bolečine v gležnjih. V lepem vremenu kričiš od slasti; ko pa premaguješ tok vode, v vetru in pičlih nekaj stopinjah v vodi in zunaj nje, ki jih spremlja še dež, želiš priti samo čim prej čez in upaš, da se ti kamen, na katerega si stavil vso svojo varnost, ne izpodmakne pod nogami in te pahne v ledeno kopel.

Tretji del Massiva je tipični fjell. Narodni park se imenuje Skarvheimen (Dom skal), kjer je erozija delovala že več stoletij ali morda tisočletij in so se granitni balvani zdrobili v skale ter kamenje, robovi so se obrusili, v vmesni prostor med skalami pa se je zrinil prod in nekaj skromne prsti, da so lahko pognale borne zaplate zelenja, mahov in odpornega cvetja. Razvila so se močvirja, saj globoko pod površino tla še vedno ostanejo zamrznjena čez celo poletje.

Zadnji, četrti del poti predstavlja že močno erodirana, največja severnoevropska planota Hardangervidda z mogočnim ledenikom na njenem severu. Zadnjih sto kilometrov poti se začne pri koči v kraju Finse in se zaključuje pri koči Haukeliseter na cesti E134, ki povezuje vzhodno in zahodno obalo južne Norveške.

*Narodni park
Hardangervidda,
močvirje v bližini
koče Hellevasbu
Foto Marta Jenko*

Narodni park
Skarvheimen, jezero
ob koči Bjordalsbu
Foto Marta Jenko

Ta del Massiva je bolje opremljen z mostovi, več je oskrbovanih koč, nekatera močvirja so pokrita z leseni deskami za lažji prehod, manjše so višinske amplitude. Takšna, četudi minimalna opremljenost bolj travnatih poti navrže kakega pohodnika več. Finse je zanimiv miniaturni kraj z železniško postajo ob progi, zgrajeno pred prvo svetovno vojno, in povezuje vzhod in zahod države. V Finse ne pripelje nobena cesta. Železnica tu omogoča nekaj turizma, tudi zimskega podajanja čez park Hardangervidda. V Finseju si je vredno vzeti prost dan. Sama sem ga porabila za počitek, Tanja se je z vlakom podala v Geilo in si kupila nove gozdarje, saj njeni niso prenesli več srečanja z vodo v močvirjih in ob dežju.

Navigacija

Navigacija je tudi del skrbnih priprav na pot. Midve sva se odločili, da s seboj ne bova nosili papirnatih zemljevidov, nekaj zaradi teže – vsak gram šteje – nekaj zaradi dežja in vetra, ki onemogoča, da vsak trenutek preveriš, kje si, nekaj zaradi natančne pozicije, ki ti jo elektronske naprave sporočajo skoraj vsak trenutek. Tako sva se zanesli na pametni telefon, ki je, čeprav sva v treh tednih le petkrat prišli do signala, odigral bistveno vlogo. Na telefon sem naložila aplikacije in zemljevide, ki sem jih pozneje uporabljala brez povezave. S telefonom na območju signala lahko naročiš in plačaš vodenje po ledeniku, rezerviraš sobo v oskrbovani koči, plačuješ neoskrbovane koče, dokazuješ svoje članstvo DNT, kupiš vozovnico in rezervacijo za avtobus, ki te bo odpeljal nazaj v Oslo, dobiš vremensko napoved in podobno.

Druga pomembna naprava je bila pametna športna ura, na kateri sem imela posneto GPS sled celotne poti. Ura me je opozorila, kadar sva 500 metrov skrenili s poti. Na začetku sva ta kratek opozorilni zvok ure ignorirali, kar naju je vedno stalo kaj nekaj časa, vračanja nazaj in iskanja prave smeri. Pozneje sva se naučili, da je to eden najvažnejših signalov ure. Kljub pametni uri z GPS sledjo in naloženim zemljevidom sva se kdaj v kakšni ozki zaprti dolini znašli brez satelitskega signala, kar bi bilo lahko vsaj neprijetno, v megli pa lahko tudi tvegano, saj so se oznake poti včasih med skalovjem izgubile, včasih so se nepričakovano nadaljevale na drugi strani jezera. Včasih naju je na videz dobro uhojena pot vodila stran iz komaj opazne, a prave smeri.

Kaj je v nahrbtniku

Velik del priprav, premisleka in testiranja je bila tudi oprema, ki je bila letos vseeno nekoliko lažja kot na poti Kungsleden. S težo nahrbtnika med 15 in 16 kilogrami sva zadovoljili vse nujne življenjske potrebe na tej poti. Imeli sva ultra lahek šotor za tri osebe z aluminijastimi palicami. Je dovolj prostoren, da v njem lahko skuhaš, da se dve osebi preoblečeta, da odložiš in spakiraš nahrbtnik, zdrži pa tudi večje sunke vetra. Kljub gracilnosti je še vedno dovolj lahek in dovolj kompakten, predvsem pa se v trenutku postavi in razstavi. Imava tudi zelo lahke vetrovke, dežne hlače, puhasti bundi. Pri puhasti spalni vreči in napihljivi podlogi ni bilo kompromisov med težo in funkcijo, zato sta bila to težja in volumsko močnejša kosa v nahrbtniku. Imeli sva titanovo litrsko posodico

za kuhanje, titanov mini gorilnik in žvilico¹ ter titanove kline za šotor. Dobre zložljive pohodne palice so nujni del opreme. V treh tednih jih dodobra uničiš. Enako se je zgodilo tudi z mojimi to sezono kupljenimi solidnimi gozjarji priznane blagovne znamke.

Kako do hrane na poti

Na tej poti je bil na nek način izziv tudi oskrba s hrano. Informacije, ki sva jih imeli pred odhodom, so kazale na to, da običajne hrane in dehidriranih paketkov, ki so bili po teži najlažji in za naju najbolj hranljivi obroki, na poti ni moč kupiti. Glede na to, da sva nameravali večino noči preživeti v šotoru, bi morali biti prehransko skoraj samooskrbni, zato sva v nahrbtnikih tovorili za prvih deset dni hrane. Za zadnji del poti sva si že prej iz Osla v Finse poslali paket z najnujnejšo hrano. Pozneje na poti sva zaradi slabega vremena večkrat prespali v oskrbovanih kočah, kjer postrežejo s trihodno večerjo, samopostrežnim zajtrkom in obilnim *lunch* paketom po lastni izbiri, kar je pomenilo, da sva nosili preveč dehidriranih paketkov. Oddali sva jih v eni izmed koč, kjer jih bodo ponudili tistim, ki jim bo hrane zmanjkalo. Na območju parka Hardangervidda se je pozneje izkazalo, da je bilo v nekaterih oskrbovanih kočah mogoče kupiti tudi dehidrirano hrano in plinske kartuše.

S kom greš na težko pot

Zadnji del priprav pred potjo je zajemal premislek in odločitev, ki je na nek način najpomembnejša, s kom

se boš podal na to pot, da boš lahko hodil v sožitju in miru, da boš lažje zdržal vso mokroto in mraz, vso lepoto in ganjenost, da se boš s to osebo lahko spravil na isti imenovalec, ko bo najtežje. Ni lahko najti kompatibilne osebe, s katero boš štiri tedne sobival. Tej osebi mora biti blizu špartanski način življenja, plazenje iz šotora v dežju sredi noči, ko moraš za grm – biti mora vsestransko vzdržljiva.

Pomembna je osebnostna prilagodljivost, da bosta obe osebi zdržali bližino odnosa in tudi nekatere težje osebnostne značilnosti sebe in drugega, kar se lahko izkaže kot najtežje breme poti. Kako torej najti nekoga, ki si bo iskreno želel hoditi to pot, ki bo lahko dobil štiri tedne dopusta, ki bo lahko zapustil svoj dom, ne glede na obveznosti, ki jih ima tam, in ki zmore dovolj fizične in psihične trdnosti, da mu bo takšna pot izziv, preizkus, užitek ali karkoli že, lahko tudi življenjski cilj.

Midve s Tanjo sva se našli. Sestrični, katerih življenji sta bili v otroštvu močno povezani, pozneje sva se razšli in zopet našli z mojim vprašanjem pred dvema letoma, Ali greva poleti na Kungsleden. Sva sestrični z isto zgodovino izgub najinih staršev. Očitno naju veže nekaj globljega. Očitno morava skupaj narediti to pot, odmoliti to posebno molitev na teh širnih prostranstvih severnih geografskih širin.

Urnitev

Ne nazadnje, še nekaj je, kar ti omogoča opraviiti s takšno potjo – da se lahko vrneš nazaj domov k svojim in te vse in vsi počakajo na način, ki ti je tako ljub in dragocen. ●

*Narodni park
Hardangervidda,
močvirje na poti
Hellevasbu-
Haukeliseter
Foto Marta Jenko*

¹ Žvilica je pripor z žlico in vilicami (ter nožem) v enem.

Dušan Škodič

Rampa

Nekega dne so pod Butalsko planino priredili tradicionalni zbor genijev, da bi obdelali aktualno žgočo tematiko, katere glavna točka je bil tistega poletja prometni režim v dolino pod Goro.

"Turistov je preveč, cesta je uničena in nekdo je včeraj parkiral avtodom kar v potok!" je vzkliknil mali, zelo glasni mož, ki je nekoč botroval projektu postavitve klopice v gozdu, v katerega ni nihče zahajal, saj je bil odmaknjen od vseh sprehajalnih poti.

"Zaprimo dolino – dokler ne vzpostavimo reda. Postavimo rampo! Ne, še bolje – naj bo to ekološka, solarna, samoupravljalna se rampa!" so predstavili svoj briljantni projekt na novinarski konferenci. In tako je dolina dobila zaporo, ki je bila tako moderna, da je nihče ni znal upravljati, zbrani geniji pa so bili preponosni, da bi si šli pogledat priložena navodila.

"Do pomladi bomo vse uredili," so zatrjevali planincem in alpinistom, ki so se pritoževali, da so jim presekali glavno cesto do Gore, ki so jo uporabljali, odkar so pomnili. Zasedali so na okroglih mizah in sestankih, kjer so debatirali o bolj ključnih vprašanih kot o tem, da se razvajeni obiskovalci gora zmrdujejo, ker bodo morali zdaj do planinskega doma na koncu doline pešačiti krepki dve uri. Toda od tam na Goro pa lahko brez jamranja hodijo sedem ur in nazaj grede tudi skoraj toliko?

Zasedali so na okroglih mizah in sestankih, kjer so debatirali o bolj ključnih vprašanih kot o tem, da se razvajeni obiskovalci gora zmrdujejo, ker bodo morali zdaj do planinskega doma na koncu doline pešačiti krepki dve uri. Toda od tam na Goro pa lahko brez jamranja hodijo sedem ur in nazaj grede tudi skoraj toliko?

Polemizirali so, ali naj vstopnina, ko bodo enkrat usposobili in odprli ekološko, solarno in samoupravljalno se rampo, znaša okroglih 20 evrov ali akcijskih 19,99 evra. To je pač ogromna razlika, je zatrjevala služba za marketing. Ljudje vidijo zgolj enico spredaj in imajo občutek, da jim iz žepov vlečejo pol manj, kot če znesek zaokrožijo.

Skeptiki so nasprotno trdili, da se bo zaradi vračanja tistega ničvrednega centa pred rampo delala nepotrebna kolona, pa še vsak dan bo treba poslati tja človeka z vrečko novčičev, da bo napolnil plačilni avtomat, ki bo vračal drobiž.

Drugo pomembno vprašanje je bilo, ali naj imajo tujci prednost pred domačini ali domačini pred tujci? Ker turizem smo ljudje, ampak kdo so turisti, ki jih imamo mi raje?

Zapletlo se je tudi glede tistih, ki ne bi parkirali niti pešačili. Ti bi se v dolino peljali s posebnim avtobu-

som, toda podjetje, ki bi opravljalo prevoze, je imelo na voljo le stare modele na dizelski pogon namesto zelenih električnih. Po drugi strani pa so električnim vozilom že pred nekaj leti izrekli veto, saj podjetje ni moglo dokazati, da je zelena tudi elektrika, s katero bi polnili svoje zelene akumulatorje. Tista iz javnega omrežja bi lahko prišla k njim tudi iz smrdljive termo elektrarne ali bog ne daj celo iz jedrske.

Končno je nekdo prekinil prepri in predlagal, naj se še pred zimo objavi javni razpis za prevoznika z vozili, ki se lahko polnijo samo z močjo pozitivnih misli. Do tedaj – to bo najpoznejše spomladi, pa naj rampa ostane lepo zaprta.

Čakanje na obljubljeni pomlad se je vleklo in vleklo. Minila so kratka gorska poletja in listje na drevju je med tem že nekajkrat zraslo in spet odpadlo. Vprašanje za tisti nesrečni cent je bilo že skoraj rešeno, planinci in alpinisti pa so še vedno nemočno čakali, da se bo kaj premaknilo. Zato so nekega dne naredili protestni shod pod Butalsko planino in zahtevali, da se jih ne sme enačiti z navadnimi turisti, ki se pripeljejo v dolino z avtodomi in kabrioleti. "Mi nismo navadni turisti! Mi smo športniki!" so dejali.

A mali mož, tisti, ki je postavil klopce v globokem gozdu in je bil obenem predstavnik Butalske planine za stike z javnostmi, je menil drugače: "Če nosite anorake, ste turisti! Če ste kupili zemljevide Butalske planine in njenih poti, ste turisti! In če ste kdaj na vrhu Gore posneli selfi, ga objavili na družbenih omrežjih in zraven napisali, da je bil razgled čudovit, ste pač TURISTI!"

Planinci so se nato užaljeni odločili, da bodo gladovno stavkali, vendar je stavka trajala le tri ure, saj se je ulila ploha in jih pregnala v najbližjo gostilno.

Čas je tekel in tiste težko pričakovane pomladi ni bilo od nikoder. Sčasoma so obupali tudi najbolj vztrajni in rampa je postala simbol nesmiselnega butalskega sistema. Prerasel jo je debel zelen mah in občasno so pred njo kampirali turisti, ker so menda nekje prebrali, da gre za umetniško instalacijo. Dolina, od nikogar obiskana, je postala svetovni fenomen, ki je obstajal le še na starih zemljevidih.

"To je največja zmaga narave!" so zapisali butalski okoljski aktivisti in razglasili projekt za svoj največji zgodovinski uspeh. "Dokazali smo, da lahko preprečimo množični turizem!"

Potem pa je nekega vetrovnega dne stara debela smreka preprosto padla čez rampo in jo podrla. To

so opazili le redki, saj v dolino že dolgo ni nihče več hodil in debela tudi nihče ni razžagal, ker se ga komunalni delavci niso čutili dolžni odstraniti s ceste, ki je ni nihče uporabljal.

Toda nekega popoldneva se je vse spremenilo. Prihajala sta se dva mulca s štirikolesniki in za podrto rampo odkrila ostanke zaraščene ceste. Odločila sta se, da raziščeta, kam ta cesta vodi. Med drevjem sta obvozila podrto rampo in smreko ter s težavo nadaljevala. Grmovje, ki je sililo na cesto, je bilo tako gosto, da sta morala občasno sestopiti in odmakniti veje, ki so ponekod tvorile komaj prehodni zeleni tunel. Videlo se ni nič, razen kakšen kosček neba, nekje v bližini sta verjetno slišala tudi slap, ki je bil skrit med drevjem.

Prebijanje dveh neustrašnih radovednežev je trajalo več ur in delal se je že mrak, ko sta končno prišla do male jase, kjer se je cesta končala. Med smrekami se je kot duh iz preteklosti prikazala zapuščena zgradba planinskega doma, svojevrsten spomenik v naravi: skozi streho so rasle mlade jelke, na terasi pa so samevali ostanki polomljenih lesenih klopi.

Brez ljudi in brez hrupa je bila dolina na videz prazna. Toda ni bila povsem zapuščena, kajti narava sama je prevzela vajeti. Med ruševinami so se pojavile živali, ki jih človek že zelo dolgo ni videl. Na jasi pred nekdanjim domom se je pasel trop belih gorskih koz, ki so z meketanjem protestirale zaradi nepovabljenega obiska. Zgoraj na ploščadi je negibno stal gams z zlatimi rogovi in živčno opazoval okolico.

Mulca sta imela zoprni občutek, kot da ju je obdala kakor sirup gosta tišina. Trop belih koz je na nenadni gamsov žvižg prhnil in urno zbežal v goste grmovje, medtem ko je njihov gospodar stal tam, negiben kot kip. Njegovi rogovi so se svetili v mesečini, a v njegovih očeh je bilo nekaj hladnega, nekaj sovražnega. Počasi se je obrnil in izginil za ruševinami.

"Mogoče bi morala iti," je rekel s tresočim se glasom eden od mladeničev. Še preden pa sta sedla na štirikolesnika, sta zaslišala zvok – globok in pridušen, kot bi se nekaj premikalo v samem drobovju zemlje pod njima. Tisti prvi prestrašeni fant bi se nemara takoj odpeljal, drugi pa se ni dal.

"Ne delaj panike. Povem ti, da oblasti v tej dolini nekaj prikrivajo. Morda gre za kakšno tajno vojaško bazo ali pa tajni laboratorij. Morda celo za poskuse z genetiko. Si predstavljaš, da to posnameva in objavi na Instagramu? Postala bova viralna! Ves svet naju bo poznal." Odprl je mali prtljajnik pod sedežem štirikolesnika in izvlekel debelo ročno svetilko. Drugemu ni preostalo nič drugega, kot da izvleče svojo.

V soju svetlobnih stožcev sta naredila nekaj korakov proti ruševinam planinskega doma, ko sta na tleh pod ploščadjo opazila veliko rano prekopano zemljo. "Le kaj se je tu dogajalo?" je zamrmral pogumnejši in oprezal za podrobnostmi, ki jih je osvetljevala svetilka. Z grozo sta spoznala, da gre za zelo velike sledi krempljev neke živali.

Na jasi pred nekdanjim domom se je pasel trop belih gorskih koz, zgoraj na ploščadi pa je negibno stal gams z zlatimi rogovi in živčno opazoval okolico.

*Ilustracija
Milan Plužarev*

"Morda je bil medved," je dejal korajžni, drugega pa se je slišalo samo, ko je glasno pogoltnil slino. Oba sta dobro vedela, da to ni bil medved. Sledi so bile večje in predvsem daljše. Vodile so proti jami, katere vhod je bil prav pod opuščeno stavbo. Morda je bil nekoč tam vhod v skupna stranišča, sta ugibala.

Približala sta se črnemu vhodu v jamo, iz katere se je zaslislalo nekaj, kar ni bilo niti rjojenje niti stokanje, temveč zvok, ki lahko prihaja kvečjemu iz nočne more.

"Mislim, da morava ta trenutek stran od tod," je zavpil prestrašeni. A prepozno. V jami se je že zaslutilo premikanje in skozi črni vhod se je v soju njunih svetilk na plano prikazala "griza" – bitje, ki je bilo videti kot križanec med ogromnim plazilcem in nečim, kar bi si lahko izmislil le od absinta pijani slikar v trenutku največje norosti. Njene oči so bile rdeče, koža prekrita z debelimi luskami, njeni zobje pa šilasti in gosti kakor mesoreznica.

"Narava je popolnoma ponorela," je zdaj z grozo zavpil tudi korajžni in ucvrla sta jo k štirikolesnikoma ter odropotala nazaj po temnem zaraščenem tunelu, ven iz preklete doline, ne meneč se za udarce leskovih vej, ki so ju neusmiljeno teple po obrazu.

Proti jutru sta vsa opraskana, prestrašena in s tresočimi se glasovi sedela v pisarni samega župana Butalske planine, kamor ju je pripeljal butalski občinski policaj. Po njunih zmedenih izjavah namreč sam ni znal izpolniti službenega zapisnika.

Fanta sta pred uradno osebo še enkrat ponovila pretesljivo izkušnjo, kako sta z živo glavo na ramenih v

zadnjem trenutku pobegnila iz doline, po kateri zdaj lomasti strašna "griza". Omenila sta tudi veliko zaroto oblastnikov, ki da so zaprli dolino, zato da bi prikrili posledice eksperimentov z genetsko spremenjenimi belimi kozami, ki so jih križali s preživeli dinozavri. Iz tega je zagotovo nastala "griza". Gams z zlatimi rogovi pa po ves dan stoji na straži pred ruševinami planinskega doma, da opozarja svoj trop na nevarnost.

Župan si je nekaj časa vihal brke in vmes poškilil proti občinskemu policaju, ta pa se mu je le kislo nasmehnil in skomignil z rameni.

"Hm," je zagodrnjal župan skozi košate brke. "Genetski poskusi, ki naj bi se izvajali v dolini, kjer že dolgo ni več žive duše. In da se je vanjo vrnil celo Zlatorog, pravita? Seveda skupaj s tropom belih koz?"

Mulca sta mu močno prikimala.

"Kaj za vraga sta pa sploh iskala tam notri, če je cesta zaprta za ves promet? In zdaj mislita, da bom jaz kupil te vajine neumnosti in sklical tiskovno konferenco, po možnosti seveda tudi glavno komercialno TV, in nato pred celim svetom oznanil, da sem ponosni Butalec?" Mulca sta mu spet veselo prikimala. Župan je vstal od mize in grozeče zarenčal: "Vidva me imata očitno za bedaka!"

Mulca sta prav tako vstala in tisti ta korajžni je dejal: "Oprostite, toda vi ste prvi začeli z bedarijami, ko ste postavili tisto rampo." A še preden sta se osupli butalski župan in zmedeni butalski občinski policaj zavedla nenavadne situacije, sta mulca na štirikolesnikih že odropotala neznano kam. ●

"Kaj za vraga sta pa sploh iskala tam notri, če je cesta zaprta za ves promet?" je vzklik župan.

*Ilustracija
Milan Plužarev*

Smučine po stopinjah nekdanjih zlatokopov

Dolina Zirknitz

Tokratni turnosmučarski prispevek bi lahko naslovili tudi Po sledih staroslovanskih prednikov. Kadar obiščemo dolino Zirknitz/Zirknitztal, se vedno nastanimo na prvobitni kmetiji v vasi Sagritz. Sosednja vas se imenuje Göriach, prav na vhodu v Zirknitztal pa leži Döllach. Vse tri vasi ležijo v zgornjem toku doline Mölltal in ob ustju stranske doline Zirknitztal. Zagorica, Goriče in Dole v dolini Zgornje Beke, v vznožju stranske doline Cerknice torej?

Tako nezgrešljivo, da vzbudi zanimanje tudi laiku v etimologiji in zgodovini. Pojasnilo je mogoče najti kar v arhivu *Planinskega vestnika* (1971, št. 2). Avtor članka Dušan Čop poda poglobljeno razlago izvora krajevnih imen iz obdobja slovanske poselitve tega območja. Še ena potrditev, da je *Planinski vestnik* revija s širokim razgledom, in tak naj nam ostane tudi v bodoče. Kogar tematika karantanske poselitve zanima podrobneje, naj si le prebere izvirni članek. Na tem mestu le v zavedanje, da na turnih smučeh hodimo po stopinjah prednikov, ki so se pred stoletji verjetno zlili s tedaj novimi germanskimi priseljenci. Poleg krajevnih najdemo na topografskih kartah tudi zanimiva ledinska imena, kot so Planitzen, Skrippen, Windischscharte in podobno.

In po sledih zlatokopov

Preden se lotimo naše osnovne teme – turnega smučanja, se malce pomudimo še pri zlatokopstvu.

Kot nam pove ime gorstva Goldberg ali po naše kar Zlate gore, smo v osrčju nekdanjega evropskega pridobivanja zlata, ki je doseglo višek v 15. stoletju, ko so letno izkopali do 50 kg zlata in še 250 kg srebra za povrh. Nato pa je donosno dejavnost zaustavilo obdobje tako imenovane male ledene dobe, ki na visokih nadmorskih višinah ni omogočalo pridobivanja tega tako zaželenega kemijskega elementa. V najboljših časih se je samo s pridobivanjem in predelavo zlata na tem območju ukvarjalo okoli 3000 ljudi! Dandanes, kar je videti kot še en dokaz zagatnosti trenutka, tukaj ne bomo več našli zlata, pa tudi snežnih količin iz obdobja male ledene dobe ne. Vendar bo vsaj slednjega vsako sezono še čisto dovolj, da se bomo do sitega naužili turnega smučanja na množici vrhov, ki jih ponuja Zirknitztal. Zaenkrat je še tako – višanju temperatur, krčenju ledenikov in ostalim posledicam klimatskih sprememb navkljub.

*Smučanje z Moharkreuz
Foto Tanja Jankovič*

U dolino Zirknitz pozimi na turnih smučeh

Zirknitztal je slovenskim turnim smučarjem sicer poznana že dalj časa. Med drugim smo njen najprijaznejši cilj **Eckkopf, 2871 m**, predstavili že v naši reviji (2010, št. 2), pozneje pa je še nekatere od množice ciljev v dolini obdelal Mitja Peternel v svojem sistematičnem turnosmučarskem vodniku po avstrijski Koroški. V zadnjih letih je zaslediti bolj množično obiskovanje sosednje doline Astental z visokim izhodiščem pri koči Sadnighaus. Tam so ture krajše in manj naporne, Zirknitztal pa ostaja območje za sladokusce, zahtevnejše turne smučarje in raziskovalce neobljudenih zimskih prostranstev.

Dolina Zirknitz je pretežno senčna in kot taka priporočljiva za obisk v spomladanskem oziroma pozno spomladanskem času. Od zadnjega istoiemenskega zaselka Zirknitz na vstopu v dolino je nenaseljena, vanjo pa pelje sicer asfaltirana, a pogosto

precej zasilno plužena cesta za potrebe elektrarne, ki je v desnem kraku doline. Zirkintztal se namreč na višini približno 1600 metrov razcepi na levo Grosses Zirknitz in desno Kleines Zirknitz. Prav nad razcepom pa se pne že omenjeni Eckkopf, ki je najpriporočljivejši cilj za prvi obisk doline.

Paradni turnosmučarski cilji v dolini Grosses Zirknitz so **Roter Mann**, 3097 m, **Goldbergspitze**, 3097 m, s podaljškom še na **Hoher Sonnblick**, 3106 m, in **Windischscharte**, 2717 m, z različico na bližnji **Alteck**, 2942 m.

Turni smuki v Kleines Zirknitztal so za stopnjo zahtevnejši od tistih v večji levi sosedni in posledično še manj obiskani. Glavni vrhovi, ki jih je mogoče obiskati s smučmi, so **Alteck**, 2942 m, naprej **Weissekopf**, 2908 m, **Sandfeldkopf**, 2920 m, in **Rote Wand**, 2855m. Vsi po vrsti spadajo v zahtevno kategorijo turnega smučanja, in sicer tako po kondicijski kot po tehnični plati.

Fotogenična kapelica Albitzen s skupino Schober v ozadju Foto Tanja Jankovič

*Pod vršnim
grebenom
Sandkopfa Foto
Tanja Jankovič*

*Veliki Klek
dominira nad
okolico.
Foto Tanja
Jankovič*

Zaselek Döllach
je vstopnica za
dolino Zirknitz.

Foto Tanja
Jankovič

Čeprav je večina turnih smukov v dolini Zirknitz zahtevnih, bomo poskušali poskrbeti za uravnoteženost težavnosti pri podrobnejših opisih štirih turnih smukov, ki jih najdemo v sredici revije. Začeli bomo z lažjim turnim smukom, ki doseže škrbino Windischscharte, 2717 m, imenovano tudi Grosszirknitzscharte. Tura poteka po široki zložni dolini z imenitnimi razgledi na okoliške vrhove. Na poti naletimo na izrazito skalno tvorbo, imenovano Zahltisch. Na tem mestu so, kot pove njeno ime, plačevali zlatokope za njihovo garanje. Mi pa bomo tod prebrali informacijsko tablo in popili požirek čaja. Drugi turni smuk v dolini Grosses Zirknitztal bo malo znani in zahtevni vzpon na tritisočak **Sandkopf**, 3090 m. Ta je zelo obljuden z zahodne strani, tukaj opisani pristop pa je prava mala poslastica s skrivnostnim preходом v spodnjem delu. V dolini Kleines Zirknitztal bomo predstavili vzpon na skoraj tritisočak podobnega imena – Sandfeldkopf, 2920 m, katerega "klasični" turni smuk z gigantskimi dimenzijami poteka iz doline Innerfragant, naš zahodni pristop pa je prihranjen za zelo izurjene turne smučarje. Ker v samem Zirknitztalu ni nobenega prav zares preprostega in prijaznega turnega smuka, bomo na koncu dodali nenavaden pristop na **Moharkreuz**, 2448 m. Istoiomenski **Mohar**, 2605 m, je sicer desni stražar doline Zirknitztal in obenem hišna gora nad Sadnighausom. Gora na levi, ki zapira vhod v dolino Zirknitztal, pa je tudi precej poznani **Stanziwurten**, 2707 m. Pravo obilje turnih smukov z enega samega izhodišča, pravi kraj za male turnosmučarske počitnice. 📍

Informacije

Kako do izhodišča: Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu za Lienz. Po dolini reke Drave se peljemo proti Lienzu in 4 km pred njim na krožišču zavijemo desno proti dolini Mölltal (oznaka). Skozi Winklern in severneje Mörttschach se pripeljemo v Döllach. V Döllachu dosežemo asfaltirano cesto, ki je od zadnjih hiš v zaselku Zirknitz bolj ali manj kvalitetno splužena skozi vse leto. Grosses Zirknitztal ima urejeno in označeno parkirišče, Kleines Zirknitztal pa je zaprta za promet z zapornico, ki pa je občasno tudi odprta in takrat omogoča dovoz še nekaj višje, do hidrocentrale.

Vodniki: Mitja Peterel: *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške*. Sidarta, 2019.

Robert Zink: *Skialpinismus in den Hohen Tauern Süd*. Edizioni Versante Sud, 2019.

Manfred Korbaj: *1. Kärntner schitourenführer. Band 1*. H. Weishaupt Verlag, 1997.

Spletni viri: <https://deisterbergbau.de/goldbergbau-in-oesterreich/goldbergbau-in-den-hohen-tauern/goldbergbau-in-gro-kirchheim.html>
<https://www.bergfex.at/sommer/kaernten/touren/skitour/127369,sandfeldkopf-2919-m-ueber-westflanke/>

Zemljevid: *Mölltal-Kreuzekgruppe-Drautal*, WK 225, Freytag & Bernt, 1: 50.000

Windischscharte, 2717 m

Skupina
Goldberg

Vzpon na Windischscharte poteka po široki zložni dolini z imenitnimi razgledi na okoliške vrhove. Na poti naletimo na izrazito skalno tvorbo, imenovano Zahltisch. Na tem mestu so, kot pove njeno ime, plačevali zlatokope za njihovo garanje.

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk
Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček
Višinska razlika: 1087 m
Izhodišče: Dolina Zirknitz, parkirišče, 1750 m. Avtocestno povezavo

Vzpon na Windischscharte vodi po dnu osenčene doline. Foto Tanja Jankovič

Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu za Lienz. Po dolini reke Drave se peljemo proti Lienzu in 4 km pred njim na krožišču zavijemo desno proti dolini Mölltal (oznaka). Skozi Winklern in severneje Mörttschach se pripeljemo v Döllach. Za hotelom Post poiščemo cestico, ki pelje v Zirknitzal, pri čemer so nam v pomoč smerne tablice. Od zadnjih hiš v zaselku Zirknitz je še pribl. 3 km vožnje po dnu doline. V razcepu med Grosses in Kleines Zirknitzal zavijemo levo in dosežemo označen parkirni prostor. WGS84: N 47,005362°, E 12,944483°

Čas vzpona: 3.30 h

Sezona: Od marca do aprila

Vodnik: Robert Zink: *Skialpinismus in den Hohen Tauern Süd*. Edizioni Versante Sud, 2019.

Zemljevid: Mölltal-Kreuzekgruppe–Drautal, WK 225, Freytag & Bernt, 1: 50.000

Vzpon: S parkirišča se po kolovozu spustimo malce navzdol in nato vzpnemo do planine Schrällkaser. Tu

Sandkopf, 3090 m

Skupina
Goldberg

Tukaj opisani pristop je prava mala poslastica s skrivnostnim preходом v spodnjem delu. V pozni pomladi bomo smučali po prvovrstnem in praviloma nedotaknjemem prostranstvu najboljšega firna. Tudi zadnji zahtevni prehod nazaj od planine Trögeralm do izhodišča nam ne bo pokvaril veselja ob zares imenitni turi.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk
Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček
Višinska razlika: Pribl. 1340 m
Izhodišče: Dolina Zirknitz, parkirišče, 1750 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu za Lienz. Po dolini reke Drave se peljemo proti Lienzu

Prostrana vzhodna pobočja Sandkopfa Foto Tanja Jankovič

in 4 km pred njim na krožišču zavijemo desno proti dolini Mölltal (oznaka). Skozi Winklern in severneje Mörttschach se pripeljemo v Döllach. Za hotelom Post poiščemo cestico, ki pelje v Zirknitzal, pri čemer so nam v pomoč smerne tablice. Od zadnjih hiš v zaselku Zirknitz je še pribl. 3 km vožnje po dnu doline. V razcepu med Grosses in Kleines Zirknitzal zavijemo levo in dosežemo označen parkirni prostor. WGS84: N 47,005362°, E 12,944483°

Čas vzpona: 4 h

Sezona: Od marca do aprila

Zemljevid: Mölltal-Kreuzekgruppe–Drautal, WK 225, Freytag & Bernt, 1: 50.000

Vzpon: S parkirišča se po kolovozu spustimo malce navzdol in nato vzpnemo do planine Schrällkaser. Tu je znamenje nad cesto, malo višje pa lične kočice. Na tem mestu smo pozorni na orientacijo. Ne prekoračimo mostička s smerno tablico za Grosses Zirknitzal, temveč nadaljujemo po orografsko desnem bregu potoka.

Windischscharte, 2717 m

Skupina
Goldberg

je znamenje nad cesto, malo višje nad njim pa lične kočice. Na tem mestu smo pozorni na orientacijo. Prekoračimo mostiček s smerno tablico za Grosses Zirknitztal oz. Zaltisch in se zložno vzpenjamo po markirani poti, ki vodi skozi redek gozd ob potoku navzgor. Na nadmorski višini 2000 m dosežemo izravnavo z brvjo, ki vodi zopet na drugo stran potoka

(tura na Roter Mann). Brvi ne prečimo, temveč nadaljujemo naprej po zložnem terenu, zdaj že nad gozdno mejo. Kmalu dosežemo nezgledljivo skalno ploščo, Zahltisch (pribl. 2100 m). Ob branju zanimive informacijske table je trenutek primeren za prvi počitek, saj nas čaka še dolga dolina, ki je z vseh strani zaprta z mogočnimi tritisočaki. Naš cilj je najlažji prehod, to

je škrbina, ki jo vidimo čisto na koncu doline. Na samo škrbino se vzpenemo po zaključnem malce strmejšem odseku. Komur že tako precej dolga tura ne bo zadoščala, jo lahko čez ledenik Goldbergkees podaljša še na Hoher Sonnblick.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Sandkopf, 3090 m

Skupina
Goldberg

Zdaj kmalu sledi ključni del ture, saj moramo v naslednjih 500 m oceniti, kje bomo našli prehod v "višje nadstropje" na naši levi. Vzpenjajoč se po strmem brezpotju imamo za vodilo tovarno žičnico, ki vodi na planino Grosse Trögeralm. Ko dosežemo gozdno mejo, se gibljejo sprva po grapasti dolinici, ki pa se kmalu razširi v široka

nedotaknjena pobočja. Na naši desni je zdaj ves čas skalnati greben, imenovan Brettwand. Nadaljujemo bolj ali manj naravnost navzgor in na višini pribl. 2800 m dosežemo jugozahodni greben Sandkopfa. Tukaj se priključimo "običajnemu" turnemu smuku, ki pripelje iz Apriacha. Do vrha nas končno loči še širok in lepo smučljiv gorski hrbet.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

V pozni pomladi bomo tu smučali po prvovrstnem in praviloma nedotaknjem prostranstvu najboljšega firna. Tudi zadnji zahtevni prehod nazaj od planine Trögeralm do izhodišča nam ne bo pokvaril veselja ob zares imenitni turi.

Tomaž Hrovat

Sandfeldkopf, 2920 m

Skupina
Goldberg

"Običajni" turni smuk na Sandfeldkopf z gigantskimi dimenzijami vodi iz doline Innerfragant, naš zahodni pristop pa je prihranjen za zelo izurjene turne smučarje.

Zahtevnost: Zelo zahteven turni smuk. Pazljivi moramo biti na morebitna trda in poledenela mesta – nevarnost zdrsa zaradi strmih in izpostavljenih mest.

Zahodna pobočja Sandfeldkopfa Foto Tanja Jankovič

Biti moramo ustrezno fizično in tehnično pripravljeni.

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček, dereze in cepin

Višinska razlika: 1319 m

Izhodišče: Dolina Zirknitz, parkirišče na razcepu poti v dolini Grosses in Kleines Zirknitztal, 1600 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na izvozu za Lienz. Po dolini reke Drave se peljemo proti Lienzu in 4 km pred njim na krožišču zavijemo desno proti dolini Mölltal (oznaka). Skozi Winklern in severneje Mörtlach se pripeljemo v Döllach. Za hotelom Post poiščemo cestico, ki pelje v Zirknitztal, pri čemer so nam v pomoč smerne tablice. Od zadnjih hiš v zaselku Zirknitz je še pribl. 3 km vožnje po dnu doline. V razcepu med Grosses in Kleines Zirknitztal smo običajno primorani parkirati zaradi cestne zapornice. (Če je ta odprta, je mogoče podaljšati do elektrarne, 1770 m.)

WGS84: N 46,999357°, E 12,944962°

Moharkreuz, 2448 m

Skupina
Goldberg

V dolini Zirknitz ni nobenega prav zares preprostega in prijaznega turnega smuka, zato dodajamo nenavaden pristop na Moharkreuz.

Zahtevnost: Nezahteven turni smuk

Oprema: Običajna oprema za turno smučanje, plazovni trojček

Višinska razlika: Pribl. 863 m

Izhodišče: Zaselek Allas, 1585 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal zapustimo na

Osamljene smučine z Moharkreuzu Foto Tanja Jankovič

izvozu za Lienz. Po dolini reke Drave se peljemo proti Lienzu in 4 km pred njim na krožišču zavijemo desno proti dolini Mölltal (oznaka). Skozi Winklern in severneje Mörtlach se peljemo proti Döllachu. V zaselku Mitteldorf, Döllachom in Sagritzem ujamemo ozko cesto proti višje ležečemu raztresenemu zaselku Göritz. Orientir v Mitteldorfu je vaška smučarska vlečnica – če se bomo peljali nad njeno zgornjo postajo, smo na pravi poti. Ozka in asfaltirana cesta se nad Göritzem spremeni v dober in plužen makadam, ki pretežno po plastnici pelje južno proti zaselku Allas. Cesta navzgor je zaprta z zapornico (pri parkiranju pazimo, da ne zapremo dostopa do spodaj ležeče kmetije).

WGS84: N 46,956292°, E 12,916976°

Čas vzpona: 3 h

Sezona: Od decembra do marca

Zemljevid: Mölltal-Kreuzekgruppe–Drautal, WK 225, Freytag & Bernt, 1:50.000

Vzpon: Po gozdni cesti mimo zapornice

Sandfeldkopf, 2920 m

Skupina
Goldberg

Čas vzpona: 4 h

Sezona: Od marca do začetka maja

Vodnik: Robert Zink: *Skialpinismus in den Hohen Tauern Süd*. Edizioni Versante Sud, 2019.

Zemljevid: Mölltal-Kreuzekgruppe - Drautal, WK 225, Freytag & Bernt, 1:50.000

Vzpon: Od zapornice sledimo cesti, ki

se od elektrarne dalje dviga ves čas po orografsko levi strani potoka. (V spodnjem delu po dostopni cesti si navadno lahko uberemo bližnjice.) Na višini pribl. 2100 m se svet izravna in tu dosežemo manjšo koč. Pri koči se obrnemo desno, najprej strmeje in zopet položneje ter celo malce navzdol v večjo kotanjo naravnost v

vpadnici Sandfeldkopfa. Zaženemo se v prvo strmo stopnjo, ki ji kmalu sledi še druga z ožjim žlebastim preходом pod značilno skalo. To ključno mesto premagamo s smučmi na nahrbtniku. Končno nas čaka še zaključno široko strmo pobočje do vrha Sandfeldkopfa.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Moharkreuz, 2448 m

Skupina
Goldberg

se vzpenjamo v štirih dolgih okljukih skozi smrekov gozd in dosežemo razgleden pomol, imenovan Albitzen, na katerem leži pozimi zaprto gostišče Alpenblick, 2047 m. Nedaleč od ličnega gostišča je fotogenična kapela z razgledom na vršace skupine Schober na drugi strani doline. Od Albitzna nam ostane še 400

višinskih metrov do vršnega križa, ki ga že vidimo nad seboj. Pri zaključnem vzponu sproti ubiramo najlažje prehode, pri čemer pa se ves čas držimo jugovzhodnega grebena, kar nam zagotavlja relativno varnost pred snežnimi plazovi.

Spust: Spust poteka po smeri vzpona. (Če nam snežne razmere dovoljujejo,

lahko pri spustu uberemo varianto z vrha po odprtem vzhodnem pobočju. Paziti moramo le, da ne pridemo prenizko, saj je Albitzen obvezna končna točka povratka. Za zaključek razgledne ture nam ostane še udoben spust po gozdni cesti do izhodišča.)

Tomaž Hrovat

Dve novi smeri

Nanda Devi East

*Nanda Devi in
desno Nanda
Devi East oziroma
Sunanda Devi
Foto Marko Prezelj*

Indijska zvezna država Uttarakhand na severu Indije je pogosto imenovana Devbhumi, kar pomeni Dežela bogov. Poleg številnih hinduističnih in budističnih templjev ter romarskih središč so v tej pokrajini tudi številni visoki vrhovi, ki pripadajo garhwalskemu in kumaonskemu delu Himalaje. Že od 19. stoletja te čudovite gore ves čas privabljajo raziskovalce in alpiniste.

Poseben duhovni in verski pomen ima gora Nanda Devi, 7817 m, ki je zaradi svoje višine in oblike že daleč v preteklosti zamikala alpiniste. Kot da bi boginjo želeli zavarovati pred ljudmi, so vrhovi okoli njenega glavnega vrha sklenili težko prehodni obroč. V tem obroču so ljudje našli prehod šele po pol stoletja poskusov. Ko so ga leta 1934 našli, so že čez dve leti dosegli vrh gore. Sledilo je več odprav, tako uspešnih kot neuspešnih, v šestdesetih letih pa tudi odprava, ki jo je podprla ameriška obveščevalna agencija CIA. Takrat so nameravali na vrh namestiti vohunsko napravo, gnano s plutonijem. Zaradi slabega vremena so jo pustili na pobočju gore, da bi jo postavili med naslednjo odpravo. Gora se je otesla naprave in niso je več našli. Območje je bilo zato desetletje zaprto za tuje odprave.

Po ponovnem odprtju so alpinisti spet plezali nanjo. Zaradi svetega značaja in krhkega ekosistema, ki so ga načenjali obiski, so leta 1983 območje gore, obdano s krono vrhov, razglasili za narodni park. Nekaj let

pozneje so ga uvrstili tudi na Unescov seznam svetovne dediščine. Notranjost tega svetišča alpinistom trenutno ni dostopna, je pa mogoče plezati na vrhove čez stene, ki ležijo izven narodnega parka na zunanjem delu obroča gore. Med temi vrhovi je tudi vzhodni vrh Nande Devi, imenovan Nanda Devi East oziroma lokalno Sunanda Devi, 7434 m. Jugovzhodna stena te gore je bila cilj lanske tričlanske mednarodne alpinistične odprave, ki so jo sestavljali Marko Prezelj, Francoz Manu Pelissier in Gruzijec Archil Badriashvili. Odprava je bila uspešna. Marko meni, da so iz časa in razmer, ki so jih imeli na voljo, naredili, kolikor je bilo mogoče. Glavnega cilja sicer niso dosegli, so pa našli primerne alternative. Danes ima odprava tudi grenak priokus, vendar ne zaradi neosvojenega vrha – Archila namreč ni več. Dober mesec po odpravi se je ponesrečil v domačih kavkaških gorah. Odprava je bila izjemno pestra in polna doživetij. Dejstvo, da prijatelja, s katerim sta si Marko in Manu delila ta doživetja, ni več, je v njima pustilo globoko rano.

Tkanje vezi in spominov

Archila je Marko spoznal v Gruziji leta 1981, ko je skupaj s Slovensko mladinsko alpinistično reprezentanco, katere mentor je bil, odšel na izmenjavo. Takrat sta si vrh delila v dvatisočmetrski smeri Rolleston-Longstaff v južno orientiranem ostenju najvišje gruzijske gore Shkhara, 5193 m. Zanimivo je, da sta se po ponovnem srečanju na letošnji odpravi znova "srečala" z angleškim alpinistom Longstaffom, tokrat na sedlu, poimenovanem po njem, a o tem več v prihajajočih vrsticah. Archil je bil najmlajši član tokratne odprave, izkustveno sicer manj vešč od starejših kolegov, a nikakor ne "zelen". Njegov alpinistični poligon je bil Kavkaz, kjer je preplezal številne zahtevne smeri, tudi sam, preden se je podal na še višje himalajske vrhove. Kljub spoštovanju vrednemu seznamu zahtevnih smeri je znal v gorah in v dolini združiti humor in zabavo s trdim delom. Kot pravi Marko, je bil Archil izjemno dobrovoljen človek, ki ga je bilo zelo težko razjeziti. Humor je ohranil tudi v neprijetnih trenutkih in na svoj način prispeval k visoki morali in dobremu vzdušju.

Alpinizem je nekako podedoval od svojega očeta, o katerem je vedno govoril izredno spoštljivo. Kar se tiče alpinističnega sloga, je bil, površno rečeno, alpinist "ruske" šole, ta oznaka je nenatančna in ni bil zadovoljen, kadar ga je kdo označil z njo. Saj se tudi mi zgražamo, ko nas Slovence zamenjujejo za Slovake ali kakšen drug slovanski narod. Archil je bil alpinist gruzijske šole in prizadeval si je, da bi ime svoje države

umestil na alpinistični zemljevid med že uveljavljene narode. Med drugim je vestno dokumentiral svoje vzpone in bil v stiku z nekaterimi mediji. Izhajajoč iz drugačne alpinistične kulture je bil pripravljen vzeti s seboj nekaj več opreme in preživeti v steni kak dan dlje kot Marko in Manu. V tem pogledu se je razlikoval od njiju, vendar zaradi tega med njimi ni bilo večjih nesoglasij, saj se je znal prilagoditi njunemu lažjemu alpskemu slogu, tudi pri izbiri smeri ni bilo dilem. Marko pravi zase: "Z vsakim ne bi šel na odpravo, pomembna je energija, ki jo oseba prinese v skupino. Plezanje in tehnične zadeve niso vse. Meni je na odpravi pomembno celostno doživljanje, vključno s kulturo, vonjavami, okusi, glasbo. Nekaterim gre indijska glasba 'na živce', meni pa ne, ker spada v tisto okolje. Lahko bi se aklimatiziral v višinski sobi v Sloveniji in šel neposredno v hribe, vendar je pomembna tudi psihična aklimatizacija na okolje, v katerem se znajdeš."

Tudi Manu je Archila spoznal leta 1981, in sicer na prireditvi ob podelitvi zlatega cepina, pozneje pa sta večkrat plezala skupaj. Omeniti velja, da je tudi Archil prejel zlati cepin – leta 2022 za vzpon na odročeni sedemtisočaki Saraghrar v Hindukušu. Precej daljše poznanstvo je bilo med Markom in Manujem. Spoznala sta se skoraj tri desetletja prej, leta 1996, na mednarodnem srečanju plezalcev v Chamonixu. Leta 2000 je Manu povabil Marka na Spantik, 7027 m, kar je bila njuna prva skupna odprava, pri kateri sta sodelovala še dva ruska plezalca. Pri slogu plezanja se takrat niso uskladili. Manu in Marko sta smer preplezala v svojem

*Šesttisočak Nanda
Shori na levi in
sedemtisočak
Nanda Devi East na
desni, vmes sedlo
Longstaff
Foto Marko Prezelj*

alpskem slogu, ruska plezalca pa po svoje. Zanimivo je prebrati poročilo s te odprave. Skupaj sta plezala tudi po Alpah, med drugim prva prosto v Sanjskem ozebniku v Triglavski severni steni. Na predzadnji skupni odpravi sta bila leta 2015 na Cerro Kisthwarju skupaj s Haydnom Kennedyjem in Urbanom Novakom.

Rojstvo zamisli in prihodnost

Marko in Manu sta o Nanda Deviju govorila že med odpravo na Cerro Kisthwar. Oba sta goro opazovala, ko sta plezala v njeni okolici – Marko leta 2001, ko je plezal na goro Nilkanth. Archil in Manu sta se lani srečala v Gruziji in tudi v njun pogovor se je prikradla mikavna gora. Manu je poklical Marka, mu predstavil zamisel in Marko je brez oklevanja prikimal. Jugovzhodna stena Nanda Devija je res markantna; po Markovem mnenju bo prej ali slej preplezana. Če tega ne bo uspelo narediti njemu in Manuju, bo pa zagotovo uspelo komu drugemu. Vendar bodo za to potrebne boljše razmere, kot so bile lani. Kot pravi Marko, sta nujna bolj snežena zima in morda zgodnejši obisk, ko so temperature nižje. Dovoljenja izdajajo od aprila dalje. Podnebne spremembe bodo zagotovo vplivale na prihodnost plezanja; Marko jih opaža tako v Alpah kot drugod. Tudi himalajske gore postajajo vse bolj podobne našim, segrevajo se in snežna meja se viša. Niti Himalaja ni imuna na naraščajoče temperature. Če se plezalci že nekaj časa pritožujejo nad pomanjkanjem ledu v naših krajih, lahko že zdaj opažajo prve znake tega skrb vzbujajočega pojava tudi v Himalaji.

Z zamislijo h gori

Gore v okolici Nande Devi so bile skromno pobeljene s snegom. Zima je bila suha, nekaj snega je padlo aprila, vendar predhodne snežne podlage ni bilo in sneg je tudi na račun zelo visokih temperatur hitro kopnel. Pogoje, s kakršnimi so se nato ukvarjali ves čas odprave, so spoznali že med prvim vzponom na neimenovani šesttisočak južno od sedla Longstaff. Odpovali so se prvotno zamišljeni aklimatizaciji v Poljski smeri na Sunando Devi. Raje so se odločili za krepitev raziskovalnega duha. Marko pojasnjuje: "Čeprav je gora tik nad bazo in na očeh, se nanjo ni povzpел še nihče. Druge gore so pritegnile pozornost, poleg tega gre za zahtevno goro. Njena vzhodna stena je primerljiva z JV-steno Sunande Devi, ki smo jo izbrali za glavni cilj." Nato pa poudari: "Seveda je razlika, saj je ta šesttisočak tisoč metrov nižji." Nanj je v preteklosti skušal stopiti britanski alpinist Martin Moran z ekipo. Odprava je bila tragična, saj so odpravarji izgubili življenje v plaz, Moran pa je ostal pogrešan.

Marko, Manu in Archil so se v steni spoprijemali s posebnimi razmerami, ki sta jih povzročili že omenjena suha zima in vročina, kakršne ne bi pripisali Himalaji. Ničta izoterma je segala čez šest tisoč metrov visoko. Zato so se v težavni steni ubadali z mehkim snegom, krhkim ledom in krušljivim terenom, kjer je bilo varovanje pogosto le za "psiho". Prihranjeno jim ni bilo niti med sestopom. Marko se je pred vzponom posmeho-

Archil Badriashvili v močnem sneženju na Changuchu
Foto Marko Prezelj

*Bivak na pobočjih
gore Changuch z
Nando Devi v ozadju
Foto Marko Prezelj*

val fiksni vrvi, ki jih je opazil v na pogled lahkem terenu. Med sestopom pa je požrl svoje besede, saj je ta zahteval ravno toliko, če ne še več, koncentracije kot vzpon. Sedlo Longstaff, ki leži skoraj šest tisoč metrov visoko, je bilo brez snega. Namesto po nezah-tevnihih snežiščih, po katerih bi kmalu dosegli vznožje gore, so hodili in plezali po mešanici zdrobljenim ploščicam podobnega kamenja, blata in ledu. Brez derez ni šlo, a tudi z drezami jim je korak pogosto zdrsnil na takšni podlagi. Vsak po svoje osredotočeni na lo-vljenje ravnotežja na zahtevnem terenu so četrty dan dosegli bazni tabor. Veseli!

Goro so skupaj s pomočniki v baznem taboru po-imenovali Nanda Shori, smer pa je dobila ime Dirty dancing (ED, M5, 85°, 1200 m). Uspešen in izjemno doživeti vzpon jih je krepko motiviral za JV-steno

*Manu Pellisier
varuje Archila
Foto Marko Prezelj*

Sunande Devi. Motivacija celotne ekipe, vključujoč pomočnike, je bila na vrhuncu. Brez obotavljanja so se pripravili na jugovzhodno steno Sunande Devi, zaradi katere so tja sploh prišli.

Sunanda Devi

Vročinski udar se je nadaljeval in kmalu so se srečali s podobnimi, vendar potenciranimi težavami prete-klega vzpona. Stena je v vročini izgubljala vse, kar je bi bilo treba za vzpon trojice. Na načrtovanem mestu vstopa je odpadel led, zato so vstopili drugje. Goma-zeče blato, slapiči vode in hitro izginevanje skromnih plasti snega so bili dovolj dobri razlogi za obrat na višini 5850 metrov. Z odločitvijo o vrnitvi se niso dolgo obotavljali, se je pa tukaj pokazala razlika med vzhodno in zahodno alpinistično miselnostjo. Archil je namreč želel pregledati teren še malo više, ostati še kakšen dan. Manu je menil, da ima tudi alpski slog svoje meje, da dolgotrajno, počasno napredovanje ni več v njegovi domeni. Marko je odločitev komentiral takole: "Počasno napredovanje z ves čas prisotno neodločenostjo o nadaljevanju v mislih bi pripeljalo le do še počasnejšega napredovanja." Soglasno so po osmih spustih po vrvi stali pod steno. Tam, kjer so sprva nameravali začeti plezanje, je žuborel potoček. V njem so si splaknili blatne gozdarje in se vrnili v bazni tabor.

U kozjem primežu

Po sprijaznjenju, da z glavnim ciljem ne bo nič, je bilo treba spet najti motivacijo. Dobili jo z ogledno turo. Odločali so se med gorama Nanda Kot, 6861 m, in Changuch, 6322 m, ter izbrali slednjo, manjkrat pre-plezano. Prvi je vrh dosegel Martin Moran leta 2009, dve leti za njim so nanj stopili še Indijci. Gora ima za alpinizem v Indiji še vedno velik pomen, nanjo so se namreč Indijci in Britanci večkrat poskušali povzpeti,

preden so končno dosegli vrh. Ti poskusi so potekali z jugozahodne strani, iz doline Pindar, uspeh je prinesel šele poskus s severa, iz doline Lawan, kjer so bili nastanjeni tudi Marko, Manu in Archil. Trojica si je izbrala ozebnik, ki se riše v desnem delu ostenja, do njega so se nameravali povzpeti po skalnem grebenu, ki poteka desno ob njem.

Do stene sta jim del opreme pomagala tovoriti pomočnika iz baznega tabora. Marko je pohvalil sodelovanje s pomočniki. V bazi so zanje skrbeli koordinator in vodnik Baghwan Singh, pomočnik Mahesh Singh Rana in kuhar Devraj. "Danes je lažje z logistiko, kot je bilo včasih. Agencije veliko pomagajo, ceste so boljše. Tudi ljudje, ki pomagajo, niso tam le za zaslužek kot včasih, ampak so jim zares všeč hribi," pravi Marko. "Je pa v Indiji nekaj, kar se v teh letih, kar hodim tja, še ni spremenilo. Tam je še vedno nacionalni šport, da te poskušajo nekako prelisčiti ali *nadmodriti*. Saj ne za velike stvari, malenkosti pač. Ne gre za to, da bo tisti s tem obogatel, ampak enostavno gre za zadovoljstvo, ko te je na tak način nekako premagal."

Ekipni duh med alpinisti in pomočniki je dal pozitiven pečat odpravi, tako doživljajsko kot s tehničnega vidika. Pomočniki so iskreno želeli pomagati v baznem taboru in med dostopi ter sestopi v bazo. Zadnji vzpon odprave na Changuch je popestrila za Himalajo ne ravno pogosta situacija z divjimi kozami. Visoke temperature in z njimi povezane težave so bile pričakovane, ni si pa nihče zamišljal, da bo na psihično zahtevnost ture vplivalo soočanje s kozami. Te so jih opazile na dostopu proti gori in se pred njimi umikale prav po grebenu, po katerem so plezali. Plezanje po grebenu je bilo zato stresno; takšen je bil tudi bivač v pričakovanju padajočega kamenja, ki so ga koze najverjetneje prožile načrtno, da bi spodile neumorne, a nič hudega hoteče zasledovalce. Šele ko so se alpinisti naslednji dan prebili do varnega roba ozebnika in priplezali skoraj do višine, na kateri so bile koze, so se te v

občudovanja vrednem diru v nekaj minutah spustile po grebenu nazaj v dolino in pri tem sprožile le nekaj manjših kamnov.

Pred kamni niti v nadaljevanju niso bili popolnoma varni, posledično so plezali izven idealne smeri, jutranja zamuda zaradi živali pa je pomenila več udiranja v mehek sneg pod nogami. Na vršni greben so stopili šele ob enih popoldne namesto sredi dopoldneva, kot so si zamislili. Kljub utrujenosti so se odločili za vzpon po ostrem grebenu in po zadnjih tristo višinskih metrih ob petih popoldne dosegli vrh. Po dvajsetih dolgih spustih po vrvi so dosegli bivač, tokrat brez grozečih koz nad njim. Koze so zaznamovale vzpon in njim na čast je smer dobila ime Blue Sheep Couloir (80°, 1000 m). V bivaču je Marko takoj zaspal, Manu pa je zaradi napora še nekaj časa haluciniral. Naslednji dan so bili že zgodaj pod steno in kmalu v baznem taboru. Dan pozneje so v bazo prišli nosači in čez pet dni so se člani odprave v Delhiju že vkrcali na letalo, s katerim so poleteli domov.

Odprava v indijsko Himalajo Nanda Devi East je trajala od 14. 5. do 23. 6. 2024. 📍

Gruzijec Archil Badriashvili, Francoz Manu Pellissier in Slovenec Marko Prezelj
Foto Marko Prezelj

Nova smer na 6344 metrov visok vrh južno od sedla Longstaff
Foto Marko Prezelj

Anka Rudolf

Skupina Zuc dal Bor
v mrzlem jutru
Foto Anka Rudolf

Popotovanje po dolini, ki ločuje dva ljubimca

Karnija nikoli ne razočara, tudi dolina Glagnò ne

Zadnjih sto višinskih metrov je pot zasnežena. Nad seboj slutim oster rob škrbine. Noč nas lovi, pred nami pa je še sestop na drugo stran po grapi do bivaka. Bo šlo? Le kakšna strmina neki nas čaka, me gloda moj možiček strahopetek? Naj bo strmo, kot je le lahko, opremili se bomo in *odpikali*, tudi jaz bom morala ... Hvala bogu za temo!

Bil je začetek februarja, ko se je naša pisana planinska družina v praznično podaljšanem vikendu namenila v hribe. S snegom ne preveč radodarna zima nas je zvalila v Karnijce. Nekdo je navrgel idejo, naj gremo v sotesko Glagnò. Kako se ne bi ujela na take limanice? Takoj sem začela "inšpicirati", kaj bi poleg soteske lahko še ušpicili. Opisov ni veliko, a ti, ki si so, o Glagnò pojejo le hvalnice. Ne bi bilo najlepše s pustolovščino začeti čisto v dolini? Si spotoma ogledati še zapuščeno in umetnikom prepuščeno vasico Stavoli? Seveda so bili vsi za to. Da so malček požirali cmoke v grlu, tega se v pogovoru ni slutilo. Čisto sem se zatopila v zemljevid in povsem pozabila seštevati kilometre in čase, sploh pa mi no bilo mar, koliko svetlih ur sploh imajo februarski dnevi. Aja, seveda – to, da gremo za dva dni in da smo drugi dan ponavadi utrujeni, tudi tega nisem predvidela.

Tam na osojni strani za prelepima gorama, ki slišita na ime Sernio in Grauzaria, v zimi samotari bivač Mestri. Res si zasluži obisk, ker se tam ne tare zimskih potepuhov. V varnem zavetju nam ne bo hudega in drugi dan bomo naš *anello*¹ lepo zaokrožili nazaj v Možac.² Da je za vstop v to kraljestvo treba vložiti več truda, kot sem si predstavljala, takrat še nisem

slutila. Ne sprašujte me o teži nahrbtnika, najbrž je bolje, da ostane neznanka. Nič nepotrebnega, kot na primer kakšna večerna toaleta, ni bilo v njem. A vsa zimska oprema, zimska spalna vreča, blazina, hrana in še kakšna malenkost, vse to je zagotovo preseglo štirimestno številko v gramih, a vseeno še z enko na začetku.

S težkimi nahrbtniki na neznano pot

Peterica se nas je zbrala na parkirišču ob opatiji San Gallen v vasi Možac/Moggio Udinese. Takoj nas je čakal prvi izziv – vseh pet velikih nahrbtnikov smo morali stlačiti v naš mali avto in se vanj zbasati tudi sami. Zadnji trenutek sem mlajšemu sopohodniku podtaknila plinski gorilnik in kilo testenin, saj brez njih v Italiji skoraj ne gre. V svoj največji nahrbtnik, kar jih premorem, ni bilo mogoče stisniti niti miške več. Zapeljali smo se južneje do parkirišča nad zaselkom Campiolo Alto, si obesili *tončke*³ na hrbte in odracali strugi naproti. Zavižali⁴ smo proti dolini Nuviernulis, kjer mimo stolpa Nuviernulis, 1884 m, vodi starodavna povezovalna pot čez istoimensko škrbino. Povezuje Železno dolino z reko Belo mimo vasi z imeni Stavoli, Moggesse di Qua in Moggesse

¹ Krog.

² Moggio Udinese.

³ Nahrbtnik, ki je težak tono.

⁴ Usmeriti se, nameniti se.

di Là, severno proti Paularu in naprej proti Ziljski in Dravski dolini. Danes je to malo obiskana divjina, po kateri tečejo bistre vode reke Glagnò s kar nekaj pritoki.

Jutro ni bilo več tako rano, razpoloženje naše družbe pa prešerno, le kaj bi si lahko želeli še več. Sploh pa če ne veš, na kako dolgo pot se odpravljáš. Spustili smo se do bistrega potoka. Kmalu smo ob poti naleteli na železniški tunel. Na zdajšnji železniški progi od avstrijsko-italijanske meje do mesta Carnia, katerega ime nosi tudi gorstvo, ki ga tako radi obiskujemo, vlak pokuka na svetlo samo na nekaj mostovih in železniških postajah. Te uboge prevozne naprave ne vidijo razgleda na Kanalsko in Železno dolino ter na gore nad njima, kaj šele potniki. In tudi čez potok Glagnò so z brega na breg kar potegnili veliko cev; najbrž je bilo gradbincem tako bolj enostavno. Zrli smo v to grdo, smešno okroglo čudo, ki je povezovalo dve pobočji, in šele čez čas dojeli, kaj bi to lahko bilo.

Most so postavili na najožjem delu, kjer se vode Glagna komajda prebijejo skozi ozko sotesko, takoj zatem pa se zlijejo na široka prodišča Bele. Za tesnim vhom, kjer je komaj prostora za vodo in ozko stezo, smo vstopili v romantično divji svet. Dolina pred nami se je razprla, pot pa nas je vodila proti zapuščenim zaselkom nad Možacem. Vsi očarani od turkizne barve potoka Glagnò smo sledili poti 417. Sama sem kljub zimi z očmi skrbno česala stene na desni in kmalu opazila prelube venerine laske. To je nežna praprot, ki zaljša vlažne in tople previsne stene, v hladu pa se stisne sama vase in čaka pomlad. Mirno smo mleli v nedrje divjega prepadnega sveta, od dna do neba oblečenega v gozd, polnega neprehodnih grap in nešteti grebenov. A naša pot je bila udobna, prekrasno speljana po poličkah in mostičkih tik ob reki. Le slutili smo mogočna vrhova Sernio in Grauzario pred nami. Sta ljubimca, sta stara zakonca, kdo

bi vedel? Tako mogočno sta zasidrana med dolinama Aupe in Chiarsò.

Po uri hoda smo prvikrat prečkali Glagnò. Ravno tu se mu pridruži vodnat pritok Variola, ki začne zbirati svoje vode na severnih pobočjih Amarianinega hrbita. Tako prvega kot drugega so v preteklosti domačini izkoriščali za plavljenje lesa. O tem in o lepoti ter čudežu vode nam govori tudi pesem v furlanščini, ki jo je nekdo nekoč vklesal v kamen kraj poti:

Z neba na zemljo, s kamna na kamen
od ovinka do ovinka, pred mano tečeš
zavita in hrupna.

Tvoja smaragdno zelena me očara.

Stoletja prebivalci Stavoli in Moggesa

s *sapini* in *angirs*⁵ sledijo tvoji poti,

tu so kupi lesa, ki jih je treba izvleči, in mlini, ki jih
je treba vrteti.

Pod hribi, na začetku Pacola srečaš Variola in

z roko v roki gresta do konca, do Lignana

krog se zopet sklene, med nebom in zemljo.

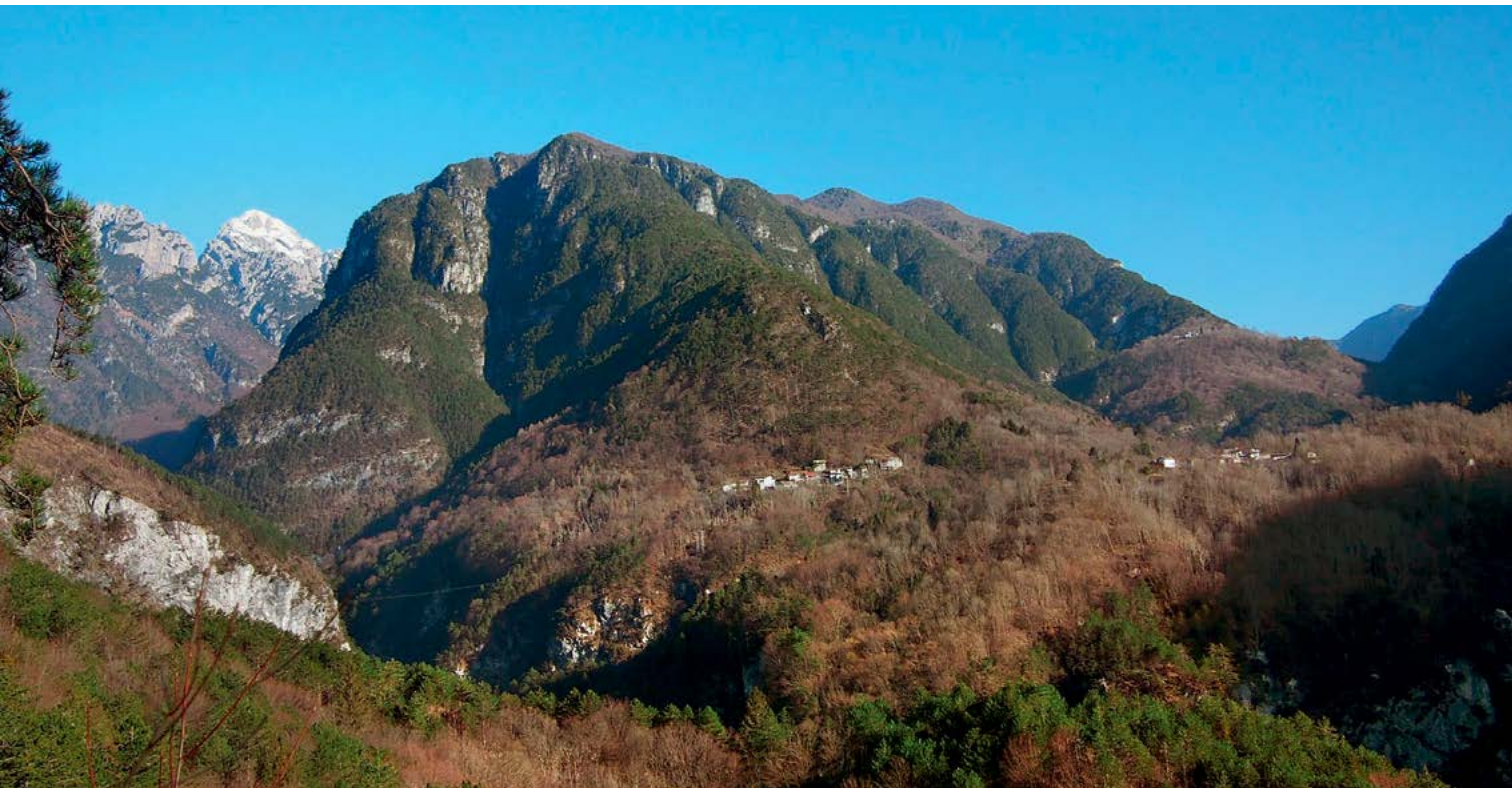
O čudežu vode nam govori tudi pesem v furlanščini, ki jo je nekoč nekdo vklesal v kamen.

Foto Anka Rudolf

⁵ *Sapins* in *angirs* sta dve orodji, ki so ju uporabljali pri spravilu lesa. Opravilo so imenovali menade. Les so plavili, a je mnogokrat obtičal med skalami in v tolmunih. S tem orodjem so drvarji zatakneli les potiskali naprej.

Vasici Moggesse di Qua in Moggesse di Là

Foto Anka Rudolf

Zahtevni deli so
zavarovani.
Foto Anka Rudolf

Obisk zapuščenih vasic

Nad sotočjem nas strmine Pacola⁶ pripeljejo do naselja Stavoli. Vas ni dostopna z avtom, do tja lahko že od vekomaj pridemo le peš. Na polju pred vasjo stoji cerkvena. Zaradi svoje lege, širokega razgleda na doline in z bujno vegetacijo visoko na pobočju divjih vzpetin je ta prostor izjemen. Tišina in tudi svetlobna neonesnaženost prispevata k edinstvenemu čarobnemu okolju. Stavoli velja za najbolj oddaljeno vas v Italiji.

Danes v kraju ne živi nihče več. A še pred štiridesetimi leti je bila tu šola, prebivalcev je bilo več kot dvesto. Vse je posrkala dolina, najusodnejši pa je bil potres leta 1976, ki je takrat prizadel tudi naše Posočje. Vaška skupnost in Staulinsi⁷ nemalo truda vlagajo v njeno ponovno oživitev, vsaj občasno. Prirejajo vsakoletne festivale, posvečene umetnosti, glasbi in gledališkim predstavam. Z doživetji in delavnicami, povezanimi z naravo, bi radi vsaj za kak dan v ta izolirani otok vnesli pesem, vrisk in smeh.

Vas je stisnjena na kup, med visokimi in slokimi hišami so le ozke uličice. Smerokazi nas vabijo na vse strani neba. Če bi nadaljevali nad potokom Variolo,

bi lahko pot zaokrožili na lepoto nad tilmentskimi peščinami, na Amariano, kar bi bila lepa in dolga tura. Mi smo se odločili za pot proti zaselku Moggessa di Là, ki je oddaljen le tri kilometre zračne linije, seveda ... Katmandu se nam je s svojimi 6509 kilometri zdel res predaleč.

Čez travnike, senožeti in gmajne smo se strmo spuстили spet do struge potoka Glagnò. Prebroditi ga je treba na "znajdi se" način. Poiskali smo najugodnejši prehod in uspeli smo suhi priti na drugi breg. Do vasi Moggessa di Là smo premagali kar nekaj višinskih metrov. Tudi v tej vasi ni več stalnih prebivalcev. Kako so živeli še ne tako davno nazaj, bo ostalo zapisano v knjigi spominov tukajšnjega učitelja Tita Maniaccia⁸ z naslovom *Mestri di mont (Gorski mojster)*. Pozdravil nas je napis za gostišče Ristoro alle 4 Fontane, ki je odprto le ob sobotah in nedeljah. Z njim nismo imeli sreče, so pa nas bili veseli *muiescinsi*⁹ sosednje hiše, ki jo urejajo v vikend. Sedaj Tiržačani so nam ponudili imenitno vino. Prav nam je prišlo, saj še nismo bili na polovici poti in ura je bila že dobro čez dvanajsto. Streznile so nas smerne table, na katerih nam je bilo do škrbine Nuviernulis obljubljenih še štiri ure. Preveč pohajško smo zastavili to popotovanje skozi čas, saj nas je odmaknjeni svet povsem prevzel. Prevzel nas je tudi prepovedani gozd okrog vasi. Le kaj bi to bilo? Štiristo let zgodovine nam pripovedujejo monumentalna drevesa nad zaselkom Moggessa di Là; edini prepovedani gozd črnega bora v Italiji je to. Ne, v njem ni nobene nevarnosti. V njem je le prepovedano sekati drevesa, saj delujejo kot zaščita: ustavljajo plazove in blokirajo balvane, ki bi lahko poškodovali vas. Zelo redko so v preteklosti prekršili to zavezo. V prepovedanem gozdu so posekali črni bor le, da so iz njega naredili nosilni tram za streho mlina, ki je bil v korist celotni skupnosti. Drugje ni bilo moč najti tako močnega debla.

V teh gozdovih je mogoče videti številne primere nabiranja borove smole z značilnimi zarezi v lubju v obliki ribje kosti. Pridobivanje le-te je omogočilo prebivalcem skromne dohodka. Odraslo drevo pridelal en kilogram smole na leto, uporablja pa se v farmacevtske namene ali za proizvodnjo terpentina.

Zadnjič ob potoku Glagnò proti škrbini Nuviernulis

Mi smo se spet obrnili navzdol do smaragdne lepote (že tretjič tega dne), ki smo jo pred dobro uro zapustili. Za dolgo smo vstopili v sotesko, ki je bila kljub zimskemu času obsijana s soncem. Čakal nas je kar zajeten kos poti, še tisoč štiristo višinskih metrov vzpona. Čas nam je v izjemnem okolju hitro mineval. Čudili smo se ločnim mostovom, zgrajenim čez divjo vodo, in umno speljani poti. Nismo šteli, kolikokrat

⁶ Strm vzpon, tudi po kovinskih stopnicah od sotočja do naselja Stavoli.

⁷ Staulins je ime za prebivalce naselja Stavoli.

⁸ Tito Maniaco (Videm, 1932–2010) je bil učitelj, zgodovinar, pisatelj in pesnik, vizualni umetnik in kurator razstav. Bil je globoko povezan s svojo domovino Furlanijo, o kateri je veliko pisal.

⁹ Prebivalci Možaca/Moggessa.

*Bivak Mestri
Foto Anka Rudolf*

smo prečili potok. Čez opuščeno planino Model se je sonce že dobro prevesilo proti zahodu. Kmalu za planino smo še zadnjič skočili čez potok, in to po novem mostu na njegovo desno stran. Od tu gre še vedno odlično speljana pot le strmo navzgor. Hitro smo pridobivali višino, gozd smo zamenjali za ruševnat in skrotast teren. Naše noge so postajale utrujene, počivali smo vsakih dvesto višinskih metrov. Kar z nahrbtnikom na ramenih sem se naslonila na brežino in koristila minutke za nabiranje moči. Baje, da sem na enem izmed takih počitkov celo zadremala. To so mi moji nabriti sotrpini zagotovo le podtaknili.

Stopili smo na sneg in z vsakim korakom ga je bilo več, prediral pa se je ravno prav. Po devetih urah smo stopili na škrbino Nuviernulis, 1732 m; to je bila hkrati tudi najvišja točka naše poti. Razgled na Sernio in na že prehojeno dolino nam je kratil večerni mrak.

Sestop k bivaku Mestri

Pokukala sem na sever, čez škrbino, da ocenim naklon grape, ki pelje proti bivaku. Na severni strani je bil povsem drug svet – prava zima. Kar stisnilo me je v trebuhu, a ni bilo časa za razmišljanje o tem, ali bo šlo ali ne. Treba bo! Sneg vse kopne površine neverjetno zgladi in postavi pokonci, sicer pa poleti po tej šodrasti grapi hodi le malokdo. Opremili smo se in zagazili. S strahospoštovanjem sem se spustila čez prvi prelom, potem pa ... poezija. Pravi užitek je tak zimski sestop, ko se ti čevlji ravno prav udirajo v zmraznjen sneg, ko dereze držijo in je cepin tvoj najboljši prijatelj. Tik-tak, s temo in vzhodom lune smo stopili v zavetišče.

Pred spanjem smo imeli še veliko dela; zakuriti, žagati drva, topiti sneg, skuhati testenine, čaj ... se pogreti, poklepetati in – uživati. Posebno doživetje so noči, prebite v takem "razkošju". Spanje v toplih spalkah ni minilo povsem brez zbujanja in obračanja, a jutro

smo dočakali dobre volje in polni pričakovanj. Morda pa nas je ponoči malček "guncala polna lun'ca". In ravno zaradi nje je bilo treba zelo zgodaj na bližnji vrh Creta di Mezzodi, 1804 m, pozdravit vzhajajoče sonce. No, ravno vsi se nismo zmogli ločiti od toplega brloga. Iskanje prave smeri na zasneženi vrh, spremljanje rojevanja novega dne in samo biti v tej divjini v tako nepopisnih trenutkih – to je doživetje, vredno petih Michelinovih zvezdic, pa četudi ti medtem kruli v želodcu.

Za zaključek poti še okoli Grauzarie

Seveda nas je čakal še povratek v dolino. V pravkar rojenem jutru smo zapustili zavetišče. Zaokrožili smo čez sedlo Foran da la Gjialine, 1551 m, in po slabi uri hoje smo bili pred zaprto kočjo Grauzaria. Od kočje smo se po poti številka 437 spustili v dolino Aupe, a smo kmalu zavili desno na pot številka 437a proti vasi Grauzaria. Prečili smo pobočje, se tudi malenkost vzpenjali, se spet spuščali in mleli zaraščene meli, ki jih je v tisočletjih odvrгла gospa Grauzaria nad nami. Ona dominira par nadstropij višje, varujejo jo strme ostrice kamnitih stražarjev. Tam nekje je bivak Ferruglio, a tokrat ni bil v našem planu. Po prijetni poti smo se skozi gozd spustili do ceste nad vasjo Grauzaria. Kar po njej smo se pod Monticellom povzpeli do vasi Borgo di Mezzo. Tako kot prejšnji dan sta nas spet prevzela čar in romantika teh zapuščenih vasic. Povzpeli smo se po poti številka 420 na sedlo Forca di Monticello, 915 m, in sledil je le še zaključni spust do zgornjega dela vasi Mozac, kjer nas je čakal tam puščen avtomobil.

Se še spomnite, kaj sem rekla na začetku – namreč, da je za hojo skozi sotesko Glagnò treba precej več truda, kot si sprva predstavljaš, še več pa, da prideš iz nje. Tako zelo se je dotaknila naših src! Skoraj v tišini smo se razšli, sonce je zahajalo za Amariano, a mi bi tam še kar ostali. ●

Simona Nahtigal¹

"En'ga smo pa še zmeri!"

Razmislek o alkoholu v gorah

Slovenija velja za mokro deželo. To pomeni, da je alkohol vključen v skoraj vsak vidik naše družbe in vsakdanjega življenja. Na mizi se pojavi ob prenekaterih priložnostih, od praznovanj do žalovanj, pa povsem običajnih torkovih popoldnevov na domačem kavču, celo na pisarniških mizah po stresnih obiskih nadrejenih.

Ne le da je alkohol dobro zastopan pri številnih dogodkih, zelo dobro mu gre tudi na področju športa. Vse od amaterskih rekreacijskih treningov, kjer se večkrat zgodi, da se pivo po igri tenisa ali nogometa pije mnogo dlje od same igre, pa do vrhunskih športnih dogodkov, kjer se skupaj z rastočimi promili večja tudi navijaška zagnanost, vrtenje ragelj, včasih pa tudi nadvse neprofesionalno izkazovanje (ne)znanja borilnih veščin na tribunah. Le kako bi potemtakem gore bile izjema?

Alkoholizem kot nacionalni šport

Uživanje alkohola se v Sloveniji pri starejših od 15 let, z nekaj odstopanji po posameznih letih, letno giblje med 10 in 11 litri čistega alkohola na osebo. Za občutek: ena merica alkohola, to je 10 gramov čistega alkohola, je prisotna v 0,3 dcl žganja, 1 dcl vina ali 2,5 dcl piva. Gibljemo se torej med 400 in 440 litri piva letno, kar zneso dve do tri pločevinke dnevno, če bi ga pil brez izjeme prav vsak, ki je starejši od 15 let. Skratka, stvar je kar resna. Slovenci občutno prednjačimo tudi v porabi alkohola v primerjavi z drugimi državami – spijemo kar dva litra čistega alkohola letno več od evropskega povprečja. Škodljivo uživanje alkohola je eden glavnih dejavnikov tveganja za cel kup zapletov, vse od akutnih do kroničnih bolezni, poškodb in nezgod, nasilja in še česa.

Droga, podobno kot ekstazi

Alkohol se kljub svoji legalnosti, dostopnosti in vsesplošni sprejetosti – kljub neodobravajočemu obrazu – umešča med droge. V upanju, da ne bodo tudi izrazi bralcev pretirano odklonilni, naj razložim. Skupni imenovalac psihoaktivnim substancam je, da spremenijo naše psihofizično stanje, vse od mišljenja, čustvovanja, zmožnosti presojanja, vplivajo pa tudi na fiziološke procese, ki pri alkoholu variirajo vse od rahlo obarvanih lic do akrobatskih podvigov pri hoji od mize do ... kamorkoli že, včasih tudi do najbližjega grmovja. Še ene neugledne lastnosti alkohola, namreč njegovega velikega potenciala za zasvojenost, niti ne bom posebej omenjala.

Vsekakor pa vseh substanc ne velja metati v isti koš, saj se razlikujejo po mnogih lastnostih, med drugim tudi po družbeni sprejetosti. Če pomislimo, da bi kdo med predahom v hribih vzel ekstazi, se nam to najbrž zdi absurdno. Ko pa na vrsto prideta šilce domačega in pivo, pa družbena toleranca narekuje, da je to povsem običajno.

Če vzamemo za primer še dovoljeno mejo v prometu, to je 0,24 mg čistega alkohola na liter izdihanega zraka (0,5 promila), kar predstavlja dober deciliter vina, eno šilce žganja ali malo pivo (glede na

¹ Strokovna delavka na področju zasvojenosti, Združenje DrogArt.

Malica na Češki
koči: zavitek,
kava in eno šilce
Foto Simona
Nahtigal

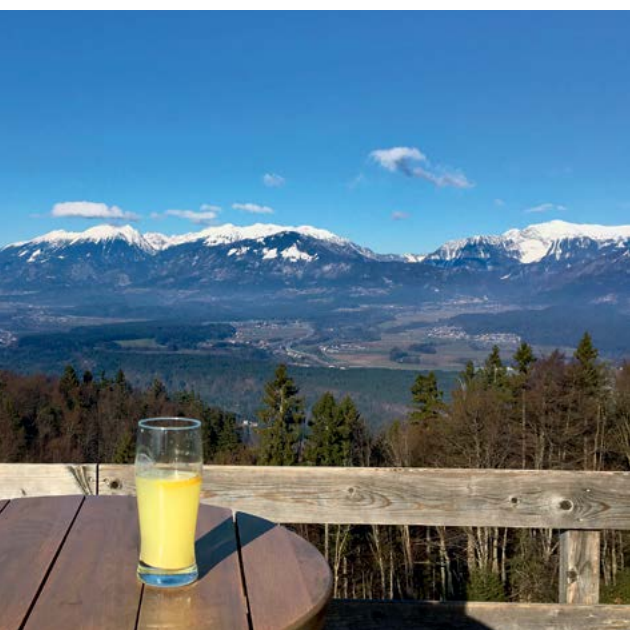
spol, presnovno in druge dejavnike so pri teh številkah možna manjša odstopanja), so naše reakcije počasnejše že do 15 odstotkov, koordinacija in motorika pa sta rahlo oslajbljeni, zlasti pri natančnejših gibih. Če presedlamo na nekoliko večje količine, recimo na 0,71 mg alkohola na liter izdihanega zraka (1,5 promila), kar ustreza približno štirim decilitrom vina, štirim šilcem žganja (če niso točeni po zvrhani prijateljski meri) ali dvema velikima pločevinkama piva, je to meja, ko bi bili kot vozniki ob izpit; reakcijski čas je prepolovljen, racionalnost upade, motorika je slaba, pojavijo se tunelski vid ter težave pri zaznavanju globine in razdalje.

Prenesimo te podatke na planinsko pot ali v steno. Pri gorništvu velja pozornost od trenutka, ko obujemo gojzarje ali plezalke, pa do takrat, ko smo varno v dolini ali še bolje ponovno na domačem naslonjaču. Prav tako kot menda dobro poznamo hribovsko modrost, da smo na vrhu gore šele na polovici poti, in je pomembno, da imamo dovolj energije in zbranosti za varen sestop, je smotrno ozavestiti tudi vpliv alkohola na varnost v gorah. Če bomo po enem domačem smrekovčku ali borovničkah začutili le toplo žgečkanje v grlu in želodcu, naš korak vendarle ne bo enako stabilen, kot če bi se pogreli s čajem, četudi tega sami ne bomo niti zares zaznali.

Če bomo žganje srknili na vrhu, potem ko je za nami že nekaj ur hoje ali plezanja, med katerim smo nekoliko pozabili na pitje vode in smo si vmes privoščili le eno proteinsko tablico, bo ta stabilnost še bolj vprašljiva. Povečajo se možnosti za zdrse, padce, nenamerno proženje kamenja, nepravilno nameščanje ali izgubo opreme, težave pri orientaciji, v neugodnih vremenskih razmerah smo bolj izpostavljeni podhladitvi. Nevaren je tudi dodaten lažni pogum,

V marsikateri koči najdemo široko ponudbo brezalkoholnih pijač. Primer je domača ingverjeva limonada s kurkumo na Sv. Joštu.

Foto Simona Nahtigal

zaradi katerega morda sprejemamo odločitve, ki lahko ogrozijo našo varnost – najsi bo to skakanje po grebenu, odločitev za avanturistično raziskovanje lepega prostranega gozdička ali suverenost, da na nekem izpostavljenem delu pač ne potrebujemo dodatnega varovanja.

Razbijmo nekaj mitov

Po alkoholnih pijačah sežemo iz različnih razlogov. Če ob strani pustimo praznovanja ali posebej okusno kombinacijo z ribo ali zrezkom, si marsikdo po turi v koči veselo naroči pivo za odžejanje. Vendar pa je alkohol diuretik, kar pomeni, da vodo iz našega telesa odvaja. To se zgodi zato, ker zavira nastajanje antidiuretskega hormona vazopresina, ki je odgovoren za uravnavanje vode v telesu. Ko smo dehidrirani, se raven tega hormona poveča, da telo lahko zadrži več vode in zmanjša izločanje urina. Če naše telo tega hormona ni zmožno proizvesti, se poruši mehanizem uravnavanja tekočin, kar lahko vodi v hudo dehidracijo in elektrolitsko neravnovesje. Če si po celodnevni turi privoščimo še zabavo, kjer pijač praviloma ne štejem, s tem ne povečamo le možnosti za brutalnega mačka, temveč tudi za bistveno slabšo regeneracijo, mišične krče, slabšo fizično sposobnost, ob nadaljnjih fizičnih naporih (kar marsikdo rad uporabi, da prežene mačka) pa tvegamo še večjo slabost. Skratka, pogosto obi-

Nekoč je na poti v Polhograjskih dolomitih obstajala taka samopostrežna postaja, ki je bila dobro založena tako z brezalkoholnimi kot alkoholnimi napitki.

Foto Simona Nahtigal

Božična kavica na
zasneženi Veliki
Mojstrovki
Foto Simona
Nahtigal

skovanje stranišča po pivu ali dveh ni indikator, da smo se uspešno napojili, temveč tega, da alkohol še dodatno ožema tisto tekočino, ki smo jo še skladiščili v telesu.

Večkrat tudi slišimo koga, ki med oblačenjem anoraka reče, da si bo privoščil požirek iz prsničnice zato, da se pogreje. Alkohol nam sicer res da občutek toplote – a zato, ker razširi žile v koži, s tem pa se del krvi dodatno prerazporedi na periferijo telesa. Zato postanemo pravzaprav bolj ranljivi za mraz, hkrati pa toplotni receptorji našim možganom sporočajo, da nam je toplo – pri nekoliko večjih količinah celo tako zelo, da se lahko začnemo potiti. Naši termoregulacijski mehanizmi so z vsakim požirkom slabši, pri večjih količinah alkohola pa povsem odpovejo. Tako še posebej v hladnem ali vetrovnem vremenu postanemo dovzetni še zlasti za lokalno podhladitev, torej za ozeblino ali zmrzline, ki se tudi sicer najhitreje pojavijo na najbolj izpostavljeni periferiji našega telesa (prstih in nosu).

Tako kot nas žganje ne pogreje, nas tudi mrzlo pivo ne ohladi. Ko se poleti po čudovitem sončnem dnevu pregreti vračamo v dolino, smo najbrž vsaj malo dehidrirani. Ob pitju alkohola naše telo misli, da nam je še bolj vroče kot sicer, zato začne s svojim načinom ohlajanja – potenjem. A če smo že tako ali tako dehidrirani, hkrati pa se želimo v zmotnem prepričanju ohladiti in odžejati z alkoholno pijačo,

ki vodo iz našega telesa še dodatno odvaja, se lahko zgodi, da naše telo zaradi pomanjkanja tekočine ni več zmožno proizvajati znoja. Vroče nam bo torej dobesedno na kubik.

V gorskem svetu morda manj uporabljen motiv za pitje alkohola je razkuževanje. Medtem ko z raznimi pripravki sicer res lahko uspešno razkužimo površine, imejmo v mislih, da naš želodec ni kljuka vrat in zanj veljajo drugačna pravila. Ne le da bi za razkuževanje denimo ustne votline morali žganje (40 odstotkov alkohola je okvirno meja, kjer se rast bakterij začne bistveno zaustavljati) med zobmi hlabro držati vsaj četrto uro, uporaba alkohola tudi neugodno vpliva na naš imunski sistem, ki pa je naša glavna obrambna linija pred virusi in bakterijami. Po salami sumljive kakovosti nam torej domača "zdravila" ne bodo kaj prida koristila.

Alkohol in zavarovanje

Tudi na Planinski zvezi Slovenije opozarjajo, da alkohol ne sodi v gore. Alkohol je eden izmed izključitvenih razlogov za veljavnost članskega zavarovanja pri PZS, kar pomeni, da alkoholizirana oseba ni upravičena do zavarovalnega kritja – četudi so tu meje še enkrat višje kot v prometu; pod vplivom alkohola se smatra oseba, ki bi "napihala" 0,48 mg alkohola na liter izdihanega zraka, kar pomeni, da bi popila dve manjši merici žganja ali slabi dve veliki pivi. Čeprav na Gorski reševalni zvezi Slovenije ne beležijo velikega števila nesreč, ki bi bile povezane z rabo alkohola, so nedvomno te povsem preprečljive in nepotrebne. V ozir vzemimo tudi dejstvo, da tvegana raba alkohola ne rezultira vedno v nesrečah, pri katerih bi bila potrebna aktivacija gorskih reševalcev, kar pa ne pomeni, da raznih manjših nezgod ni. Navsezadnje je, četudi ne nevarno, glasno veseljačenje na poteh in popivanje v kočah (in manj ugledne posledice le-tega) moteče za okolico.

Zmanjševanje škode

Uporaba alkohola je dejstvo, smotrno pa ga je uživati na odgovoren način oziroma tako, da lahko čim bolj zmanjšamo tveganja za razne nevšečnosti. Alkohola ne pijmo v imenu hidracije, zlasti pa ne, ko smo pregreti, premraženi, utrujeni ali že sicer dehidrirani in lačni. Voda, ki je pregovorno vir življenja, naj stoji ob strani izotoničnim napitkom, ki vsebujejo minerale in dejansko poskrbijo za rehidracijo. Dobra izbira je tudi slaček čaj, ki nas bo pogrel in s sladkorjem dal malenkost dodatne energije. Če se ne želimo odreči zaključnemu pivu po turi, pa se omejimo pri količini, zraven kaj pojejmo in ne pozabimo na sočasno pitje brezalkoholnih pijač, da telesu sproti dovajamo vodo, ki nam jo alkohol odvaja. Vsekakor pa naj bo vodilo obiskovanja gora uživanje v spokojnosti in lepotah narave ter uživanje v družbi soplanincev v pogovorih, ki ne potrebujejo dodatnega (alkoholnega) maziva. ●

Od Maribora do Debelega rtiča brez rekorda

Pogovor s Sašem Mačkom

S Sašem sem prvič stopila v stik novembra leta 2018 preko portala hribi.net, ko sem pripravljala članek o "njegovem" Kamniku za *Planinski vestnik*. Na moje vprašanje je odgovoril še isti dan in mi napisal tudi svojo telefonsko številko. Zakaj "njegovem"? Zato, ker je Sašo Maček zelo aktiven član PD Zabukovica, deluje kot vodnik in je načelnik odseka markacistov. V pogovoru sem hitro ugotovila, da je pravi naslov za vsa vprašanja.

Spoznala sva se nekaj let pozneje, ko me je povabil, da se z Mihom pridruživa društvenemu izletu na Kamnik nad Savinjsko dolino. Saj vzpon na Kamnik ne bi bil nič posebnega, tam sva bila že nekajkrat, a tokrat nas je pot vodila po neoznačeni stezi mimo zimzelenega srca, po poti, na kateri je bilo celo nekaj jeklenic in klinov. Varovala so uredili planinski zanesenjaki, sama pot pa nikoli ni bila uradno markirana. Po našem zadnjem vzponu po tej poti so markacisti PD Zabukovica vse jeklenice in kline, ki niso bili več v najboljšem stanju in so bili prav zaradi tega nevarni, odstranili. Zelo sva bila vesela, da sva se pridružila skupini, in z ostalimi udeleženci uživala v razgledu z Malega vrha Kamnika. Tako je dobil za naju Kamnik, s skromno višino 857 m, novo dimenzijo.

Sašo je poln idej. Letos sta se s partnerko Valerijo odločila, da prehodita Slovensko planinsko pot. Od začetka do konca. Peš. Ne zaradi podiranja rekordov. Zato, da bosta hribe, ki sta jih veliko že prehodila, obiskala enkrat drugače, zvezno. Njun pristop me je navdušil. Po poti sta hodila zase, kakšen del tudi s prijatelji; ko vremenske razmere niso dopuščale, nista silila v nevarnosti. Ravnala sta se po načelu "gora počaka", zato sta nekaj vrhov obiskala pozneje. Ampak dokončala sta Slovensko planinsko pot. O tem in o njegovi planinski dejavnosti smo se pogovarjali kar na vikendu v vasi Grče blizu Jame Pekel, kjer sta potem, ko je Sašo zaključil dopoldanska opravila markacista, z njegovo Valerijo preživljala popoldan. Delovno. Na vikendu so pridne roke vselej dobrodošle!

Valerija Turnšek, Saševa partnerka, nama je postregla z odličnim čajem in pogovor je hitro stekel.

Najprej me zanima nekaj o tvoji društveni dejavnosti. Od kdaj si vodnik, od kdaj markacist?

Vodnik sem od leta 2009, markacist od leta 2015. Do lanskega leta sem bil načelnik mladinskega odseka, zdaj je čas, da to delo prevzamejo mlajši – sem pa od lani načelnik markacijskega odseka. Dela ne zmanjka! Seveda sem kot vodnik še vedno aktiven, najraje imam naš vsakoletni izlet na Veliko planino, k pol-

nočnici, čeprav duhovnika že dvakrat ni bilo, zimska nočna tura pa je vedno posebej zanimiva!

Je markacistov v društvu ali nasploh v Sloveniji dovolj? Včasih se mi zdi, da se preveč govori o dosežkih alpinistov, premalo pa se poudarja delo markacistov in ostalih prostovoljnih delavcev v planinskih društvih. Je po tvojem mnenju vaše delo dovolj priznano in cenjeno?

Ljudje še vedno ne vedo, da planinske poti urejamo markacisti v svojem prostem času in da za to delo nismo plačani. Zakon o obnavljanju in vzdrževanju planinskih poti, ki je bil sprejet lani, je pripomogel k temu, da vsaj za osnovno opremo in orodje ne dajemo več iz lastnega žepa. Država nam stroške nakupa zaščitnih oblačil in delovnega orodja povrne (seveda z ustreznimi dokazili, kot so podpisana skrbniška pogodba vzdrževanja poti med PZS in PD, računi o nakupu opreme itd.).

Sašo Maček s partnerko Valerijo na poti po SPP
Arhiv Saša Mačka

Markacistov je načeloma dovolj, vendar je povprečna starost markacista v društvu šestdeset let. Mladi pa se za ta način prostovoljnega dela čedalje manj zanimajo.

Imate dovolj podpore za vaše delo v občini? In v osnovnih šolah, kjer ste aktivni?

Občina podpira našo dejavnost in res odlično sodelujemo. Tudi v osnovni šoli nas podpirajo, skupaj se udeležujemo tekmovanj, kot je npr. planinska orientacija.

Zanima pa me tudi vajina poletna dogodivščina.

Kdo je bil pobudnik akcije – ti ali Valerija?

Slovensko planinsko pot sem enkrat že prehodil, vendar po posameznih etapah in z vmesnimi presledki. Že lep čas sem si želel prehoditi celo, od začetka do konca, v enem zamahu. Sprva je kazalo, da bom na pot moral sam. Vendar sem pozneje s svojo idejo podžgal tudi Valerijo, ki se je odločila, da bo celotno pot prehodila z mano.

Kako sta se oskrbovala s hrano?

Že pred odhodom sva si pripravila pakete s hrano, ki sva jih razdelila prijateljem in družinskim članom. Ti so nama na določeno mesto pakete tudi dostavili. Imela sva to "srečo", da sva v dolino prispela ravno ob nedeljah, ko so trgovine zaprte. Seveda sva jedla tudi v planinskih postojankah, praviloma večerjo. Zajtrko-

vala sva hrano iz nahrbtnika, saj sva vstajala ob treh ali štirih zjutraj in se odpravila na pot precej pred odprtjem kuhinje.

Kako sta prala in sušila perilo?

Če sva imela v postojanki dostop do vode, sva oblačila zvečer na roke s trdim milom oprala, naslednji dan pa sva jih sušila na nahrbtniku kar med hojo. Kljukice za perilo pridejo zelo prav!

Kako je bilo z vremenom in razmerami na poti?

Z vremenom sva imela še kar srečo, nič kaj nisva bila mokra. Četrty dan najinega potepanja je bila izredno slaba napoved, zato sva tisti dan prehodila samo pot od Poštarskega doma do Doma na Uršlji gori, kjer sva vedrila. Petnajsti dan se je razbesnelo neurje pet minut po tistem, ko sva prispela v dom na Kriških podih. Triindvajseti dan pa sva v dežju hodila od bolnice Franje do doma na Ermanovcu.

V visokogorju je bil marsikje še sneg. To je bil razlog, da sva izpustila Jalovec. Izpustila sva tudi Prisojnik, tisti dan bi bila predolga in prenaporna tura. Iz podobnega razloga sva izpustila tudi Rinko in Skuto, pa tudi kočna na Ledinah je zaprta zaradi prenove, zato se pot zelo podaljša. Kočno pa sva izpustila zaradi močnega vetra in goste megle. Raje sva sestopila do Suhadolnika in dobila štop do Kanonirja, od koder sva nadaljevala peš.

*Na poti proti
Črni prsti
Arhiv Saša Mačka*

Se ti kot markacistu in pohodniku zdi, da je Slovenska planinska pot dobro označena? In varna za povprečne pohodnike?

Pot je dobro označena, vendar sva si na nekaterih odsekih pomagala z GPS sledmi, ki sva jih predhodno prenesla z aplikacije maPZS. Predvsem zgodaj zjutraj, ko je še tema, so prišle zelo prav!

Izkušen in uhojen planinec na poti ne bi smel imeti večjih težav. Sva pa srečala kar nekaj tujcev, ki so pred slovensko planinsko potjo že prehodili podobne poti. Prav vsi so povedali, da so slovensko planinsko pot podcenjevali in da ni enostavna.

Priporočas uporabo samovarovalnega kompleta?

Absolutno. Na zavarovanih poteh ga imam vedno s seboj. Bolje imeti ga in ne potrebovati, kot potrebovati ga in ne imeti.

In kako ocenjuješ ponudbo hrane, urejenost ležišč in cene v planinskih postojankah?

Hrana v postojankah je bila zelo dobra, mogoče le malo enolična – če trideset dni zapored ješ samo joto ali ričet. Občasno sva dobila tudi kaj drugega, na primer dobre špagete na Krnskih jezerih ali pečena rebra na Ermanovcu.

Cene so, kakršne so, neke so dokaj sprejemljive, spet druge zelo zasoljene. Marsikje si koča sploh ne zasluži več tega imena – prej hotel. Temu primerne so tudi cene in ponudba ter gosti, ki se v teh planinskih postojankah zadržujejo, ne planinci, temveč turisti. Zmotilo me je, da v nekaterih postojankah nisva smela uporabljati lastne posteljnine. S seboj sva namreč imela svoji spalni rjuhi, ki jih je ponekod prepovedano uporabljati. Ni mi logično, da koča, ki se oskrbuje s tovarno žičnico, vsak dan tovari v dolino gore posteljnino, namesto da bi planincem dovolili uporabiti svojo in bi s tem zmanjšali stroške ter ekološki odtis. Cene prenočišč v visokogorskih kočah so tudi za člane PZS precej visoke. Zanimivo – najdražje prenočišče sva plačala v Koči pri izviru Soče, ki pa ni visokogorska koča!

Kako pa je bilo z rezervacijo prenočišč? Sta imela težave, saj jih je zdaj v mnogih kočah mogoče rezervirati le preko spleta?

Imela sva kar srečo z rezervacijami v visokogorju. Rezervirala sva po navadi le kakšen dan vnaprej, saj ni mogoče natančno načrtovati, kdaj boš kje prespal. Na Hleviški planini sva bila v nedeljo, zelo dobro sva jedla, spala pa sva v zimski sobi, saj je koča odprta le od petka do nedelje. Spala sva tudi v hostlih, penzionu Gačnik v bližini Bolnice Franje, saj planinske postojanke na nekaterih delih poti niso prav na gosto posejane.

Sta imela na poti kakšne težave, žulje, nesporazume?

Valerija: Imela sem en žulj, ki sva ga uspešno sanirala. Sicer pa se nikoli nisva skregala! Bila sem začudena, ko me je nekdo vprašal, ali sva se dogovorila, kaj bo, če poti ne bom zmogla. No, o tem se prej nisva

pogovarjala niti razmišljala. In zmogla sva oba, brez težav!

Verjetno bodo zdaj sledili še vrhovi Slovenske razširjene poti?

To je vsekakor v načrtu za drugo leto. To in še marsikaj drugega! Pustimo se presenetiti (*smeh*).

In še sklepna beseda o tej čudoviti poti, dogodivščini. Kaj je bilo najlepše?

Verjetno si bom za vedno zapomnil, kako so nama v Škocjanskih jamah postregli s hrano, čeprav je bila kuhinja že eno uro zaprta. Očitno sva se osebju hudo

Markiranje poti na
Gozdniku
Arhiv Saša Mačka

zasmilila, ko sva povedala, da sva iz Maribora peš prišla do njih. To ni bil edini takšen primer. V Prešnici pod Slavnikom sva pri neki domačiji prosila za vodo. Ko sva jim povedala, od kod sva prišla peš, so nama sami od sebe pripravili konkretno malico.

V lepem spominu nama bo ostala tudi trasa Prehodci–planina Razor. Toliko planik še nikoli nisem videl. Pri dvesto sva jih nehala šteti.

Čestitke, Valerija in Sašo, za vajino prehojeno pot in veliko varnih korakov na vseh poteh! ○

Mire Steinbuch

Ko je bila pot do gore bolj problematična od cilja

Podelitev priznanj najboljšim

30. januarja 2025 je Planinska zveza Slovenije na Gospodarskem razstavišču na alpinistično-plezalnem večeru podelila priznanja za najboljše dosežke v alpinizmu, športnem in lednem plezanju ter turnemu smučanju. Pred začetkom slavnostnega dogodka sta Marija in Andrej Štremfelj ob slikovni in video spremljavi vsem zainteresiranim pripovedovala o svojem trekingu po Veliki himalajski poti (*Great Himalayan Trail*). Pot, dolga 1700 km, sta prehodila v 88 dneh.

Večer je suvereno vodila predstavnica PZS za odnose z javnostmi Manca Ogrin. Prisotne je najprej nagovoril Uroš Mohorič, v. d. generalnega sekretarja Olimpijskega komiteja Slovenije, ki je med drugim povedal: "Vsem, ki boste danes stali na tem odru, čestitam za prejeta priznanja; ostalim pa naj bo ta dogodek inspiracija, da se s trdim delom in odrekanjem, z vlaganjem v šport in v sebe da doseči takšne in še višje rezultate, ki vas bodo privedli na ta oder in tudi na druge, še bolj izpostavljene in višje odre." Nato je prejemnikom priznanj čestital tudi podpredsednik Planinske zveze Slovenije Miha Habjan. Nekaj poudarkov iz njegovega nagovora: "Leto 2024 je bilo za športnice in športnike pod okriljem Planinske zveze Slovenije zelo uspešno. Lahko smo ponosni na vašo športno in tekmovalno pot ter na vse vrhun-

ske dosežke in ostale rezultate. Če so olimpijske igre vrhunec športnega udejstvovanja, potem se više ne da. Zlata Janja. Zmanjkuje nam presežnikov ob vsem doseženem. Še en globok poklon tebi in celotni ekipi. Globok poklon celotni reprezentanci v športnem plezanju in vsem, ki ste vpeti v to čudovito zgodbo športa, v desetletja te dejavnosti. Športno plezanje je od morda obstranske adrenalinske dejavnosti postalo pomemben člen v mozaiku slovenske športne narodove identitete. Če je športnoplezalni vlak že utečen, k temu stremi tudi ekipa turnih smučark in smučarjev, ki je z umestitvijo športa v olimpijsko družino dobila dodaten zagon. Za vami je odlično leto in vsem želimo, da se vam uresniči odkrita želja in namera, da si priskrbite vozovnico za zimске olimpijske igre. Slovenske alpinistke in alpinisti ste lani ponovno potrdili visok športni status slovenskega alpinizma. Številni vrhunski vzponi doma in preko slovenskih meja nakazujejo, da se morda po mirnejšem obdobju alpinizem znova vzpenja na raven preteklih let. Vzpodbudno je tudi, da se je povečalo zanimanje za alpinistične odprave. Te bodo vedno najžlahtnejša oblika

Prejemnice in prejemniki priznanj za posebne dosežke v alpinizmu, druga z leve Eva Dana Vidmar, Jernej Kruder, Peter Borič, Patricija Verdev, Gašper Pintar, Luka Krajnc in Luka Lindič; na začetku vrste načelnik Komisije za alpinizem PZS Oto Žan in na koncu podpredsednik Planinske zveze Slovenije Miha Habjan Foto Martin Metelko

alpinističnega udejstvovanja. Posebno čast izkazujemo dobitniku prestižnega priznanja za življenjsko delo na področju alpinizma Lojzetu Golobu, ki je predvsem v šestdesetih letih pustil izjemen pečat v slovenskem alpinističnem prostoru."

Habjan se je zahvalil trenerjem in vsem, povezanim s športnim udejstvovanjem. Zahvalil se je tudi staršem za njihovo pomoč in odrekanje, kajti brez njih tako uspešnih športnih poti ne bi bilo."

Priznanje za perspektivne v tekmovalnem turnem smučanju je prejela **Klara Velepec**, ki v tej smučarski panogi tekmuje od konca leta 2023. Lani je v Chamonixu na evropskem prvenstvu v vzponu osvojila srebrno odličje. To je prva slovenska medalja na največjih turnosmučarskih tekmovanjih. Na mladinskih tekmi v vzponu je v Berchtesgadnu osvojila drugo mesto, na Norveškem pa kar tri medalje, dve srebrni in eno bronasto.

Priznanje za perspektivne v tekmovalnem turnem smučanju je dobil **Maj Pritržnik**, ki bil odsoten zaradi tekmovanja. Najuspešnejša tekmovalna turna

Načelnik Komisije za gorske športe PZS Robert Pritrznik, najuspešnejši tekmovalni turni smučar Luka Kovačič, mama najuspešnejše tekmovalne turne smučarke Ree Kolbl, perspektivna turna smučarka Klara Velepec, brat najuspešnejšega tekmovalnega lednega plezalca Gregorja Šegla in podpredsednik PZS Roman Ponebšek Foto Martin Metelko

smučarka je Rea Kolbl. Tudi ona je bila na tekmi svetovnega pokala v Španiji, zato se podelitve ni udeležila. Številka ena v tekmovalnem turnem smučanju leta 2024 je **Luka Kovačič**.

Najuspešnejši tekmovalec v lednem plezanju je postal **Gregor Šegel**. Tudi on se ni mogel udeležiti podelitve, ker je bil na tekmi v Franciji. Šegel je lani februarja zmagal na tekmi v celinskem pokalu v angle-

Prejemniki priznanj za vrhunske športnoplezalne dosežke na tekmovanjih (z leve) so: Anže Peharc, Sara Čopar, Rosa Rekar in Mia Krامل, prejemnika priznanj perspektivnim športnim plezalcem sta Gorazd Jurekovič in Zala Mlakar Starič, prejemnica priznanja za vrhunske paraplezalne dosežke je Manca Smrekar; načelnik Komisije za športno plezanje PZS Aleš Pirc in v. d. generalnega sekretarja OKS-ZŠZ Uroš Mohorič. Foto Martin Metelko

Priznanje za posebne dosežke v letu 2024 sta prejela
Luka Krajnc in Luka Lindič. Foto Mire Steinbuch

Lojze Golob, dobitnik priznanja za življenjsko
delo v alpinizmu Foto Mire Steinbuch

Najboljši po
posameznih zvrsteh
v letu 2024 (z leve):
Luka Kovačič, Aleš
Česen, Anja Petek,
Janja Garnbret,
Lojze Golob (za
življenjsko delo v
alpinizmu) in Luka
Potočar; odsotna
sta bila Rea Kolbl in
Gregor Šegel.
Foto Martin Metelko

škem Sunderlandu, decembra je zasedel tretje mesto v Brnu na Češkem. Je tudi alpinist, ki hodi na odprave (Patagonija, Himalaja).

Na vrsto je prišlo športno plezanje. Najprej so podelili priznanja perspektivnim, in sicer **Zali Mlakar Starič** ter **Gorazdu Jurekoviču**, ki sta zmagovala v evropskem mladinskem pokalu v težavnosti. Nato je sledila podelitev priznanj športnim plezalcem za vrhunske dosežke na tekmovanjih. Prejemniki sta dvakratna olimpijka **Mia Krampl** in **Jennifer Buckley**, ki je na svoji prvi članski tekmi svetovnega pokala v balvanskem plezanju osvojila srebrno odličje, kot kadetinja pa postala dvakratna mladinska svetovna prvakinja, evropska prvakinja ter skupna zmagovalka v seštevku balvanov in težavnosti. Ker živi v Švici, bo priznanje prejela naknadno. Naslednje priznanje je prejela **Rosa Rekar**, mladinska svetovna prvakinja in evropska podprvakinja v težavnosti, v svoji prvi članski sezoni pa dvakrat finalistka svetovnega pokala. Nato je prišla na oder **Sara Čopar**, ki se je prebila

med člansko elito v težavnosti v Villarju v Švici, kjer je osvojila 4. mesto v težavnosti in kombinaciji. Priznanje je dobil tudi **Anže Peharc**, ki se je prav tako najbolj izkazal na evropskem prvenstvu v Villarju, kjer je v balvanskem finalu zasedel 4. mesto. Naslednja je bila **Katja Debevec**, vendar bo priznanje zaradi odsotnosti dobila naknadno. V balvanskem svetovnem pokalu se je uvrstila v polfinale na vseh tekmah, na katerih je nastopila, najboljša je bila v Villarju, kjer je v finalu evropskega prvenstva dosegla 6. mesto.

Komisija za športno plezanje je podelila priznanje tudi paraplezalki, elegantno oblečeni **Manci Smrekar**, ki je na evropskem paraprvenstvu v Villarju postala podprvakinja v kategoriji AU3. Uspeh si je podarila ravno na svoj 32. rojstni dan. Na vseh treh tekmah svetovnega pokala je bila na stopničkih, enkrat druga in dvakrat tretja.

Napočil je trenutek za razglasitev najboljših športnih plezalk in plezalcev za leto 2024. Najboljša je seveda **Janja Garnbret!** (Ob razglasitvi se je razlegel bučen in dolgotrajen aplavz.) Lani je bila najboljša na vseh tekmovanjih, na katerih je nastopila; ponovno je zmagala na olimpijadi, tokrat v Parizu. Najuspešnejši športni plezalec je **Luka Potočar**. Nastop na olimpijadi si je priboril na olimpijskih kvalifikacijah v Šanghaju in Budimpešti. Na evropskem prvenstvu v Villarju je v finalih kombinacije in težavnosti zasedel 4. oziroma 5. mesto.

In nazadnje, a nič manj pomembno se vrnimo h koreninam plezanja – k alpinizmu. Za ogrevanje so zavrteli kolaž alpinističnih filmov s prihajajočega festivala gorniškega filma. Priznanja sta izročila podpredsednik PZS Miha Habjan in načelnik komisije za alpinizem Oto Žan.

Priznanje za posebne dosežke v letu 2024 sta prejela dva Luka – **Luka Krajnc** in **Luka Lindič**. Lani sta dokončala tri leta staro zgodbo v patagonski gori

Luka Potočar in Janja Garnbret sta ponovno najuspešnejša športna plezalca. Foto Martin Metelko

Najboljši alpinist leta 2024 Aleš Česen in najboljša alpinistka leta 2024 Anja Petek
Foto Martin Metelko

Aguja Poincenot, 3002 m, in v južni steni v treh dneh preplezala prvenstveno smer Pot, 6c, A3, 750 m. Nato je Manca na oder povabila **Gašperja Pintarja**, ki je skupaj z britanskim alpinistom Tomom Livingstonom med 14. in 17. aprilom 2024 opravil uspešen prvenstveni vzpon na Aljaski v 1600-metrski južni steni Mount Dickeyja, 2909 m. Smer sta poimenovala The Great Wall in jo ocenila z M7, A1, 6a. Za njim je prišla po priznanje za posebne dosežke **Patricija Verdev**, članica zmagovite ženske naveze, ko sta s soplezalko Anjo Petek v petih dneh po novi, dvatisočmetrski smeri Here comes the sun, ED, M6+, A15+, v petih dneh priplezali na še neosvojeni vrh Lalung I, 6243 m, v indijski Himalaji. Nato je bil na vrsti **Peter Borič**, ki je preteklo zimsko sezono izkoristil za povezovalni vzpon treh Skalaških smeri, ki sta jih preplezala z Anjo Petek. Začela sta v Špiku, nadaljevala v Škrlatici in končala s Triglavom. Za njim je na oder stopil **Jernej Kruder**, ki včasih balvane zamenja za t. i. velike stene. V zadnji sezoni izstopa njegov prosti vzpon z nemškim soplezalcem Dirkom Uhligom v Yosemiteh, v El Cipitanu po smeri El Corazon, 5.13b (8a oz. UIAA IX+/X-), 35 raztežajev oziroma tisoč metrov, in to v štirih dneh. Lani najperspektivnejša alpinistka **Eva Dana Vidmar** si je prislužila priznanje za posebne dosežke z vzponi v modernih, zahtevnih večraztežajnih smereh v Tofani di Rozes in Beli peči ter v nekaterih drugih odličnih klasikah naših gora. Najuspešnejša alpinistka lanske sezone je znova **Anja Petek**, ki je v domačih gorah še pred Lalungom I nabrala lepo bero odličnih zimskih vzponov, med njimi prvo žensko zimsko ponovitev Čopovega stebra, pa že prej omenjeno ponovitev treh Skalaških, Poševno zajedu v Velikem Draškem vrhu in Drežniško v Loški steni, poleti pa štiri prvenstvene smeri v Julijcih. **Aleš Česen** je postal najuspešnejši alpinist leta 2024. Svoj neizpolnjeni alpinistični cilj izpred

dveh let je lani s Tomom Livingstonom dokončal velikem slogu. Gašerbrum III, s 7952 metri najvišji sedemtisočak, sta preplezala po zahodnem grebenu in prvenstveni smeri Edge of Entropy, 2000 m, ED+. Vrh sta dosegla peti dan vzpona, bazni tabor pa po dveh dneh sestopa. Manca ga je vprašala, kaj je zanj, poleg dveh zlatih cepinov, največje priznanje do sedaj. "Mogoče to, da sem še tukaj," ji je odgovoril ter požel smeh in aplavz občinstva.

Po kratkem predahu s kolažem insertov iz filmov z gorniškega festivala je Manca napovedala "češnje na vrhu torte", ki jo tradicionalno hranijo za konec. Letos Komisija za alpinizem enajstič podeljuje priznanje za življenjsko delo v alpinizmu. Tokratno odločitev, da je prejemnik **Lojze Golob**, je publika pozdravila z dolгим aplavzom. Golob je začel plezati leta 1956 kot član AO PD Celje - Matica. Med svoja največja doživetja šteje naslednje vzpone: Zajeda v Travniku, zimska prvenstvena Direktna v Štajerski Rinki, prvenstvena Dularjeva ssszajeda v Jalovcu, tretji vzpon na Illampu, 6368 m, v Bolivijskih Andih leta 1964, tretji pristop na Anapurno IV, 7525 m, leta 1969 v Himalaji. Udeležil se je dveh jugoslovanskih alpinističnih odprav. Zdi se mi, da je Lojze Golob doživel najdaljši aplavz večera. Po prejemu priznanja se je zahvalil Planinski zvezi Slovenije, Komisiji za alpinizem in vsem, ki so prišli na podelitev, ker je to zanj posebna čast.

"Je bila v pionirskih časih pot vedno pomembnejša od cilja?" ga je vprašala Manca. "Ja, mislim, da je še vedno tako. Pot je zelo pomembna. Tako, kot smo potovali v Ande in v Nepal, je bila vedno problematična pot. Ko smo prispeli tja, je bil vrh lažji del."

"S kakšnimi občutki sprejemate priznanje, ki vam ga izroča alpinistična skupnost?"

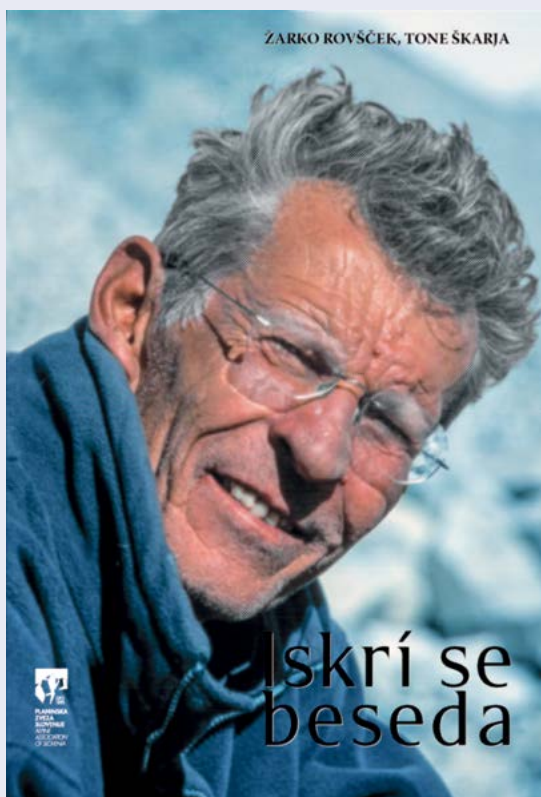
"Počaščen sem z vsakim priznanjem. Če bi bil mlajši, bi rekel, da je to spodbuda za nadaljnje delo. Bom pa to priložnost izkoristil, da osebno čestitam vsem današnjim nagrajencem, ker ste v lanskem letu pokazali izredne rezultate. Hvala vam." ●

Marjan Bradeško

Plezaš lahko samo, dokler si živ

Nova knjiga za planinsko knjižnico

Na najvišjo goro sveta smo potegnili novo, Jugoslovansko smer (danes imenovano tudi Slovenska smer oz. West Ridge Direct, op. ur.). Ta – peta po vrsti, po težavnosti pa prva smer – ne bo nadomestila klasičnega pristopa na Everest. Pretežka je, predolgo poteka v veliki višini, izpostavljena je viharjem. Vedno, dokler bo obstajala civilizacija, bo pričala o pogumu, tovarštvu in sposobnosti nekega majhnega naroda, ki je moral zelo pohiteti, da je ujel zamujeno.¹

Kdor je imel kdaj priložnost pogovarjati se s pokojnim Tonetom Škarjo († 2020), vrhunskim slovenskim alpinistom in predvsem himalajcem, bo vedel, kaj pomeni naslov knjige *Iskrí se beseda*. Kjer je bil Tone Škarja, tam se je iskriло. Škarjeva beseda je namreč iskriča v vseh pogledih – ne le da je bil mojster opisovanja doživetij, narave, posebej še himalajske, bil je tudi oster in neposreden v izražanju stališč, ki so bila stalnica pri njegovem izpostavljenem delu. Vrsto let je bil namreč gonilna sila pri pripravi in organizaciji zlasti velikih himalajskih odprav, od katerih jih je vrsto vodil tudi sam. In alpinisti so po naravi močni ljudje – z vsemi človeškimi slabostmi. Le predstavljamo si lahko, kako je Tone Škarja dobesedno krotil mlado kri, različne želje, gladil ali preprečeval zamere, povrhu pa

skrbel za celotno finančno in organizacijsko plat. A bil je na čelu Komisije za odprave v tuja gorstva (KOTG) pri PZS prav v letih, ko so slovenski alpinisti dosegali največje himalajske uspehe in Slovenijo postavljali na zemljevid himalajskih osvajalcev.

Knjiga ima dva avtorja – Žarko Rovščeka, ki jo je uredil in napisal prvi del, nekakšno razširjeno spremno besedo, in samega Toneta Škarjo z izborom njegovih besedil v drugem delu knjige. Želja je namreč bila bralcu predstaviti Škarjeva izbrana dela. A ker je njegov pisni opus res obsežen, je bila naloga urednika zelo zahtevna.

Med branjem mi je prišla na misel pot na goro. Če se zjutraj še malo loviš in nekako ne veš, kam in kako, se, ko si neke sredi pobočja, stvari postaviš prav in potem gre le še veselo navzgor. Tako je tudi v knjigi. Komentirani del, prva polovica knjige, sicer postreže z veliko količino zanimivih dejstev o Tonetu Škarji, z navedki njegovih izjav in zapisov, a bi si človek sem in tja zaželel malo več strukture – ali pa pojasnil. Poznavalci himalajizma in alpinizma sicer ne bodo imeli težav, še več, prav razveselili se bodo morda še kakšnega neznanege dejstva. Drugim, bolj laičnim bralcem, pa bo sem in tja kar malo zmanjkalo podlage. Je že res, da Žarko Rovšček povsod navaja vire in si vsak lahko poišče podrobne razlage, a bi dodaten stavek ali dva močno prispevala k razumevanju in pojasnjevanju ozadja. Drugi del knjige, kjer je izbor besedil Toneta Škarje, pa že zato bralca dobesedno potegne. Tu se prepletajo Škarjeva lirčna besedila z raznimi polemičnimi zapisi, a ker je vsebina urejena kronološko, je ta preplet razumljiv.

Poglejmo najprej, kaj vse zanimivega je Žarko Rovšček našel pri pregledovanju Škarjevega dela. Že kmalu pravi tole: "... je Škarja utemeljil z dejstvom, da je življenje eno samo in plezaš lahko samo, dokler si živ ... Lažje je v lepem vremenu steno preplezati kot pa v neurju priti živ iz nje." To kaže na pragmatičnost Škarjevega pogleda na svet in tudi pojasnjuje nekatere njegove odločitve. Ko Škarja govori o mitih in legendah alpinizma, pride do Nejca Zaplotnika, ki je na odpravi Everest 1979 z Andrejem Štremflemjem prvi stopil na

¹ Žarko Rovšček, Tone Škarja: *Iskrí se beseda*. Ljubljana, PZS, 2024. 248 str., 34,90 EUR.

vrh. Po Nejčevi smrti na Manasluju zapiše: "Včasih, a zares samo včasih, pa kdo z najvišjega vrha sploh več ne sestopi. Temveč kar nadaljuje: iz življenja je prestopil v mit." Veliko je še zanimivih izjav o alpinistih, saj je Škarja verjetno poznal prav vse, kar je lezlo na visoke vrhove. Tudi pri Mariji in Andreju Štremflju poudarja razumskost in srce ("Složno sta in še hodita za glasom srca."), predvsem pa vzajemnost, ki ju je ponesla do res izjemnih uspehov. Prav vzajemnost in sodelovanje je kot vodja himalajskih odprav moral nenehno imeti pred očmi. In biti skrajno racionalen. Tak je tudi pri pogledu na težke izgube, na smrti, ki jih je doživel veliko. In zapiše: "Kdor gre v Himalajo, pristaja na posledice. S srečo se ni hvaliti. Sreča ni zasluga, sreča je le sreča." Tudi pri sami organizaciji odprav, kjer je bil kot vodja KOTG vedno na udaru, se je večkrat zalomilo, prišlo do trenj, a sam jasno reče: "Lahkotnost v začetku – glavobol na koncu." In ko so mu mnogi metali polena pod noge, ukvarjal se je tudi z dolgovi odprav, v nekem zapisu reče: "Na vseh odpravah sem dobrote delil s člani, tegobe pa pobral sam. Denar je bil zame vedno samo sredstvo za izpeljavo podjetja." Tone Škarja je bil zelo premočrten in samo to ga je obdržalo v vrhovih organizacije slovenskega alpinizma dolga leta, tako da je postal siva eminenca.

Pri prvem delu knjige moram reči, da je Žarko Rovšček uspel iz Škarjevega življenja izluščiti vse tisto, kar ga najbolje označuje, in da bo tudi tisti, ki Toneta Škarje ni poznal, dodobra začutil njegovo osebnost. Seveda pa osebnost spoznamo najbolje kar iz samih Škarjevih besed, iz izbora besedil, ki jih je za dobro polovico knjige. Odličnih besedil. Tu morda omenimo le razmišljanje ob neuspešni ženski himalajski odpravi leta 1986: "Neizpolnjena želja je posebno za tiste, ki so prvič v Himalaji, bolj boleča kot za stare volkove, ki so se jim brazgotine porazov in spomini zmag že zdavnaj zlili v žametni okus dobrega uležanega vina ..." Tone je imel takih brazgotin in zmag verjetno za polno vinsko klet. Nenehna srečevanja s smrtjo razloži takole: "Lepo je preživeti srečanje s smrtjo. Saj zadnjega ne moreš, a vsako prejšnje tako srečanje človeku potrdi vrednost življenja – edinega, ki ga ima tukaj in je neponovljivo." A kljub racionalnosti se v Škarjevih besedah pogosto pokaže tudi njegova duša, še ko govori o vlogi Slovencev pri šoli za nepalske vodnike v Manangu v Nepal, konča z besedami: "Poslanstvo je v bistvu ljubezen." Ko pa je v gorah ali na poti, pa dostikrat začutimo vso lepoto, ki jo srka, njegova besedila postanejo lirična, prava visoka literatura (predlagam, da si denimo preberete prispevek Ne-fretete na str. 207).

Za zaključek lahko rečem le, da gre v knjigi *Iskri se beseda* za izbrana Škarjeva besedila z obsežno spremno besedo, ki dodobra osvetli osebnost Toneta Škarje in bo trajen dokument o velikem človeku – alpinistu. ●

Nevidna nevarnost

Sončna slepota

Planinarjenje v gorah je lahko izjemno osvežujoče in nagradujoče, vendar prinaša tudi določene nevarnosti, med katerimi je sončna slepota, znana tudi kot fotokeratitis, ena najbolj podcenjenih. Ta poškodba oči nastane zaradi prekomerne izpostavljenosti UV-sevanju, ki ga oddaja sonce in je nevidno človeškemu očesu.

Sončna slepota je stanje, ki se pojavi zaradi opeklin na roženici in veznici očesa, ki jih povzročajo UV-žarki. Težave se pojavijo mnogo prej in v težji obliki, če se gibamo po snežni površini, saj so oči izpostavljene še večji količini škodljivega sevanja. Sončna slepota je resno stanje, ki lahko povzroči trajne poškodbe vida, zato je pomembno, da se pravočasno zaščitimo pred UV-žarki in tako preprečimo njen nastanek, če pa do nje pride, moramo takoj ustrezno ukrepati.

Zaščita oči s sončnimi očali in s klobukom, ki senči tudi obraz, je v visokogorju nujna. Foto Iztok Cukjati

¹ Petra Zupet, dr. med., prof. šp. vzg.

		Stopnja UV sevanja				
		NIZKA	ZMERNA	VISOKA	ZELO VISOKA	EKSTREMNA
UV indeks		1-2	3-5	6-7	8-10	11+
ZAŠČITA		ZAŠČITA NI POTREBNA* *zaščita s sončnimi očali in kemičnimi pripravki svetovana pri dolgotrajnem izpostavljanju!				
		ZAŠČITA JE POTREBNA V opoldanskem delu dneva išči senco. Osebna zaščita z oblačili, pokrivali in kemičnimi pripravki!				
		EKSTREMNA ZAŠČITA Opoldne ostani v zaprtih prostorih! Išči senco! Osebna zaščita je nujna!				

Prikaz stopenj UV-sevanja (od nizke do ekstremne) pri naraščajočih vrednostih UV-indeksa (od 1 do 11 in več). Za lažjo predstavbo so stopnje UV-sevanja prikazane tudi z barvno skalo (nizka – zelena, zmerna – rumena, visoka – oranžna, zelo visoka – rdeča, ekstremna – vijolična).

Vir Kati Rupnik. Ultravijolično sevanje in zdravje. Nacionalni inštitut za javno zdravje, www.nijz.si, 2023.

Simptomi sončne slepote

Bolečina in zbadanje v očeh. Sončna slepota je zelo boleča zaradi luščenja odmrlih celic. Nove celice v večini primerov hitro rastejo in vid se povrne v nekaj dneh.

Pekoče oči. Oči postanejo pekoče in rdeče, kar je znak vnetja zaradi izpostavljenosti UV-žarkom.

Občutek tujka v očeh. Osebe pogosto občutijo, kot da imajo v očeh nekaj tujega, kar povzroči dodatno nelagodje.

Občutljivost na svetlobo (fotofobija). Oči postanejo izjemno občutljive na svetlobo, kar otežuje bivanje na prostem ali v svetlih prostorih.

Solzenje. Povečano solzenje je pogost simptom, ki se pojavi kot naravna obramba oči pred draženjem.

Zamegljen vid. Vid postane zamegljen in otežen, kar lahko otežuje izvajanje trenutne aktivnosti.

Otekanje vek. Veke lahko otečejo in postanejo rdeče zaradi vnetja.

Glavobol. Bolečina v glavi nastane kot posledica napetosti ali nelagodja v očeh.

Omotica. Občutek vrtoglavice ali izgube ravnotežja je lahko posledica poškodbe oči in splošnega nelagodja.

Začasna slepota. V hujših primerih lahko pride do začasnih izgub vida, kar pri prizadeti osebi povzroča paniko in strah.

Simptomi sončne slepote se običajno pojavijo nekaj ur po izpostavljenosti UV-sevanju in so lahko izjemno neprijetni in strašljivi. Simptomov sončne slepote mogoče ne bomo opazili takoj, saj se ti lahko pojavijo

še le po več urah izpostavljenosti. To pomeni, da lahko pride do resnih poškodb, še preden se zavemo težave. Poškodbe so običajnočasne; vid se po navadi povrne v 12 do 48 urah po začetku ustreznega zdravljenja. Huda oblika snežne slepote pa lahko privede do zapletov v obliki kroničnega draženja ali solzenja očesa.

Zakaj je sončna slepota bolj nevarna pozimi?

Pozimi so UV-žarki še posebej močni, saj se odbijajo od snežne površine. Sneg lahko odbije do 80 % UV-žarkov, podobno kot led, kar pomeni, da so oči izpostavljene povečani količini škodljivega sevanja. Druge površine, kot so zemlja, trava, skala, pesek ali voda, odbijajo manj UV-žarkov. Poleg večje intenzivnosti UV-žarkov zaradi odboja pomembno vpliva tudi višja nadmorska višina: planinci in smučarji pogosto obiskujemo gore, kjer je pač nadmorska višina višja. Na večjih nadmorskih višinah je atmosfera tanjša, kar pomeni manjšo absorpcijo UV-žarkov. Na vsakih tisoč metrov nadmorske višine moč UV-sevanja naraste za 10 do 12 odstotkov. Posledično se povečuje tveganje za poškodbe oči.

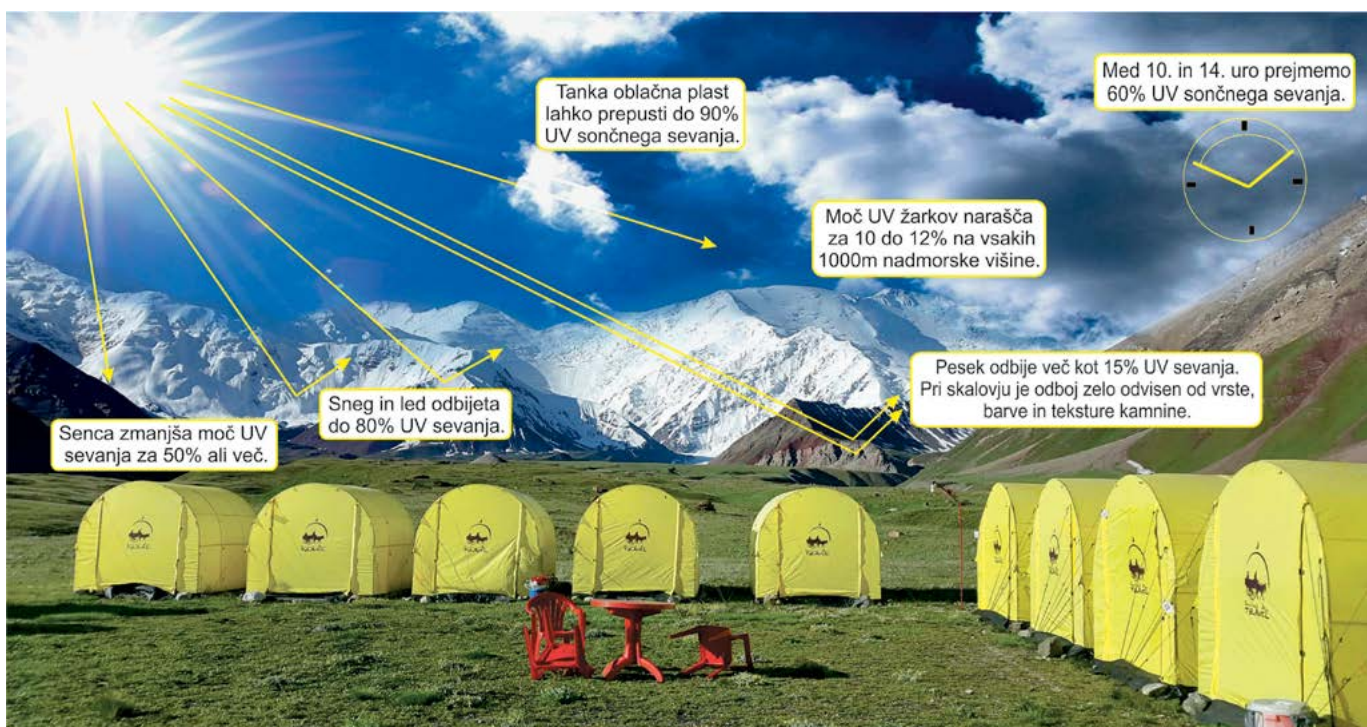
Na nastanek snežne slepote seveda vpliva tudi čas izpostavljenosti UV-žarkom. Pozimi se med smučanjem, plezanjem ali hojo po zasneženih poteh pogosto zadržujemo na prostem ravno med deseto in štirinajsto uro, ko prejmemo kar 60 odstotkov UV-sevanja. Daljša izpostavljenost v kritičnem delu dneva verjetnost poškodb oči še povečuje.

Dodatno opozorilo velja glede podcenjevanja UV-sevanja v oblačnih dneh. Nikakor ne smemo misliti, da tveganje za nastanek sončne slepote takrat ne obstaja, saj UV-sevanje še vedno prodira skozi oblake. Zato se moramo tudi v takih dneh ustrezno zaščititi.

Ne glede na to, kdaj se odpravljamo v gore, priporočam spremljati gibanja UV-indeksa pri Agenciji RS za okolje ali preko ene od vremenskih aplikacij. UV-indeks nam poda informacijo o jakosti UV-sevanja, ki bo to doseglo površje Zemlje. Je mednarodno sprejeta mera za moč UV-sončnega sevanja in se podaja za določen kraj in čas. Najbolj je odvisen od stopnje oblačnosti, nanj pa vplivajo tudi zemljepisna lega, nadmorska višina, letni čas in debelina zaščitne ozonske plasti, zato se lahko vrednosti UV-indeksa bližnjih krajev razlikujejo. Izražamo ga s števili v razponu od 0 do 16 v nižinskem svetu. V gorah so vrednosti UV-indeksa še večje, saj moč UV-žarkov z nadmorsko višino narašča. Pri nas UV-indeks dosega vrednosti med 0 do 9 v nižinskem svetu, v gorah do 10, izjemoma 11 (pri tem seveda ni upoštevan odbiti del UV-sevanja). Najvišje vrednosti UV-indeksa (16) beležimo v svetu ob ekvatorju, za nas pa je pomemben podatek, da so vrednosti UV-indeksa v Tibetu in Himalaji še višje.

Snežna slepota pri otrocih

Snežna slepota lahko nastane tudi pri otrocih. Ti so še posebej ranljivi iz več razlogov. Otroci imajo večje

zenice in prozornejše leče kot odrasli, kar pomeni, da UV-žarki lažje prodrejo v notranjost očesa. To povečuje tveganje za poškodbe roženice in drugih delov očesa. Otroci pogosto preživijo več časa na prostem, tudi med zimskimi aktivnostmi, kot so smučanje ali igranje na snegu. Njihova naravna radovednost in energija jih lahko vodita v dolgotrajno izpostavljenost sončnim žarkom. Otroci pogosto ne nosijo sončnih ali zaščitnih očal, kar povečuje tveganje za poškodbe oči, ter pogosto ne razumejo pomena zaščite oči pred UV-sevanjem, nezavedajo se nevarnosti, ki jih prinaša izpostavljenost soncu. Vedeti moramo tudi, da otroci morda ne prepoznajo simptomov sončne slepote takoj, kar pomeni, da se lahko poškodbe že razvijejo, preden opazijo resne težave. Simptomi snežne slepote pri otrocih so enaki kot pri odraslih osebah.

Kako ukrepati ob sumu na sončno slepoto

Če opazite simptome sončne slepote, je ključno ukrepati takoj, in to v naslednjih korakih:

- 1. Umik v senco ali zaprt prostor.** Takoj se umaknite na varno mesto z manj svetlobe; če je mogoče, uporabite tudi sončna očala.
- 2. Hladen obkladek.** Na oči položite hladen obkladek ali mokro krpo. Hlad pomaga zmanjšati oteklino in bolečine ter pomirja vneto roženico.
- 3. Izogibanje naporom.** Počitek je ključnega pomena; izogibajte se napornim aktivnostim in ne naprezajte oči. Udoben položaj z zaprtimi očmi bo pomagal pri okrevanju.
- 4. Kapljice za oči.** Uporabite umetne solze ali kapljice za oči, da zmanjšate nelagodje in ohranite vlago v očeh. Kapljice pomagajo pri lajšanju suhosti in draženja.
- 5. Nesteroidna protivnetna zdravila.** Po potrebi lahko jemljete zdravila proti bolečinam (npr. ibupro-

fen), da ublažite bolečine in zmanjšate morebitno vnetje.

6. Zdravniška pomoč. Če simptomi ne minejo v 24 do 48 urah ali se poslabšajo, se posvetujte z zdravnikom. Strokovnjak bo ocenil stanje vaših oči in predpisal ustrezno zdravljenje.

Preprečevanje sončne slepote

Za vsako bolezen in/ali poškodbo velja, da jo je mnogo bolje preprečiti kot zdraviti. To pri sončni slepoti lahko naredimo tako, da v hribih obvezno nosimo kakovostna sončna očala s 100-odstotno UV-zaščito. Očala naj bodo dovolj velika in zasenčena, da pokrivajo celotno območje okoli oči. Smučarska očala so odlična izbira za zimske športe. Pomembna so tudi pokrivala za glavo. Nosite klobuk ali kapo z širokim robom, ki nudi senco za obraz in oči, kar dodatno zmanjšuje izpostavljenost soncu. Za hidracijo oči uporabite kapljice za oči, da ohranite vlago in zmanjšate občutek suhosti. Redna uporaba kapljic lahko prepreči draženje med daljšim bivanjem na prostem. Spremljajte vremenske razmere; pred odhodom vedno preverite vremensko napoved in bodite pripravljeni na spremembe vremena ter prilagodite svojo opremo glede na razmere. Nenazadnje – izobrazite se o tveganjih, povezanih z UV-sevanjem. Zavedanje o nevarnostih UV-sevanja ter znanje o tem, kako zaščititi svoje oči, sta namreč ključnega pomena za preprečevanje poškodb.

Sončna slepota predstavlja resno nevarnost za planince, še posebej na zasneženih in lednih površinah zaradi intenzivnejšega UV-sevanja. Zavedanje te nevarnosti ter upoštevanje ustreznih preventivnih ukrepov sta ključnega pomena za zaščito zdravja oči med zimskimi aktivnostmi v naravi. Z ustrezno opremo in previdnostjo lahko uživate v čudovitih trenutkih v gorah brez skrbi glede poškodb oči! ●

Vpliv okoljskih dejavnikov na moč UV-sevanja
Foto Petra Zupet

Zdenka Mihelič

Zmagali ekipi iz Medvod in Litije

35. državno tekmovanje Mladina in gore

Na OŠ Pirniče v Pirničah je 18. januarja potekalo že 35. tekmovanje Mladina in gore za osnovnošolske ekipe, devetič pa so se pomerili tudi srednješolci. V planinskem znanju, teoretično in praktično, je tekmovalo 19 štiričlanskih osnovnošolskih in 16 dvočlanskih srednješolskih ekip.

V kako pomembnem planinskem okolišu tekmujejo, je mladim planincem povedal skriti gost Viki Grošelj.

Foto Manca Ogrin

Tekmovanje Mladina in gore je hkrati tekmovanje iz znanja in športno tekmovanje, saj planinstvo združuje obe prvini enakovredno, obenem pa je najbolj uveljavljena planinska preizkušnja za mlade iz znanj, veščin in izkušenj planinskega delovanja, ki osnovnošolce od 6. do 9. razreda pripravlja na varnejši, samostojni obisk gora. Deveto leto se s planinskimi izzivi spoprijemajo tudi srednješolci. Eno najpomembnejših tekmovanj za popularizacijo planinstva in spoštljivega odnosa do narave je tudi priložnost za druženje mladih planincev iz vse Slovenije. Regijskega tekmovanja se je 16. novembra 2024 na Vranskem, v Podnanosu in Ihanu udeležilo 55 ekip s po štirimi učenci od 6. do 9. razreda, 19 najuspešnejših ekip so si je odprlo vrata na 35. državno tekmovanje Mladina in gore (MiG). V kraju lanskih zmagovalk, kjer sta utrip narekovala občudovanja vredno planinsko znanje in dobra volja skoraj stotih tekmovalcev, so 35. državno tekmovanje MIG organizirali Planinska zveza Slovenije, Mladinska komisija PZS, Planinsko društvo Medvode, Osnovna šola Pirniče in Zavod za šport RS Planica.

Pred začetkom tekmovanja so s pesmijo in recitacijo ozračje razelektirili učenci OŠ Pirniče, tekmovalce pa so nagovorili podpredsednik PZS Roman Ponebšek, podžupanja Očine Medvode Mojca Murnik, ravnateljica OŠ Pirniče Damijana Božič Močnik, podpredsednik Mladinskega sveta Slovenije Jan Verovšek, načelnica Mladinske komisije PZS Ana Skledar in neumorna Brigita Čeh, ki je že več kot 20 let koordinatorka tekmovanja. Tokratni skriti gost Viki Grošelj, eno največjih imen slovenskega in svetovnega alpinizma, je tekmovalcem razložil, v kako pomembnem planinskem okolišu tekmujejo, le streljaj od Šmarne gore, ob vznožju katere je bil rojen Jakob Aljaž, in nedaleč od plezališča Turnc, kjer se je začel razvijati slovenski vrhunski alpinizem. Grošelj je vsakemu udeležencu podaril tudi angleški izvod svoje knjige *Krona Slovenije*.

Nepremagljive Planinske brihte

Tri- in štiričlanske ekipe osnovnošolcev in dvočlanske ekipe srednješolcev so tekmovanje začele dopoldne s testi iz planinskega znanja, ki so ga mladi pridobivali v planinskih krožkih, na taborih in v planinstvu nasploh. V finalni del državnega tekmovanja za osnovnošolce se je uvrstilo šest najboljših ekip, ki so v finalu v obliki kviza v živo odgovarjale na raznolika vprašanja iz Planinske šole in dodatnega gradiva o ekstremnih vremenskih dogodkih leta 2023. Znajti so se morale tudi v praktičnih nalogah o gibanju v gorah, na primer, kako pravilno namestimo cepin na nahrbtnik in kakšen je položaj telesa pri ustavljanju s cepinom, ter o orientaciji na nočnem nebu s pomočjo zvezd. Zmago med osnovnošolskimi ekipami so ubranile Planinske brihte (PD Medvode) pred Neustrašnimi (PD Dobrovlje Braslovče) na drugem in Cesarskimi lovci (PD Srednja vas v Bohinju) na tretjem mestu. Nepremagljive Planinske brihte, osmošolke Manja Goslar, Karin Jakša Jovanovski, Sara Mis in Viktorija Ana Šušteršič, letos že tretjič finalistke tekmovanja MiG, so se srčno veselile zmage pred domačimi navijači in dejale: "Čeprav smo bile že od začetka odločene, da bomo zmagale, smo se morale vseeno dobro

potruditi, je bilo pa malce lažje kot lani. Zmage smo seveda zelo veseli! Prepričane smo, da je tu pridobljeno znanje najbolj uporabno, kar ga dobiš na tekmovanjih." Njihova mentorica Mojca Resnik pa je ponosno poudarila, da se ji zdi "tekmovanje Mladina in gore pomembno, ker dekleta na njem pridobijo praktično znanje, ki ga lahko uporabijo v gorah. Da bodo lahko šle same oz. zaenkrat še z družino v gore, se znašle in znale poskrbeti za varnost, morda pa bodo želele znanje nadgraditi tudi v alpinističnem odseku ali kot planinske vodnice."

Srednješolski planinski mački

Na devetem tekmovanju MiG za srednješolce se je pomerilo šestnajst srednješolskih ekip. Sedmerica najboljših je morala v finalu poznati planinstvo od A do Ž, vrisovati točke na zemljevid, si nadeti plezalni pas in vpeti samovarovalni komplet, prepoznati dele cepina, izdelati vpleten bičev in prusikov vozle ter prepoznati cokle, ki ovirajo hojo v snežnih razmerah. Zmago je slavila dvojica Oi oi oi Baaaka (PD Litija), drugo mesto sta si prislužila Litijska luftarja (PD Litija) in tretje ekipa Stena (PD Idrija). Zmagovita srednješolska dvojica Oi oi oi Baaaka, Nuša Šef in Jurij Cvikl, sta stara znanca tekmovanja; Nuša je z osnovnošolsko ekipo že zmagala leta 2020, Jurij pa je bil leto prej član tretjeuvrščene ekipe. Gimnazijska maturanta, ki tudi sicer veliko prostega časa preživita v gorah, Nuša je mladinska voditeljica, Jurij pa navdušen športni plezalec, sta izpostavila: "Velika povezava je med učenjem in dobrim rezultatom ter kako dolgo že tekmuješ, saj iz leta v leto nadgrajuješ svoje znanje. Najuporabnejše je znanje gibanja v gorah, uporabe opreme in orientacije. In to, kar nabereš na terenu, lahko unovčiš na tekmovanju."

Teoretična vprašanja in praktične naloge so letos pripravili Urška Trček, Brin Tomc, Neža Kočvar, Nejc Bobovnik, Vanja Blažica, Jure Brečko in Franc Gričar. Najboljše ekipe so bile nagrajene s pokali in medaljami, srednješolci tudi z brezplačnim dijaškim taborom, vsi sodelujoči pa s praktičnimi nagradami in z obiskom domačije Jakoba Aljaža, navdušili pa so jih še s predstavitvijo prve pomoči in alpinistične opreme. Na likovnem natečaju z naslovom Jakob Aljaž – triglavski kralj je bila nagrajena Nina Bratun iz PD Litija, logotip tekmovanja pa je narisala Nika Cerk z OŠ Pirniče. ●

Že drugič zapored so osnovnošolske državne prvakinja postale Planinske brihte (PD Medvode) z mentorico Mojco Resnik, tokrat pred domačimi navijači na OŠ Pirniče.

Foto Manca Ogrin

Najuspešnejše srednješolske ekipe z zmagovalno dvojico Oi oi oi Baaaka (PD Litija) v sredini

Foto Manca Ogrin

Juso Ikanović

Gravura zadnje
kitice na napisni
ploščici
Foto Juso Ikanović

Prenj plánina je tam, kjer tišina šepeta

Spomin na Franceta Avčina (1910–1984)

V *Planinskem vestniku*¹ je France Avčin objavil svojo poemo v prozi pod naslovom *Prenj plánina*. Ustvarjena je bila leto poprej, natančneje 7. septembra 1954, in je njegova edina pesem, zapisana v slogu poeme v prozi in posvečena lepotam gorskega sveta. Takrat je bila, hote ali nehote, prezrta, spregledana ali nerazumljena.

Gorovje Prenja je v gorniškem svetu malo znano, a tudi Avčinovo poemo poznajo le redki. Toda pesmi so trdožive, tako da tudi neznane in pozabljene sčasoma dosežejo najvišje vrhove. Po Zehrudinu Isakoviću, avtorju knjige *Veličanstveni Prenj*, premore gorovje štirinajst vrhov višjih od dva tisoč metrov.

Avčina sem kot profesorja na katedri za električne meritve na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani spoznal leta 1974. Ljubezen do narave je bila vselej nad njegovim akademskim poslanstvom. V pogovoru s študenti je večkrat pripovedoval o svojih gorniških doživetjih. Za Prenj nam je govoril, da če ne vemo, kje ta gora leži, potem naj vemo, da je tam, kjer tišina šepeta. Šepet tišine, tam nekje! Kako razumeti nekaj, česar ne poznam, nisem videl in nikdar slišal. Takrat nisem vedel, da za pesniške navdihe ni tehničnih razlag in da mora pravi učitelj pustiti svoje učence v dvomih.

Mnogo let pozneje sem spoznal, da mira v tišini ne more razumeti nekdo, ki mu je hrup ljubši od tišine. Končno sem pesem *Prenj plánina* prebral bolj pozorno. Sodeč po pripisu pod pesmijo, se je Avčino popotovanje po Prenju odvijalo v septembru leta 1954. Že sama odločitev, da se poda na tako dolgo pot, je bila v tistem času velik izziv. Toda pravi popotniki in raziskovalci so znani po potrpežljivosti, lažje pre-

našajo utrujenost, manj spijo, in če spijo, spijo z odprtimi očmi. Po Avčinovi obsežni zapuščini in teorijah o nadnaravnih zmožnostih človeka sem to pripravljen verjeti. Avčin je na poti opazil nenavadna imena krajev, skozi katera je potoval, in jih opisal kot *nam neumljiva: Torda, Otiš, Idbar ...* Ni spregledal krajev s podobnimi imeni kot slovenska: *Škrbina, Stražica, Orlenica ...* Občasno je svoje navdušenje izpovedal v večjezični mešanici treh balkanskih narodov: *Trda za život je borba, moj brate!*

Tudi po svobodi pesniškega izražanja je poema nekaj posebnega. Delno spominja na pogovorni slog *južnjakov*, prišlekov iz južnih krajev, ki so imeli svojo srbohrvaško-slovensko jezično skovanko. V poemi zasledim še nekaj besed enakega kova: *kršna* (dobra), *šuma* (gozd), *vrela* (vrelci), *škraba* (čacka), *plakanje* (jok) ... Avčinova pot do gorske tišine Prenja je bila dolga ter je zahtevala veliko časa in še več postankov. Dovolj za človeka, da ne spregleda revščine in trpljenja sočloveka. Zapis in gorsko poemo je obogatil s tihim pridihom žalostinke. A Bosna ni več takšna, kakršna je bila Avčinova – *svobodna trdnjava ponižanih*. V njeni majavi državni trdnjavi je danes svobode manj, a ponižanih mnogo več. Poema *Prenj plánina* ni posvečena le lepotam nekega gorovja, je pesem domoljuba, dih človeške plemenitosti, ki še ni ugasnil.

Sedemdeset let pozneje

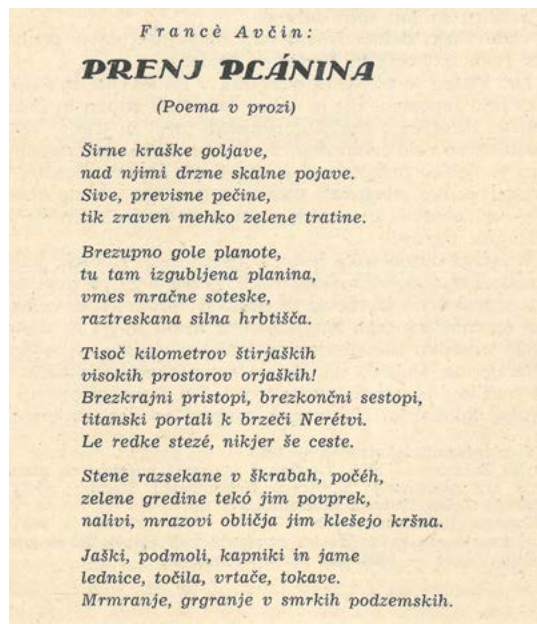
Preden se odpravim na pot, se po navadi najprej vrnem h knjigam in pokličem prijatelje. Največji izziv mi je oditi tja, kjer še nisem bil, in tja, kjer so bili meni znani in dragi ljudje. Njim je bilo zagotovo težje, se tolažim. Tudi tokrat ni bilo drugače. Z Majo, Joži in Borutom smo se odpravili na pot v Bosno in Hercegovino v gorovje Prenja. Poleg potovanja je tu bilo še moje skrito poslanstvo. S seboj sem nosil zadnjo kitico iz pesmi o Prenju, vgravirano v kovinsko ploščico. Napotil sem se tja, kjer je bil pred sedemdesetimi leti moj profesor. Hkrati sem skušal ugotoviti, kako je pesem, posvečena Prenju, povezana s knjigo *Kjer tišina šepeta*, in kaj se skriva v imenu Prenj. Za poemo in knjigo mi je odgovor že znan, kajti napisal ju je slovenski alpinist France Avčin.

Odgovor na vprašanje, kdo, kdaj in zakaj je gori dal takšno ime, je zahtevno brezpotje, na katerem tudi izkušeni zaidejo. Starodavna ljudstva so nadevala goram imena po podobah, v kakršnih so jih videvali in doživljali. Svoje doživetje gorovja je Avčin opisal v prvi kitici poeme: *Širne kraške goljave, nad njimi drzne skalne pojave*.

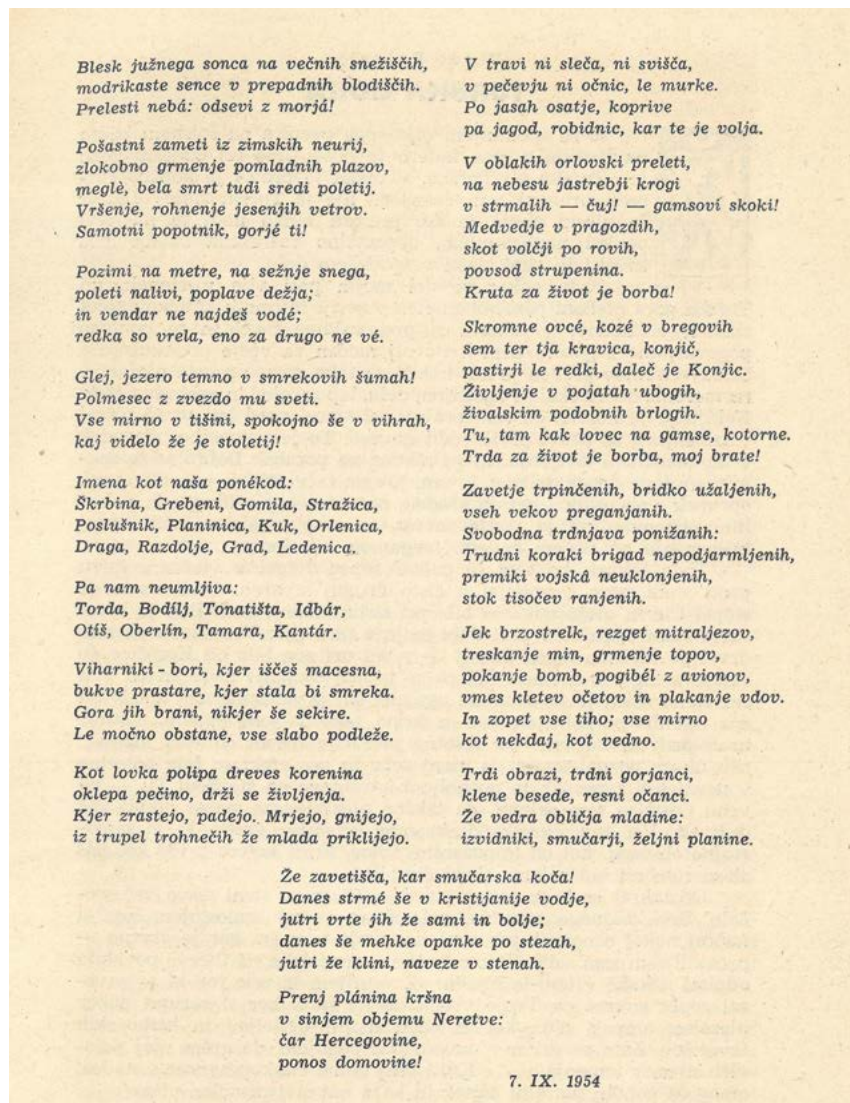
Gore so vselej nad nami, bližje so bogovom in dušam naših prednikov. Spoštovanje bogov in povezave s svojimi predniki so slovanska ljudstva častila še pred prihodom krščanstva. Domnevno v gorah Prenja počiva vrhovni slovanski bog *Perun*. Od tod naj bi izviralo ime gorovja. Drugo znano ime je latinskega izvora *Mons Daversus* (Strme gore). Je mlajše ime in sodi v antično obdobje vladavine rimskega cesarstva. Čim starejše je ime gore, tem večji je značaj v njem in latinski rek *Nomen est omen* je manj vraža kot resnica. Nekaj od te zgodovinske resnice je zapisano v antičnih zemljevidih, na katerih so Rimljani in Grki označili območja, na katerih so živeli Iliri. Ilirija je po površini presegala današnji prostor Balkana. Domnevno naj bi bili Iliri tukaj prisotni že štiri tisoč let in naj bi govorili eno izmed indoevropskih različic sanskrtskega jezika. Ker slovanskih bogov in Rimljanov za resnico ne morem vprašati, sem se odpravil v knjižnico po *Sanskrtsko-slovenski slovar*. Sanskrt premore več kot pet tisoč let častitljive starosti, še več, priznan je kot jezik mistike in duhovnosti. Sodi v družino indoevropskih jezikov, v kateri najdejo svoje korenine vsi slovanski jeziki. Tako pravijo jezikoslovci.

Na 232. strani slovarja sem našel zanimivo fonetično besedo. Prevajalec Bogdan K. Meško je sanskrtsko besedo *prAnj* prevedel v; dihati, vdihniti, živeti. Glede na to, kako gorovje Prenj doživljajo mnogi planinci in kako je opisano v Avčinovi poemi, je v imenu gorovja skrita še ena mistična razlaga. Starodavna ljudstva so zagotovo gorovja doživljala nadnaravno in kot dih življenjske moči. Če so stari Iliri govorili v sanskrtu, so svoje občutke v gorovju opisali z besedo *prAnj*. S prihodom Rimljanov je sanskrtška beseda začasno izgnila, s prevlado Slovanov na območju Balkana pa je prešla v današnji slovanski Prenj. Slovanska različica je z majhno fonetično spremembo ostala najzvestejša

svojemu izvirnemu imenu *prAnj*. Ne glede na to, kako bomo razumeli starodavne besede, verjeli bogovom ali zgodovinskim domnevam in ali bomo enkrat razkrili vse skrivnosti gorskega sveta, sta naš globoki vdih in dolgi izdih v gorah najdaljša.

Avčinova
poema v prozi
Arhiv
Planinskega
vestnika

Pogorje Prenja;
spredaj levo Otiš,
desno Zelena glava
Foto Juso Ikanović

Na vrhu Prenja, z mislimi malo više

Po zaslugi Seada Ribića, predsednika planinskega društva Borašnica iz Konjica, nas je v tem bosanskem mestecu pričakala simpatična Šejla v mitsubishijevem džipu. Po nekaj kilometrih vožnje po asfaltni cesti proti Boračkemu jezeru smo prispeli do vasi Konjička Bijela in kraja Pilane, kjer se je asfalt končal. Sledila je težko prevozna, strma in prepadna makadamska cesta, ki nam je kmalu ponudila slikovito kuliso gorskih razgledov. Po daljšem molku se je voznica začela zanimati za naše udobje in nas vprašala, zakaj smo tako tihi. Zaradi slabe ceste ali zato, ker je za volanom ženska?

Mene je skrbelo tretje. Med vožnjo je namreč brezskrbno drsala s prsti po telefonu v drugi roki. V šali smo to vožnjo poimenovali za "brezplačno dvourni, štiriindvajsetkilometrsko masažo notranjih organov", seveda le v eni smeri. Vožnja se je končala na višini 1350 metrov na prostranem travniku v zatrepu doline Tisovica, od koder smo začeli vzpon. Po uri zmerne hoje smo prispeli do vznožja Zelene glave na višini 1593 metrov, kjer na severni strani gore stoji bivak Vrutak. Bivak je zaprtega tipa in zanj skrbi PD Borašnica iz Konjica. Za prenočevanje je potrebna napoved. Bivak je poimenovan po niže ležečem vodnem izviru Vrutak, v katerem si lahko privoščimo mrzlo visokogorsko vodo. Pot od bivaka do izvira je dobro označena in dosežemo ga v slabih desetih minutah. Pravijo, da je tanki curek izvirske vode vedno enak. Pot proti vrhu je mešanica zloznega vzpona in nekaj krajših odsekov zahtevnejše poti, dobro zavarovane z jeklenicami in klini. Po dobro vidni in markirani poti je treba pridelati 800 metrov višinske razlike, za kar smo potrebovali približno tri ure. Tukaj opisana pot velja kot najkrajši pristop do vrha Zelene glave.

23. junija 2024 sem končno tu. Prišel sem sem, kjer še nikdar nisem bil in kamor me je gnala tiha zaveza

iz študentskih dni. Smo na najvišjem vrhu Prenja, na Zeleni glavi, 2103 m. V roki sem držal tablico z napisom, Borut pa baterijski vrtalnik. Joži se je trudila vse ovekovečiti. Na vrhu prisotnim planincem prevajam kitice poeme v bosanski jezik. Mladenka iz Konjica pravi, da je vse razumela, tudi besedo o objemu. Avčinova poema je po sedemdesetih letih našla svoje rojstno mesto, vrnila se je tja, kjer je nastala, kjer jo bodo najbolje razumeli, v objem reke Neretve. Ena sama kitica pesniškega navdiha je podarjena Prenj plánini, na kateri bo v tišini šepetala Avčinovo in našo zgodbo. Ljubezen do narave in domovine, ki jo preveva, bodo občutili mnogi, a najbolje jo bodo razumeli domoljubi iz teh krajev. Avčinova *Prenj plánina* je več kot le pesem, je svojevrstna himna temu gorovju. Za mano ostaja veličastni Prenj in še ena domneva več o nastanku njegovega imena. Na poti vrnitve v dolino Tisovice razmišljam o Avčinu, njegovih sanjah in naši resničnosti brez sanj. Jaz bi najraje današnjo resničnost zamenjal za svoje sanje in najvišji vrh Prenja preimenoval v Avčinov vrh. Tako trdno bi bilo vse na svojem mestu kot nikoli do zdaj. Vsaka pot se enkrat konča, najboljša doma. Tako pravijo največji popotniki. Odprl sem knjigo *Kjer tišina šepeta* in prebral zapis avtorjevega uvodnika 31. marca 1964. V zadnjem stavku z eno samo besedo omenja ruskega pisatelja Ivana Sergejeviča Turgenjeva (1818–1883), ki je bil velik ljubitelj narave, strasten lovec in borec za človekove pravice. Pisal je pesmi v prozi in je avtor zbirke novel *Lovčevi zapisi*. Podobnost med ruskim pisateljem in Francetom Avčinom je več kot očitna. V zaključni misli v uvodniku knjige *Kjer tišina šepeta* svoje skrivnostno druženje s Turgenjevimi zapisi Avčin tudi razkrije in hkrati opomni na naše večne skrbi: kaj bo potem, ko nečesa ne bo. *Ko ne bo ne tebe ne mene in nikogar več, ki bi s Turgenjevimi še iskal skritih svetišč, kjer le tišina šepeta.*² ●

² Francè Avčin:
*Kjer tišina
šepeta*. Ljubljana,
1980 (četrti,
dopolnjena izdaja).

Društvo še vedno mladosti polno

70 let APD Kozjak Maribor

Akademsko planinsko društvo (APD) Kozjak Maribor je v letu 2024 obeležilo sedemdeset let delovanja. Vrhunec praznovanja častitljive obletnice se je odvil 16. oktobra 2024 v Narodnem domu Maribor.

Zgodbe preteklosti in sedanjosti so bile povezane v scenariju kulturnega programa, ki ga je popestrila štajerska melodija na harmoniki ter čudoviti spomini, ujeti v fotografiji in bogati besedi – od rojstnega dne društva pa vse do današnjih dni. Slavnostni nagovori so bili nanizani okoli podelitve pohval posameznim članom društva za njihove brezštevilne ure prostovoljnega dela, dosežke na tekmovanjih, vztrajnost in za kljubovanje neskončnim izzivom izvajanja aktivnosti planinskega društva.

Čas praznovanja

„Zahvala gre ustanoviteljem društva in vsem aktivnim članom društva, ki so lahko ponosni na svoje neumorno delo in prehojeno pot,“ je na slovesnosti povedal podpredsednik Planinske zveze Slovenije (PZS) Jožef Bobovnik. Poudaril je pomen aktivnega delovanja posameznih odsekov društva, tudi na področju mladih.

Čestital je članom APD Kozjak Maribor za njihovo plemenito delo in za njihovo vztrajnost – desetletja vzponov in uspehov. Članom društva je zaželel vztrajnosti tudi v prihodnje, varne vzpone, turne smuke in uspešno nadaljnje planinsko delovanje.

Predsednik APD Kozjak Maribor Tomaž Langerholc je poudaril, da je letošnja obletnica čas praznovanja in priložnost za razmislek o poti, ki so jo začrtali ustanovitelji, o vseh tistih, ki so to pot nadgradili, in o prihodnosti, ki je pred nami: „Ne moremo in ne smemo mimo ustanoviteljev, ki so pred sedmimi desetletji prepoznali, kako pomembno je združiti ljubezen do gora, športnega duha in povezanost med ljudmi. Njihova vizija je bila ustvariti prostor, kjer bi se oblikovale skupne vrednote in gradili trajni odnosi, zavezani naravi in prijateljstvu.“ Iskreno se je zahvalil vsem, ki so skozi desetletja prispevali svoj čas in ure prostovoljnega dela, pomagali pri organizaciji planinskih ali

*Vrhunec praznovanja častitljive 70-letnice APD Kozjak Maribor se je odvil 16. oktobra 2024 v Narodnem domu Maribor.
Foto Sergej Damiš*

alpinističnih tur ter sodelovali v izobraževanju novih generacij. V optimističnem duhu je spodbudil člane k nadaljevanju poslanstva: ohranjanju spoštovanja do gora, izobraževanju mladih generacij ter skrbi za varnost in prijateljstvo na raznovrstnih gorskih poteh. Na slovesnosti je PZS za dolgoletno prostovoljno in uspešno delo na različnih področjih planinstva podelila tudi planinska priznanja. Zlati častni znak PZS so prejeli Marjan Gselman, Davorin Mesarec, Boris Strmšek, Anton Golnar in Dragoslav Dimnik, srebrni častni znak PZS Luka Rutar, Aleš Osrajnik, Damijan Karničnik - Pohorc, Milan Sovič, Anna Sorger, Brin Kovačević in Drago Tutek, bronasti častni znak PZS pa Matevž Pečovnik - Pečo, Anja Neral, Žiga Štamper, Pavla Pfeifer, Peter Kaurin, Rok Pliberšek, Marcel Mumel, Timon Zore, Ana Stamenčič, Urška Repušič in Miran Vajda. Podeljeni sta bili tudi dve Knafelčevi priznanji za trud in nesebično pomoč pri urejanju planinskih poti neumornima markacistoma, in sicer Stojanu Musterju in Ivu Zimetu.

Razvejana dejavnost društva

Društvo po jubilejih sicer šteje leta, vendar je po aktivnostih vsaj tako mlado, kot je bilo daleč nazaj. Osredotoča se na več prednostnih nalog – izvajajo različne planinske, gorniške, alpinistične in plezalne aktivnosti ter gorskoreševalne akcije, namenjene različnim ciljnim in starostnim skupinam, s čimer se krepi medgeneracijsko sodelovanje. Društvo se posveča usposabljanju za delo v planinski organizaciji in usposabljanju planincev za varnejše obiskovanje gora – pokriva vsa področja gornišтва od izobraževanja planincev, športnih plezalcev, alpinistov in markacistov do turnih kolesarjev ter delo z mladimi.

Prejemniki zlatega
častnega znaka PZS
s predsednikom
APD Kozjak
Maribor Tomažem
Langerholcem
Foto Sergej Damiš

Podpredsednik PZS Jožef Bobovnik je ob 70. obletnici APD Kozjak Maribor predsedniku Tomažu Langerholcu predal jubilejno listino za uspešno delo in prispevek k razvoju slovenskega planinstva.
Foto Sergej Damiš

Društvo je aktivno tudi na področju kulturne, založniške in arhivske dejavnosti – člani društva so avtorji številnih filmov, knjig, člankov, fotografskih razstav in projekcij, s čimer pomembno širijo gorsko kulturo. Poslanstvo APD Kozjak Maribor je predvsem izobraževanje novih generacij gornikov.

Danes se ponaša z bogato zgodovino in statusom društva, ki deluje v javnem interesu na področju športa. APD Kozjak Maribor je član PZS, Med-

društvenega odbora PD Podravja in Športne zveze Maribor. V letih, odkar društvo deluje v prostorih Pekarne, se je v tečaje vključilo več kot tisoč posameznikov. V letu 2024 se je v društvo včlanilo skoraj štiristo članov.

„Prihodnost je v rokah mladih generacij. Omogočimo jim varno obiskovanje gora, z veseljem jim predajmo svoje znanje in izkušnje ter vrednote, ki so del skupne zgodbe APD Kozjak Maribor,“ je še dejal predsednik društva APD Kozjak Maribor Tomaž Langerholc.

Po uradnem delu je sledilo druženje s priložnostjo obujanja spominov in zgodb iz pestre in dolge zgodovine obiskovanja gora, deljeni so bili spomini, glasovali so za fotografijo desetletja, prisotni so se ozirli v prihodnost, ki bo še naprej povezovala ljubitelje gora in narave. V letu 2024 so se ob obeleževanju sedmih desetletij skupne hribovske poti v organizaciji društva vrstila raznovrstna predavanja, odprave v tujino, delavnice in usposabljanja ter družabni dogodki.

Zgodovina od obrtnikov do akademcev

Akademsko planinsko društvo Kozjak Maribor je bilo ustanovljeno 21. marca 1954 kot Planinsko društvo (PD) obrtnikov, pozneje se je preimenovalo v PD Obrtnik, nato leta 1964 v PD Kozjak, leta 1995 pa je bilo dodano ime ‚Akademsko‘. Danes se s ponosom predstavlja pod imenom Akademsko planinsko društvo (APD) Kozjak Maribor. Leta 2001 je APD Kozjak Maribor v Pekarni nad Bukvarno Ciproš zgradil in namenu predal prvo umetno balvansko steno v mestu. Stena je bila razširjena leta 2015 in leta 2019. Leta 2021 so bili ob balvanski steni urejeni društveni prostori.

Društvo uresničuje zastavljeno vizijo vse od ustanovitve. V okviru društva deluje več različnih odsekov. Alpinistični odsek obstaja od 9. maja leta 1957; z alpinističnimi inštruktorji organizira alpinistično šolo, ki se je vsako leto udeleži do trideset slušateljev in je razdeljena na letni in zimski del. Teoretični del alpinistične šole se izvaja v društvenih prostorih, praktični

del pa na terenu v obliki vaj in skupnih tur. Alpinistični odsek iz vrst tečajnikov pridobiva nove člane, inštruktorje ter vrhunske alpiniste. Člani se redno uvrščajo v ožji izbor za najboljšega slovenskega alpinista/alpinistko leta, že nekajkrat pa so ta naslov tudi osvojili. Športnoplezalni odsek od leta 1998 izvaja šolo športnega plezanja za otroke in mladino, ki jo obiskuje več kot petdeset otrok. Organiziran je tečaj športnega plezanja za odrasle, ki se ga letno udeleži do dvajset tečajnikov. Na plezalni steni v Pekarni redno pleza okoli sto petdeset članov; na „Stenci“ poteka tudi rekreacijska vadba članov ter treningi vrhunskih alpinistov in športnih plezalcev, članov APD Kozjak Maribor. Člani se udeležujejo regijskih, državnih, evropskih in svetovnih tekmovanj v športnem plezanju. Planinska Sekcija Vinarje letno izvede po trinajst izletov v sredogorje in dva do tri izlete v visokogorje. V sekciji vztrajno ohranjajo tradicijo, in sicer se 2. januarja podajo na tradicionalni izlet na Urban, prvo nedeljo v juliju pa na spominski pohod k Sv. Duhu na Ostrem vrhu; prav tako je priljubljen izlet v neznanu. Sekcija veteranov ponuja raznovrsten izbor planinskih izletov, kolesarjenj in druženj v neposredni bližini, po Sloveniji in zunaj meja. Turnokolesarski odsek društva skrbi za promocijo turnega kolesarstva kot obliko gibanja v gorah, organiziranje skupnih tur ter izobraževanje za turnokolesarskega vodnika I in II. Sekcija markacistov skrbi za petindvajset kilometrov urejenih planinskih poti. Odsek za varstvo gorske narave namenjena posebno skrb varovanju gorske narave – tudi z letos na novo usposobljenimi varuhi gorske narave. V letu 2024 je bilo obnovljeno delovanje Mladinskega odseka APD Kozjak Maribor, s katerim želi društvo ponovno privabiti k planinskemu udejstvovanju najmlajše člane društva. Društvo redno sodeluje z Gorsko reševalno službo Maribor; člani so reševalci in gasilci ter sodelujejo v civilni zaščiti. Celovito delovanje društva se skozi leta ni kaj dosti spreminjalo, redno pa društvo svoje aktivnosti objavlja na spletni strani <https://www.kozjak.org/>. ●

V Ciringi v Svečini v občini Kungota je letos zaživel obnovljeno naravno plezališče Pruh z urejenimi plezalnimi smermi vseh težavnosti in stopenj, tako za mlade kot starejše.
Foto Tomaž Langerholc

Andreja Senica¹

Pogled na
Dravsko dolino
Foto Andreja
Senica

Mučka obhodnica

Krožna planinska pot nad Muto

Planinsko društvo Bricnik Muta, ustanovljeno 24. novembra 1995, je leto dni po ustanovitvi odprlo še svojo krožno planinsko pot, ki poteka po zaselkih in nekdanjih graničarskih poteh na meji z Avstrijo.

Začetek poti je v centru Zgornje Mute ob še danes delujočem vodnem stolpu iz leta 1931. Nadaljuje se zahodno v smeri Gortine in kmalu na desni strani v dolini potoka Bistrice zagledamo kovačijo, ki je bila prvič omenjena leta 1573. Nad njo se dviga hrib Grašinkogl; ime pa je dobil po stari graščini na vrhu, od katere so ostale le še razvaline. Del poti proti Gortini vodi po kolesarski poti, ki se pri kapelici odcepi desno in gre skozi del naselja ter preči dvorišče kmetije Hitl - Plazovnik. Mi nadaljujemo po markirani poti in se začnemo kmalu vzpenjati proti prvim kmetijam na Pernicah. Od kmetije Kučer je lepo viden začetek Bistriškega jarka, ki se konča pri jezu pod Golico na avstrijski strani. Naslednja kmetija je Kuhelnik, od koder je prelep razgled na velik del Dravske doline. Na tem mestu stojita klop in tabla z verzi Konrada Dolerja o lepotah te doline. Od tu naprej je pot nekoliko bolj strma, pelje skozi gozd in ko se strmina nekoliko poleže, smo že blizu najvišje točke. Levo in zahodno od nas leži kmetija Napečnik, desno pa Ravnik - Krajnc. Kažipot nas usmeri spet v gozd in pridemo do zanimivega bora, ki je očitno preživel hudo neurje. V bližini levo je kmetija Arl Palko. S tega razgledišča vidimo vse do Kop, Kremžarice, Uršlje gore, Raduhe, Pece, Obirja, v res dobri vidljivosti tudi do Triglava. Pri Arlovem križu zavijemo desno in kmalu smo pri nekdanji šoli na Pernicah. Nekoliko dalje je domačija Knez, kjer v skrinjici najdemo žig.

Takoj za cerkvijo sv. Simona in Jude na višini 1059 metrov zavijemo desno proti Bistriškemu jarku in mimo nedograjenega vikenda. Prva kmetija na poti je Porčnik, naslednja pa Zgornji Rebernik. Nekaj časa gremo po cesti, mimo Ota in Jakopina, nato se mimo Lipnika napotimo proti Lipnikovemu mlinu na potoku Bistrici. Stopimo še čez most nad Bistrico in že smo pri nekdanji karavli v Bistriškem jarku. Nekaj časa se držimo Bistrice, nato nas pot popelje levo, proti Sv. Jerneju. Stopamo po nekdanji, dobro ohranjeni graničarski poti. Prva kmetija na tej poti je Lubejevo, ki je poznana po krušni peči na prostem, edini na tem koncu Slovenije. V njej še vedno pečejo kruh. Nadaljujemo po kolovozu do ravnice, kjer se nam pridruži pot z avstrijske strani. Združeni nato vodita k Sv. Jerneju, cerkvi na višini 1038 metrov. Žig poti je pri kmetiji Primož, kjer se lahko tudi okrepčamo. Nadaljujemo čez polje, mimo vikendov in kapelice sv. Izidorja do potoka Vud na meji z Avstrijo. Prečimo dobro ohranjen most (zgradili so ga graničarji) in kmalu smo na razpotju poti za Sv. Lovrenc v Avstriji. Mi pa jo uberemo desno proti kmetiji Odernik. Nadaljujemo po vozni cesti proti zadnjemu vrhu na naši poti, proti Bricniku, 1017 m. V manj kot eni uri smo na vrhu, ki pa žal ni razgleden. Žig je v skrinjici poleg lične mizice in klopi; oboje so postavili naši markacisti. Po približno petih minutah sestopa dosežemo razgledno točko s klopco – Bricnikov balkon.

¹ Povzeto po vodničku *Planinska pot Muta-Pernice-Sv. Jernej-Bricnik-Muta* avtorja Ernesta Preglava, ki ga je izdalo Planinsko društvo Bricnik Muta leta 2015.

Markirana pot nas nato vodi do kmetije Žoher. Če zavijemo desno po asfaltni cesti, si mimogrede lahko ogledamo še cerkev sv. Primoža, znano po dveh, pred kratkim delno obnovljenih zvonikih. Od cerkve je v lepem vremenu krasen razgled na sosednje Pohorje, vidimo Muto, Vuzenico, radeljsko kotlino ter dolino Drave proti Mariboru. Vrnemo se nazaj do kmetije Žoher in po markirani poti nadaljujemo mimo kmetij Pohternik in Sušek. V centru Spodnje Mute hodimo ob Bistrici, gremo mimo glasbenega doma in rotunde sv. Janeza Krstnika, ki jo je leta 1052 posvetil papež Leon IX, ko je tod mimo potoval na Dunaj; vsekakor je rotunda vredna ogleda. Pred viaduktom prečkamo potok Bistrice, tik preden se ta izliva v Dravo. Po desetih, petnajstih minutah smo na izhodišču na Zgornji Muti, kjer je v skrinjici na vodnem stolpu vpisna knjiga.

Za celotno pot potrebujemo 6 do 8 ur, dolžina poti je 25 kilometrov, skupna višinska razlika, ki jo moramo premagati, je 1505 metrov. Prehodna je v vseh letnih časih, najbolj prijetna je spomladi in jeseni, zima pa ji doda še poseben čar. Kartončki za zbiranje žigov so na voljo vsak četrtek v planinski sobi na Muti, Glavni trg 22, v času uradnih ur ali pisno po elektronski pošti pdblicnik.muta@gmail.com.

Za opravljeno pot ob predložitvi kartončka prejmete spominsko značko. Na delu poti se gibamo ob meji z Avstrijo, vendar težav ni, le dokument moramo imeti

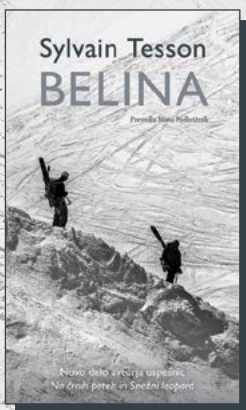
pri sebi. Celotna trasa je dobro markirana, na vseh razpotjih so smerne table. Za orientacijo služi tudi zemljevid *Pohorje*, PZS, 1 : 50.000. Pot je krožna, na koncu poti smo na izhodišču pri svojem jeklenem konjičku. ●

Cerkvica sv. Primoža
Foto Andreja Senica

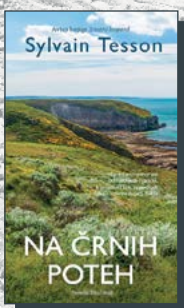
Sylvain Tesson
BELINA

NOVO

V štirih zimah se je drzni francoski popotnik Sylvain Tesson v družbi gorskega vodnika Daniela du Laca podal na plezalno in turno smučarsko avanturo čez celotno alpsko verigo.

Francoski pustolovec se v knjigi *Na črnih poteh* odpravi peš po Franciji, da bi po nesreči ugotovil, ali je še za kakšno rabo, v *Snežnem leopardu* pa s fotografom v Tibetu išče skrivnostno divjo mačko.

Irena Cerar
SVETIŠČA NARAVE
Sedem tednov vseživosti

Knjiga je osebni poklon slovenski naravi, zgodbam in znanju, ki nam jih (lahko) predaja, pa tudi ljudem, ki jo naseljujejo, raziskujejo in varujejo.

VELIKA NAGRADA
40. SLOVENSKEGA
KNJIŽNEGA SEJMA –
KNJIGA LETA 2024

To je eno najlepših naravopisij, kar sem jih prebrala, prav zato, ker govori o tem, v kako divji deželi še živimo. In kakšno neskončno razkošje je to.
– Irena Štaudohar

LITERATURA

Andrej Grmovšek, Viktor Relja:
Moderne večraztežajne smeri, 3.
izdaja. Planinska založba, 2024. 387
str., 34,90 EUR.

Dvojezični plezalni vodnik predstavlja 69 sten z več kot 300 navrtanimi smermi v naših gorah. V angleščino ga je prevedel Aljaž Anderle. Spomnim se, kako sta Suzana in Viktor Relja predstavljala nove hribovske športne smeri na svoji spletni strani: opis dostopa, ročno narisane skice smeri in vrisane značilnosti v steni ter ocene težavnosti raztežajev. Kolikor vem, sta bila med prvimi, če ne celo prva, ki sta se sistematično začela ukvarjati s to zvrstjo plezanja. Prva izdaja vodnika leta 2020 je zajemala deset sten manj kot izdaja leta 2024; že leta 2021 pa je izšel ponatis.

V uvodnem poglavju avtorja na kratko predstavita slovenske Alpe in gornišstvo. V zgodovini je oboje, skupaj z alpinizmom, imelo pomembno vlogo pri dokazovanju nemškemu planincem in njihovemu Alpenvereinu, čigave so slovenske gore. Športno plezanje v gorah se je počasi razvijalo, na tem področju smo zaostajali za alpskimi narodi. Bolj se je začelo uveljavljati pred približno štiridesetimi leti. V Zasnovi vodnika zvmemo, da je v njem predstavljena večina obstoječih večraztežajnih in s svedrovci opremljenih smeri. Tiste do težavnosti 6b so večinoma opremljene s svedrovci dokaj na gosto; v težjih pa so razdalje med svedrovci daljše.

Sledi zanimiv zgodovinski pregled uporabe svedrovca ali *spita* (*spit* je mednarodni izraz angleškega izvora) v naših gorah. Pri nas sta prva zabila klin, ki velja za predhodnika današnjega svedrovca, Franc Herle in Gustl Vršnik leta 1941 v severni steni Ojstrice. Herle je verjetno zvrtil luknjo s koničastim zidarskim dletom in vanjo zabil klin, ki ga je učvrstil z lesenimi *kajlami*. Prvotna Vzhodna smer se je pozneje preimenovala v Herletovo smer. Med alpinisti ni bilo enotnega mnenja o svedrovcih, za mnoge je bila njihova uporaba sporna. Kljub temu so v šestdesetih letih z njihovo pomočjo preplezali nekaj zahtevnih smeri, med njimi *Obraz Sfinge* in *Raz Mojstranških veveric* v Triglavu.

Grmovšek in Relja omenita tudi izsiljevanje *diretissim* s svedrovci v Dolomitih in Maestrijev naskok na Cerro Torre s pomočjo kompresorja. Tudi Reinhold Messner je bil nasprotnik vrtanja, vendar se *spiti* niso zgolj obdržali, njihova uporaba se je vedno bolj širila. Danes v alpskih stenah obstaja množica smeri, v katerih *spiti* služijo le za varovanje in omogočajo (pogojno) varno plezanje. Obstaja stroga etična pravila o tem, kako vrtati, kako na gosto ter na kakšen način.

Poglavje Etika v slovenskih gorah je široko zastavljeno in razdeljeno na več podpoglavij: etika gibanja, plezanja in opremljanja novih smeri; gorsko okolje, lokalno prebivalstvo in zasebna lastnina, rastlinske in živalske vrste, alpinistično-plezalna etika, spreminjanje skale, varovanje, klini in premično varovanje, svedrovci v prvenstvenih smereh, zamenjava ter nameščanje novih svedrovcev v obstoječih smereh. Sledi razlaga opisa sten in smeri: od zaporedne številke in imena stene, izhodišča, dostopa, sestopa, razlage lestvice ocen težavnosti (francoska, UIAA, ameriška YDS), opremljenosti smeri s fiksnimi varovali, kakovosti kamnine, potrebne plezalne opreme s simboli, kakovosti svedrovcev pa do imen avtorjev smeri, načina opremljanja in ponekje prve proste ponovitve.

Prispeli smo do prve stene v knjigi, Gladko čelo in istoimenska smer. Na preglednem zemljevidu mi številke te stene ni uspelo najti. Smeri

so oštevilčene tudi v okviru stene. Da ne bi goli opisi izpadli preveč administrativno, sta avtorja povabila deset znanih alpinistov, naj odgrnejo zaveso, tako da bo bodoči uporabnik njihovih kreacij lahko spoznal razne zanimivosti pri nastajanju določenih smeri. Te "črtice" so zanimiva in dobrodošla poživitev knjige.

Zaporedje gora in sten teče od zahoda proti vzhodu. Strukturo predstavitve sestavljajo: zaporedna številka stene, koordinate parkirišča in vstopa v steno s QR-kodama, pregledni zemljevid s številko stene, ki jo je treba občasno poiskati na prejšnjem ali naslednjem zemljevidu, oštevilčene smeri z oceno težavnosti in obvezno prosto preplezljivo oceno, dolžina smeri, ocena opremljenosti (Sn) in resnosti smeri (Rn), simboli za kakovost skale, ime in priimek prvih plezalcev ter leto vzpona. Smeri so vrisane v fotografijo stene z različnimi barvami, označeni so raztežaji z ocenami in stojišča, ni pa klasičnih risanih skic niti kratkega opisa smeri. Vodnik ponuja širok nabor navrtanih smeri, njihova težavnost je tako raznolika, da bodo zanimive tako za najboljše plezalce kot za tiste začetnike, ki obvladajo varovanje in vrvno tehniko. Morda bo zbudil tudi zanimanje alpinistov, ki so iz tega ali onega razloga opustili pravi alpinizem, vendar bi v hribih še plezali.

Mire Steinbuch

Mitja Peterneel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške. Tretja, dopolnjena in razširjena izdaja. Sidarta, 2024. 400 str., 34,90 EUR.

V leposlovnii literaturi je poznana misel, da pisatelj pravzaprav vse življe-

nje piše eno samo knjigo. V prenesenem pomenu lahko ob pričujoči izdaji zapišemo, da njen avtor Mitja Peter nel ves čas piše en turnosmučarski vodnik. Katerega pa, sedaj že v tretji, dopolnjeni in razširjeni izdaji bogato dopolnjuje, preoblikuje, odvzema manj zanimive ter dodaja nove, še nepoznane in izzivalne turne smuke.

Tretja izdaja, ki je pred nami skorajda še topla (luč sveta je simbolično ugledala prav za božič minulega leta), sledi že dobro izdelanemu konceptu svojih dveh predhodnic. Bistvena novost, ki jo prinaša, je razširitev s Koroške proti severu na pokrajino Lungau, ki sicer leži že na Solnograškem. Ta razširitev je logična in smiselna, saj se pogosto dogaja, da ob izostanku Genovskega ciklona slovenski turni smučarji poromamo onkraj Koroške skozi predor pod Katschbergom in na drugi strani predora presenečeno uzremo zasneženo pokrajino Lungau z izhodišči Zederhaus, Obertauern ali okolico paradne gore Preber. Avtor nam je za območje Lungaua pripravil 40 turnih smukov, kar vzbuja pomislek, ali ne bi bili vredni samostojne izdaje. Vendar se je založba Sidarta odločila za enoten razširjen vodnik, pri čemer uporabnik (kupec) dobi zares gigantsko delo, ki obsega skupaj kar 154 turnih smukov na okroglih 400 straneh razširjene izdaje vodnika. Koncept vodnika v tretji izdaji ostaja enak, kar je več kot smiselno. Kajti kot pravi stari slovenski pregovor, da se dobro osedlanega konja ne menja. Jedrnate in natančne tekstovne opise dopolnjujejo lični in logični piktogrami. Vsak turni smuk je predstavljen s pregledno fotografijo, pri nekaterih so celo tri ali štiri fotografije. To je sicer dobro z vidika informativnosti, vendar smo zaradi manjšega formata slik malce prikrajšani za njihovo estetsko vrednost.

Izdajanje turnosmučarskih vodnikov je dandanes pod vprašajem zaradi dveh reči. Prva so klimatske spremembe in z njimi povezano pomanjkanje snega, ki pomeni pogoj in srž te dejavnosti. Druga je selitev vsebin na vse mogoče oblike virtualnega sveta. Če je glede prvega naš vpliv relativno majhen (a ne slepimo se, da nepomemben!), smo pri drugem lahko prepričani, da so knjižne izdaje

neobhodno potrebne. Vzeti knjigo v roke pomeni namreč umirjeno in premišljeno izbirati cilje, ustrezno načrtovati, ob tem pa tudi malce posanjariti o preteklih in prihodnjih doživetjih v zimskih gorah. Tretji izdaji turnosmučarskega vodnika *Najlepši turni smuki avstrijske Koroške* želimo mnogo zadovoljnih bralcev in varno, osrečujočih trenutkov polno uporabo njegovih vsebin.

Če se na koncu še malo poigramo s časovnim zaporedjem vseh treh dosedanjih verzij vodnika (2011, 2019 in 2024), lahko statistično napovemo 4. izpopolnjeno in razširjeno izdajo v letu 2027. Pustimo se presenetiti avtorju Mitji Peternelu, založbi Sidarta in vsem okoliščinam, ki bodo vplivale na to.

Tomaž Hrovat

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

V januarju je PZS razpisala prosto delovno mesto strokovnega sodelavca za področji vodništva in alpinizma. Sejem Alpe-Adria je na Gospodarsko razstavišče v Ljubljani med 29. januarjem in 1. februarjem znova privabil številne navdihov in doživetij željne obiskovalce. Na razstavnem prostoru PZS so se lahko tudi letos počutili kot v planinski koči, splezali na plezalni stolp, planinska založba in planinska trgovina sta ponudili edicije in izdelke po znižanih cenah, prestavili pa so se tudi Slovenski planinski muzej, vse štiri slovenske goriške vasi in gorski reševalci.

Miha Habjan je v *podkastu V steni* gostil plezalca Jerneja Kruderja, ki je spregovoril o balvanskem plezanju, tekmovalnih uspehih, plezanju v skali in o preplezanih najtežjih večraztežajnih smeri doma in v tujini. Drugi gost je bil predani gorski vodnik Rok Zalokar, ki je predstavil *heli* smučanje, vodniški poklic in strokovno delo v gorah. Tretji Mihov sogovornik pa je bil Lojze Golob, legendarni alpinist s konca petdesetih in šestdesetih let prejšnjega stoletja, letošnji prejemnik častitljivega priznanja za življenjsko

delo na področju alpinizma po izboru Komisije za alpinizem PZS in zelo zanimiv sogovornik.

Odbor inPlaninec. 4. januar je svetovni dan Braillove pisave oziroma brajice, ki jo je izumil in izpopolnil Louis Braille. Ta pisava ima ključno vlogo v življenju milijonov slepih po vsem svetu, uporabljajo jo tudi slepi in slabovidni planinci. Letos smo obeležili dvesto let od predstavitve Braillove pisave. Skozi zgodovino je bilo ogromno načinov in ljudi, ki so hoteli uveljaviti svojo različico pisave za slepe, jo izumljali in izpopolnjevali. Izkazalo se je, da je Braillova pisava s kombinacijo šestih pik, kljub vsem drugim tehničnim pripomočkom, še vedno edinstvena, zdaleč najboljša, najbolj preprosta in tudi najbolj praktična.

Prvi pohod v novem letu je že tradicionalno rezerviran za nočni pohod na Stari Ljubelj in tudi v letu 2025 se tej tradiciji velika družčina inPlanincev ni izneverila.

Mladinska komisija (MK) tudi letos organizira zimsko šolo za mlade med 18. in 29. letom starosti. Zimsko šolo bodo izvajali od 21. do 23. februarja v Domu na Komni in okolici.

Komisija za planinske poti (KPP). MDO PD Podravja in PD Maribor Matica sporočata, da je planinska pot od Dobajevega mlina pri Bresterniškem potoku proti Žavcarjevemu vrhu do nadaljnjega zaprta.

Gospodarska komisija. PD Ravne na Koroškem išče nov oskrbniški par za Planinsko kočjo na Naravskih ledinah, PD Podbrdo išče oskrbnika ali oskrbniški par za Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti za obdobje med 1. junijem in 30. septembrom 2025. PD Škofja Loka išče oskrbnika za oskrbovanje kočje in delo na Lubniku. PD Cerklje ob Noči išče nov oskrbniški par za Kočo na Poreznu za obdobje med 15. junijem in 15. septembrom 2025, PD Mežica pa za Dom na Peci. PD Radovljica išče nova oskrbnika za Roblekov dom na Begunjsčici in za Valvasorjev dom pod Stolom. PD Sovodenj išče novega oskrbnika Planinske kočje na Ermanovcu, PD Križe pa išče oskrbnika za Kočo na Kriški gori za čas od 24. junija do vključno 1. oktobra 2025. PD Nova Gorica razpisuje prosto delovno mesto gospodarja planinskega društva.

V moški konkurenci je od Slovencev tokrat najvišje posegel Luka Kovačič z 12. mestom v vzponu in 16. posamično.

Foto ISMF

Rea Kolbl v Shahdagu z 11. mestom posamično in 15. mestom v vzponu do najboljših uvrstitev v svetovnem pokalu

Foto ISMF

Komisija za varsko gorske narave

(KVGN) je varuhe gorske narave obvestila o letošnjem licenčnem usposabljanju, ki ga opravljajo na štiri leta. Le-to bo 22. marca v Mojstrani. Po zaključenem usposabljanju bodo pripravili še zbor odsekov za varstvo gorske narave.

KVGN je 25. januarja povabila na planinski izlet na Lubnik, in to v okviru projekta Z javnim potniškim prevozom do dolin in peš do višin, ki ga sofinancirata Eko Sklad in Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo.

Komisija za alpinizem (KA). Slovenski športni plezalec Jernej Kruder, nekdanji skupni zmagovalec svetovnega pokala in evropski prvak v balvanskem plezanju, je z nemškim plezalcem Dirkom Uhlgom med 5. in 8. decembrom 2024 prosto preplezal tisočmetersko smer El Corazon, ocenjeno z 8a po francoski oz. 5.13b po ameriški lestvici. To je prva slovenska prosta ponovitev smeri El Corazon, sicer pa najzahtevnejši skalni prosti vzpon Slovencev v El Capitanu.

KA je alpinistične kolektive pozvala k registraciji članov za letošnje leto. Razpisala pa je tudi alpinistični tabor v okolici planine Zapotok, obnovitveni seminar za alpinistične inštruktorje KA v Grohotu pod Raduho, posredovala povabilo Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA na mednarodni plezalni tabor za mlade v Guillestre ter razpisala enomesečni tečaj tekmovalnega lednega plezanja za začetnike, ki poteka vsak četrtek v februarju v Domžalah.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je razpisala pripravljalni seminar in

dva izpitna roka za pridobitev naziva športni plezalec v letu 2025.

Na Zavodu sv. Stanislava – Škofjski klasični gimnaziji je 29. in 30. januarja potekalo državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju.

Komisija za turno kolesarstvo je turnokolesarske vodnike pozvala k registraciji za leto 2025.

Slovenska turnokolesarska pot (STKP), ki že osem let navdušuje ljubitelje turnega kolesarstva, je v letu 2024 doživela vrsto novosti, tako da je še privlačnejša za obisk. Uredili so traso in markirali okoli 350 kilometrov poti, obnovili markacije na 80 kilometrih poti, namestili 191 usmerjevalnih tabel in 265 smernih tablic, namestili 40 informativnih tabel ter sodelovali pri pripravi projekta označitve STKP na nekaterih državnih in občinskih cestah. STKP ima v Savinjski dolini spremenjeno traso, tako da se zdaj malo pred Lučami usmeri proti Koči na Loki, nato poteka po Smrekovškem pogorju in Golteh, se spusti v dolino in usmeri proti Menini planini.

Komisija za gorske športe. Slovenska reprezentanca v tekmovalnem turnem smučanju je med 10. in 13. januarjem pokazala odlično pripravljenost na drugi tekmi svetovnega pokala letošnje zime v Azerbajdžanu. Vseh pet tekmovalcev – Rea Kolbl, Ana Čufer, Luka Kovačič, Klemen Španring in Maj Pritrznik – je v disciplini vzpon doseglo svojo najboljšo uvrstitev v svetovnem pokalu. Slovenski tekmovalci so nastopili tudi v olimpijski disciplini sprint in na posamični preizkušnji, kjer so prav tako navdušili z rezultati.

Člana slovenske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju Klara Velepec in Klemen Španring sta bila 18. januarja gosta v oddaji *Zima je zakon* na 2. programu TV Slovenija, kjer sta celovito predstavila atraktivno športno disciplino in njeno olimpijsko prihodnost.

Med 10. in 12. januarjem je v Cheongsongu v Južni Koreji potekala prva tekma letošnjega svetovnega pokala v tekmovalnem lednem plezanju. Tekme sta se udeležila Gregor Šegel (AO PD Ljubljana - Matica) in Marko Guna (AO PD Rašica).

Planinska založba je predzadnji ponedeljek v januarju izdala novo leposlovno gorniško knjigo *Mojstranške veeverice* izpod rok neprekosljivega publicista, pisca leposlovja in vodnikov, fotografa, gorskega reševalca, urednika *Planinskega vestnika* in urednika Planinske založbe PZS Vladimirja Habjana. Svoje odmevne, poznane in še nepoznane zgodbe iz sveta alpinizma, plezanja in gorskega reševanja pa v knjigi delijo tudi same Mojstranške veeverice, ki se jim je PZS leta 2023 poklonila s priznanjem za življenjsko delo v alpinizmu. Knjigo in pa izjemni 130-letni jubilej *Planinskega vestnika* so gostje predstavili 22. januarja v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani. Prvi *Planinski vestnik* je izšel 8. februarja 1895, istega leta, ko so na Triglavu postavili Aljažev stolp. V čast 130. obletnici bo 30. marca v Slovenskem planinskem muzeju javna sodna obravnava urednika Habjana pred poroto, jeseni pa bo na ogled še dokumentarni film o *Planinskem vestniku*. PZS je 25. januarja povabila na planinski dan na Roglo in k poslušanju radijske postaje Val 202 s planinsko obarvanim programom. Udeleženci dneva so se lahko podali na vodeni pohod z inštruktorji s smučiča Rogla do Lovrenških jezer in nazaj, lahko so spremljali tekmo svetovnega pokala v deskanju ali pa so prisostvovali predstavitvi zimskih športov pod okriljem PZS, od alpinizma, lednega plezanja do turnega smučanja, ki bo del programa naslednjih olimpijskih iger. Poleg tega sta svoje nasvete delila gorska reševalca, predstavili pa so tudi spletni vodnik *Varna pot v slovenske gore*.

Zdenka Mihelič

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

150-letnica rojstva Jožeta Abramca

INTERJUJ

Ladislav Jirásko, Radek Jaroš, Peter Novotný

Z NAMI NA POT

Turni smuki, Alpe Adria Trail

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

**PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

ZIMSKA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na radiu Ognjišče

z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

Podprite nastanek dokumentarnega filma o Planinskem vestniku

Jubilej Planinskega vestnika bomo obeležili z dokumentarnim filmom. Nastanek filma bo z denarnimi sredstvi delno podprla PZS. Na vas, dragi bralci, pa se obračamo z idejo, da reviji ob obletnici namenite finančni prispevek po svoji meri. Z zbranimi donacijami bomo pokrili preostale stroške snemanja dokumentarca.

Svoj prispevek lahko nakažete na TRR SI56 6100 0001 6522 551, sklic 512

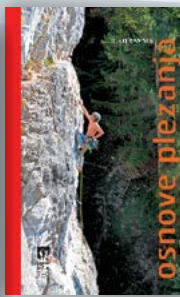
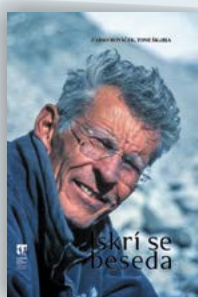
Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, 1000 Ljubljana
z namenom "Prispevek za PV-dokumentarec".

Za vašo podporo se vam bomo zahvalili z objavo vašega imena v reviji in v odjavni špici filma.

PREDNOSTI ČLANSTVA V PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE

- **Popusti pri nočitvah v več kot 160 planinskih kočah v Sloveniji in v preko 1.250 planinskih kočah partnerskih planinskih organizacij**
- **Številni popusti in dodatne ugodnosti pri nakupih športne in plezalne opreme, vstopninah in drugih storitvah.**
- **Nezgodno zavarovanje, zavarovanje stroškov reševanja v tujini s 24-urno asistenco in zdravstveno asistenco za tujino ter zavarovanje zasebne odgovornosti.**
- **20 % popust v Planinski trgovini planinskatrgovina.pzs.si**

- **25 % popust pri letni naročnini na Planinski vestnik planinskivestnik.com e-revija.planinskivestnik.com**

